

Översyn av statens nuvarande insatser inom dansområdet

Konstnärsnämnden / Kulturrådet 2015

*Dnr KUR 2014/3478
Dnr KN 2014/5271
ISBN: 978-91-978001-8-1*

*Konstnärsnämnden / Kulturrådet 2015
e-post: Info@Konstnarsnamnden.se
Info@Kulturradet.se
Grafisk form: Mu ab*

Innehåll

Sammanfattning	6
1. Introduktion	8
1.1 Uppdrag	8
1.2 Avgränsningar	8
1.3 Metod/Underlag	9
2. Dansen som kulturpolitiskt område	10
2.1 Regeringens proposition 1996/97:3	10
2.2 Dans i hela landet	10
2.3 Lägesrapport 2002	11
2.4 Handlingsprogram för den professionella dansen	11
2.5 Dansalliansen	11
2.6 Dansnät Sverige	12
2.7 Det internationella dansprogrammet	12
2.8 Kulturutredning och proposition 2009	13
2.9 Konstnärsnämnden och Kulturrådet – möjligheter till samverkan?	13
2.10 Sammanfattning	14
3. Produktions- och arbetsvillkor	15
3.1 Konstnärliga förutsättningar	15
<i>Daglig träning</i>	15
3.2 Mellanled och producenter	16
3.3 Samproduktion	16
3.4 Arbetstillfällen inom dansområdet	17
<i>Dansinstitutionerna</i>	17
<i>Den fria sektorn</i>	17
3.5 Danskonstnärernas ekonomiska villkor	18
<i>Förvärvsinkomst</i>	18
<i>Löntagare eller företagare</i>	18
<i>Anställningar och arbetslöshet</i>	19
<i>Arbetstid</i>	20
<i>Verksamhetsuppehåll</i>	20
<i>Konstnärers arbetsskador och sjuknärvaro</i>	20
3.6 Dansens internationalisering	20

4.	Den fria sektorn	21
4.1	Koreografer och dansgrupper inom den fria sektorn	21
4.2	Arrangörer och gästspelsscener	23
5.	Offentlig finansiering av dansområdet	24
5.1.	Kulturdepartementet	24
5.2	Kulturrådets bidragsformer inom dansområdet	25
	<i>Samordning av svenskt mässdeltagande</i>	26
	<i>Regional kulturverksamhet</i>	26
	<i>Övriga stöd till dansområdet</i>	26
5.3	Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom dansområdet samt Internationella dansprogrammet	26
	<i>Konstnärsnämndens internationella dansprogram (KID)</i>	26
5.4	Kulturbryggan	27
6.	Dans vid institutionerna	28
6.1	Professionell dans inom dansinstitutionerna	28
6.2	Professionell dans vid andra scenkonstinstitutioner	28
6.3	Dansinstitutionernas finansiering	30
6.4.	Nationalscener	30
	<i>Kungliga Operan</i>	30
	<i>Dansens hus</i>	31
7.	Centrala aktörer med statligt stöd	32
7.1	Riksteatern dans och Cullbergbaletten	32
	<i>Riksteaterns dansuppdrag</i>	32
	<i>Svenskt dansliv och Cullbergbaletten</i>	32
	<i>Uppdrag om Cullbergbaletten</i>	33
7.2	Dansalliansen	33
7.3	Danscentrum	33
7.4	Dansnät Sverige	34

8.	Regional dansverksamhet	35
8.1	Regionala institutioner med dansverksamhet	35
	<i>GöteborgsOperans Danskompani</i>	35
	<i>Norrdans</i>	35
	<i>Skånes dansteater</i>	35
	<i>Regionteatern Väst Dans</i>	35
	<i>Gästspelsscenen vid Norrlandsoperan</i>	36
8.2	Tillgång till professionell dans i ett regionalt perspektiv	36
8.3	Kultursamverkansmodeller	38
8.4	Exempel på utvecklingsprojekt	38
8.5	Danskonsulentverksamhet	39
9.	Dansen möter publiken	40
9.1	Danspubliken	40
	<i>Publikutvecklingen – ökar eller minskar danspubliken?</i>	40
9.2	Informationsinsatser	40
10.	Tvärperspektiv	42
10.1	Barn och unga	42
	<i>Skapande skola</i>	42
10.2	Institutet Dans i Skolan	42
10.3	Jämställdhet	43
	<i>Statistik</i>	43
	<i>Förvärvsinkomster</i>	44
	<i>Antal barn</i>	44
10.4	Mångfald	44
10.5	Tillgänglighet	45
10.6	HBTQ	45
11.	Nulägesanalys	46
11.1	Regional uppbyggnad	46
11.2	Den fria sektorn är primär	46
11.3	Tillgänglighet – publiken	45
11.4	Låga inkomster	47
11.5	Internationaliseringen	47
11.6	Jämställdhet och mångfald	48
11.7	Barn och unga	48

12. Aktuella och framtida behov och prioriterade utvecklingsmöjligheter 49

- 12.1** Ökade resurser för den fria sektorn både på individuell basis och för grupperna 49
- 12.2.** Lokaler 49
- 12.3** Ökat stöd till Danscentrum och andra fria aktörer 49
- 12.4** Förstärk Dansnät Sverige och utveckla projektet Danskopplingar 50
- 12.5** Regionalt och kommunalt finansierade utvecklingsprojekt bör fortsatt stödjas och främjas 50
- 12.6** Förutsättningar för residens 50
- 12.7** Samarbete och förnyelsearbete hos institutionerna bör främjas 50
- 12.8** Riksteatern dans samt Cullbergbaletten 50
- 12.9** Stärkt internationalisering 50

13. Långsiktiga förslag för en ökad utveckling av dansens tillgänglighet 51

- 13.1** Produktionshus för den samtida danskonsten 51
- 13.2** Nya institutionella former för dansen 51
- 13.3** Främja konstnärerna ur ett långsiktigt perspektiv 51

14. Referenser 52

Bilagor

- Bilaga 1 Kulturrådets förordningar, direktiv och bidragsformer inom dansområdet 54
- Bilaga 2 Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom dansområdet samt Internationella dansprogrammet 58
- Bilaga 3 Internationella exempel 60
- Bilaga 4 Rum för Dans – Halland 62

Sammanfattning

Kulturrådet och Konstnärsnämnden lämnar i denna slutrapport en analys och bedömning av hur statens insatser inom dansområdet motsvarar dagens och framtida utvecklingsbehov. En delredovisning lämnades i maj 2014. Slutrapporten omfattar en stor del av dansområdet med fokus på den fria danssektorns villkor, och beskriver utvecklingsbehov med förslag på insatser för att möta dessa.

I denna sammanfattning redogörs i korthet för de viktigaste slutsatserna och förslagen.

Danskonstens sena inträde i kulturpolitiken återspeglas i områdets svaga infrastruktur. Statens insatser till dansområdet har ökat under senare år men ligger fortfarande på en låg nivå i relation till flera andra konstområden. Staten är den enskilt största finansiären av dansområdet. Ett eftersträvänsvärt scenario vore att stat, region och kommun hade ett mer jämnt fördelat ekonomiskt åtagande, framför allt genom partnerskap i samproduktion, och genom både stöd till arrangörsled och nationella turnénätverk.

Områdets infrastruktur är svag, men danskonsten präglas av en starkt konstnärlig utveckling och visar en konstakt i framkant. Dansområdet präglas av stor rörlighet då danskonstnärer rör sig mellan olika uppdragsgivare och projekt men även mellan olika länder då internationalisering är stark. Antalet institutioner med dansverksamhet är få men de gör ett viktigt arbete med att förmedla dans till publiken i de regioner där de är verksamma. På regional- och kommunalpolitisk nivå har konstområdet generellt haft en svag förankring utanför storstadsområdena. Genom kultursamverkansmodellens genomförande kan dansen få en tydligare roll. Den fria sektorn är primär inom dansområdet, det vill säga att det är här majoriteten av danskonstens upphovspersoner och dansare är verksamma. Det är också inom den fria sektorn som majoriteten av dansföreställningarna produceras. Mot den bakgrunden är statens resurser ojämnt fördelade mellan den fria sektorn och institutionerna.

Danskonsten är idag starkt storstadscentrerad. Det är angeläget att dansen kommer hela befolkningen till del, såväl i storstädernas ytterområden som i landets mindre städer och i glesbygd.

Danskonstnärernas arbets- och ekonomiska villkor visar att de är en grupp med låga inkomster. En övervägande majoritet är enbart löntagare och gruppen visar en liten inkomstspridning. Internationaliseringen har alltid varit en självklarhet inom dansområdet och har stärkts under de senaste tio åren. De offentliga satsningar som gjorts för att utveckla internationaliseringen har fått stor effekt inom området.

Framtida behov och utvecklingsmöjligheter

Konstnärsnämnden och Kulturrådet bedömer att en förstärkning av de statliga anslagen främjar produktion, arbetsvillkor och konstnärlig utveckling inom dansområdet samt publikens tillgång till konstområdet. Den fria sektorn spelar en väsentlig roll för områdets utveckling och kommer framöver att vara helt avgörande i den regionala utbyggnaden. Ett antal fria aktörer på dansområdet föreslås få ökad grundfinansiering. Det gäller såväl de fria koreograferna som Danscentrum, och Dansnät Sverige som visat sig vara mycket betydelsefulla för såväl publiken som för utövare och upphovspersoner inom området.

Genom kultursamverkansmodellen finns möjligheter att utveckla dansen vad gäller spelplatser, residens och samarbeten som kan byggas upp. Residens ger möjlighet för koreografer att arbeta under en längre period och förankra konstarten i ett nytt sammanhang. Samarbeten mellan de renodlade dansinstitutionerna, övriga scenkonstinstitutioner med dansverksamhet, regionala danskompanier och den fria sektorn bör främjas. Riksteaterns nya dansuppdrag bör utvecklas. Ytterligare resurser krävs för att kunna stärka den fortsatta internationaliseringen av dansen. På längre sikt föreslår myndigheterna bl.a. inrättandet av produktionshus för den samtida danskonsten i Stockholm, Göteborg och Malmö samt att nya, permanenta institutionella former för dansen skapas.

Danskonsten i Sverige ska vara av hög kvalitet och erbjuda ett brett utbud som når befolkningen i hela landet. För att uppnå

detta behövs förbättrade produktionsvillkor med målsättningen att skapa en större nationell spridning av dansen. I detta måste förutsättningen att danskonstnärer, arrangörer och mellanhänder i hög grad är lokaliserade till storstäderna särskilt beaktas.

Oavsett om verken skapas inom en institution eller inom den fria sektorn så är det väldigt få föreställningar som har en längre spelperiod. Verk som spelas längre perioder eller tas upp flera gånger är sällsynt. En framtida statlig politik för danskonsten bör ha som målsättning att förändra detta.

Förutsättningar för att skapa fler speltillfällen och ge ökade möjligheter för publiken att ta del av professionell dans kräver förbättrade möjligheter att utveckla en kontinuitet i verksamheten med långsiktig planering. Dansområdet är initiativrikt konstnärligt och organisatoriskt samt har en kraftfull internationell utveckling. Det finns mångfald i utbudet, dvs. inom danskonsten finns en stor bredd av olika konstnärliga uttryck och genrer med hög konstnärlig kvalitet. För att uppfylla det kulturpolitiska målet om tillgänglighet för en större, bredare publik behöver området stöd, direkta uppdrag och genomtänkta strukturer för ett ökat utbud av produktioner med en bred målgrupp. Konstområdet kan sägas ha nått det möjligas gräns inom ramarna för sina nuvarande produktionsresurser, dvs området självt uppfyller allt vad det offentliga kan begära. Om man med kulturpolitiska målsättningar vill få till en större utveckling med en större tillgänglighet gentemot publiken måste det offentliga ta initiativet och förstärka resurserna.

1. Introduktion

Dansområdet är ett brett begrepp och omfattar allt från amatörers eget utövande till en professionell konstart i framkant. Det råder dock viss oklarhet om vad som avses med dansområdet i relation till statens insatser och begreppen behöver därför inledningsvis förtydligas. Att dansa själv, det vill säga det egna utövandet på amatörnivå, är utbrett inom området. Det finns t ex kurser i olika danstekniker, koreografitävlingar för unga amatörer, social dans, tävlingsdans, dans som träningsform, olika kulturers folkdans. Dansandet används även instrumentellt för att främja hälsa och som del av pedagogiska läroprocesser i skolan i syfte att exempelvis försöka förbättra inlärning av matematik etc.

Dansområdet inrymmer också danskonst som utövas av professionella konstnärer. Danskonsten är alltså en del av det mycket större dansområdet och har liksom andra konstarter en mångfald av konstnärliga uttryck, genrer och stilar. Dansverksamhet som scenkonst har i många fall delat rum med opera- och teaterkonsten, i form av 1800-talets teaterhus med scen och salong. Detta har skapat förväntningar på både format, dramaturgi och uttrycksform, det vill säga att dans som scenkonst bör läsas, skapas och produceras som teater. Det har i delar skapat en svårighet för dans som scenkonst att betraktas och förstås som ett eget område. Till följd av danskonstens sena inträde i kulturpolitiken har även kunskapen om konstartens olika utvecklingsfaser i ett internationellt perspektiv generellt sett varit begränsad.

Koreografi omfattar ett brett kunskaps- och verksamhetsfält och är ett verktyg för konstnärliga processer inom danskonsten och används i syfte att undersöka perception, representation, tid och rum. Koreografiska inslag finns även inom andra scenkonstuttryck och återspeglas även i andra konst- och sektorsområden. Koreografi kan förändra och omvandla både tid och rum och skapar därför också rörelse i ett större perspektiv.

1.1 Uppdrag

I regleringsbrev för 2014 fick Kulturrådet och Konstnärsnämnden gemensamt i uppdrag att, i dialog med Riksteatern, analysera och bedöma hur statens nuvarande insatser inom dansområdet motsvarar dagens och framtida utvecklingsbehov¹. Bakgrunden till uppdraget var bland annat ett samtal om den professionella samtida dansen med danslivets aktörer på kulturdepartementet den 20 maj 2013.

¹ Uppdraget ur Regleringsbrev för Konstnärsnämnden respektive Kulturrådet, 2014

Regeringen bedömer att det är angeläget att danslivets strukturer svarar upp mot publikens växande intresse och främjar dansens spridning i hela landet. Statens stöd till dansen ska bidra till konstnärlig utveckling och förnyelse inom danskonsten men också bidra till att en mångfald av konstnärliga uttryck, genrer och stilar – traditionella, moderna och samtida – når ut till en bred publik².

Uppdraget delredovisades i en rapport till kulturdepartementet den 15 maj 2014³. Delrapporten innehöll, utöver de insatser som redan görs idag, ett antal kompletterande förslag med syfte att stärka den professionella dansen. Konstnärsnämndens och Kulturrådets bedömning av vilka områden som bör prioriteras är fokuserade på dansarnas och koreografernas produktions- och arbetsvillkor samt ökad tillgång till professionell dans. Det handlar bl.a. om den konstnärliga arbetsprocessen, mer omfattande produktionsstöd, betydelsen av mellanled och producenter samt frågor kring jämställdhet.

I slutrapporten har Kulturrådet och Konstnärsnämnden bredat och fördjupat översynen, bland annat mot bakgrund av en rad möten med informanter och aktörer inom dansfältet och i dialog med Riksteatern.

1.2 Avgränsningar

Rapporten omfattar hela det professionella dansfältet – med ett visst fokus på den fria danssektorns villkor och utvecklingsbehov. Rapporten är en översyn över de statliga insatserna på dansområdet. Den beskriver utvecklingsbehov med förslag till insatser för att möta dessa. Rapporten sammanställer de utvecklingsbehov som bedöms som centrala och formulerar förslag på möjliga insatser. Det finns två olika typer av förslag: dels konkreta förslag om förändringar i ett kortare perspektiv, dels mer långsiktiga målsättningar. På grund av den begränsade tiden som stått till förfogande har utbildnings- eller forskningsfrågor inte kunnat inkluderas i översynen även om dessa i flera avseenden är av stor relevans för dansområdets utveckling. Rapporten behandlar heller inte dansverksamhet på amatörnivå eller inom den civila sektorn.

² Budgetpropositionen för 2014

³ [http://admin.konstnarsnamnden.se/Sve/Filer/PDF-Filer/delrapport%20dansoversyn%20inscannad%20med%20missiv_expedierad%2015%20maj%20\(3\).pdf](http://admin.konstnarsnamnden.se/Sve/Filer/PDF-Filer/delrapport%20dansoversyn%20inscannad%20med%20missiv_expedierad%2015%20maj%20(3).pdf)

1.3 Metod/Underlag

Översynen baseras på tidigare rapporter, utredningar m.m., de båda myndigheternas egen kunskap inom konstområdet och den kulturpolitiska organiseringen kompletterad med ett antal informanter och samtal med aktörer inom dansområdet som har genomförts i samband med uppdraget⁴ mot vilka en rad utvecklingsbehov skisseras.

De sifferunderlag som redovisas kommer fram förallt från bidragsmottagarnas till Kulturrådet inskickade redovisningsblanketter inom den ordinarie bidragsgivningen. Redovisningarna har granskats och kvalitetssäkrats. Det hindrar dock inte att en del data kan bygga på felrapportering som inte har upptäckts.

I vissa fall har inskickade uppgifter kompletterats med information ur verksamheternas årsredovisningar. I dessa fall bör jämförelser därför göras med viss försiktighet eftersom uppgifter har sammanställts från icke enhetliga källor.

⁴ Jämför referensförteckningen för mer utförlig information.

2. Dansen som kulturpolitiskt område

Dansen som ett eget kulturpolitiskt område går tillbaka till 1995 och huvudbetänkandet från den parlamentariska kulturutredningen *Kulturens inriktning*⁵ och regeringens kulturproposition *Kulturpolitik*⁶ året därpå. Därefter har olika studier, handlingsprogram, samarbetsprojekt samt ytterligare en kulturutredning och proposition stakat ut vägen för dansområdets utveckling. I det följande ska några kulturpolitiska milstolpar, som varit avgörande för etableringen av dansen som eget konstområde inom kulturpolitiken och utvecklingen fram till idag, återges kortfattat.

2.1 Regeringens proposition 1996/97:3

Den samtida dansen, där ett dansverk är en autonom skapelse och inte en koreografi till ett manus, dansad med modern teknik, är en ung konstform. Dess sceniska form är en 1900-tals-skapelse och det är egentligen först under 1900-talets senare skede – 1970- och 80-talen – som en större mängd dansgrupper och koreografer är verksamma i Sverige och därmed ger en större publik möjlighet att möta modern dans.⁷

Mot den bakgrunden är det kanske inte så konstigt att det dröjde till 1996 innan dansen presenterades som ett eget konstområde i kulturpolitiska sammanhang. Dessförinnan hade den mestadels fått underordna sig andra konstformer och redovisades ofta tillsammans med teater och/eller musik. Det var regeringens proposition *Kulturpolitik* som bröt isen. Med propositionens förslag som utgångspunkt beslutade riksdagen att statens insatser på dansområdet skulle syfta till att

- ge danskonsten en regional förankring
- utveckla intresset för dansen som konstform
- stödja ett brett dansutbud av hög kvalitet
- främja dansens förnyelse och utveckling.⁸

⁵ *Kulturens inriktning*, SOU 1995:84

⁶ *Kulturpolitik*, prop. 1996/97:3

⁷ Ann Larsson: *De fria dansgruppernas situation. En lägesrapport*, Kulturrådet 2002

⁸ *Kulturpolitik*, prop. 1996/97:3, s 74

Betydelsen av en utvecklad regional infrastruktur framhölls, bland annat genom tillkomsten av en struktur med länsdanskonsulenter. Dessa hade framgångsrikt samordnat regionala och lokala initiativ och fått igång projekt både bland amatörer och professionella vilket lett till ett generellt ökat intresse för dans i länen.

I samma proposition föreslogs också en förstärkning av stödet till fria dansgrupper, vilket var helt i linje med kulturutredningens förslag och en samstämmig remissopinion som underströket att staten ”inledningsvis borde ta ett stort ansvar för fria grupper, men att regionerna efterhand förutsattes ta ett betydande ekonomiskt ansvar.”

Det konstaterades också att dansen är ett område med en generellt sett svag institutionell förankring och har fått arbeta med betydligt mindre ekonomiska resurser än de institutionsstarka konstarterna.

2.2 Dans i hela landet

Det kulturpolitiska genombrottet för dansen 1995-96 följdes upp ett par år senare då Kulturrådet tog initiativ till ett treårigt samarbetsprojekt tillsammans med Dansens hus och Riksteatern. ”Dans i hela landet” hade som mål att bredda intresset för dans genom att öka publiken och stärka det offentliga ansvaret för danskonsten i hela landet – särskilt utanför storstadsregionerna. Projektet, som pågick mellan 1998 och 2000, fick så småningom stöd från regeringen⁹. Redan från starten fanns ett visst samarbete med de regionala danskonsulenterna och sommaren 1999 anslöt sig Kungl. Operan. En av de viktigaste erfarenheterna av samarbetet var att man tydligt såg att de nationella institutionerna tillsammans med det fria dansområdet skulle kunna utgöra ett fundament för svenskt dansliv. Institutionerna skulle samverka med och producera de fria aktörerna och skulle tillsammans med dem som arrangerar dansföreställningar ha ett ansvar för att dansen kunde nå en större publik.

Men för att åstadkomma detta måste prioriteringarna inom institutionerna förändras så att institutionerna skulle kunna ta större resurser i anspråk dels för sin egen rörlighet, dels för samverkan med det fria danslivets koreografer och dansare

⁹ Kulturrådet, *Dansens hus, Kungliga Operan och Riksteatern – Dans i hela landet 1998-2000 – erfarenheter och slutsatser* (2002), Kulturrådet

samt med de regionalt placerade länsdanskonsulenterna. En annan slutsats var att det regionala ansvaret för dansen borde stärkas, t.ex. genom att länsteatrar och stadsteatrar fick ett vidare uppdrag av sina huvudmän som gällde dans. Regionala initiativ som syftade till att sprida dansen till en större publik borde enligt utredningen också kunna stödjas av staten. På sikt borde varje län/region ha minst en scen som kunde presentera nationella och internationella gästspel med dans. Även regionalt arbete med festivaler, turnéer, residens m.m. borde kunna stödjas med statliga medel.

2.3 Lägesrapport 2002

I början av 2000-talet sammanställde Kulturrådet en rad "lägesrapporter" inom scenkonst- och musikområdena. Två av dem behandlade dansen: *Om Sveriges dansinstitutioner* och *Friheten har ett pris – en översyn av fria dansgrupper/koreografer*. Båda dessa gavs ut år 2000. Den senare kompletterades 2002 med en särskild rapport där tyngdpunkten låg på de fria dansgruppernas ekonomiska situation.¹⁰ Här föreslogs en rad åtgärder som ytterligare skulle stärka och utveckla danskonsten inom ramen för den nationella kulturpolitiken. Rapporten slog fast att den fria danssektorn är ett i allra högsta grad självständigt område och inte ett komplement till dansinstitutionerna. Bland annat därför borde Kulturrådets riktlinjer för stöd till de fria dansgrupperna omformuleras för att ta hänsyn till den utveckling området genomgått sedan 1990. Samtidigt underströks att dansområdet var ekonomiskt eftersatt – det genomsnittliga statliga verksamhetsbidraget låg vid den här tiden stadigt under bidragen till de fria teatergrupperna – samtidigt som området befann sig i en dynamisk utvecklingsfas. Detta gjorde problematiken komplex och insatserna som behövdes var omfattande.

Men det kanske mest uppseendeväckande var den stora skillnad som visade sig då man jämförde verksamhetens omfattning, ekonomiska förutsättningar och publiktillströmning mellan institutionerna och de fria grupperna. De fria dansgrupperna svarade enligt rapportens beräkningar för 70 % av alla dansföreställningar som gavs i Sverige, lockade 50 % av den totala danspubliken men hade endast 7 % av det samlade offentliga bidraget på dansområdet. Den här ojämlikheten kände man tidigare till från teaterområdet, men att den var minst lika stor inom dansen var alarmerande.

2.4 Handlingsprogram för den professionella dansen

Kanske var just detta en bidragande orsak till att regeringen 2003 gav Kulturrådet i uppdrag att sammanställa ett *Handlingsprogram för den professionella dansen*. I uppdraget ingick att föreslå mål både på kort och lång sikt för åtgärder inom dansområdet samt att beskriva hur det offentliga ansvaret

för dansen kunde delas mellan stat, kommun och landsting/region.

I mars 2005 redovisade Kulturrådet ett förslag till handlingsprogram¹¹ för regeringen och fick då i uppdrag att skicka ut det till berörda organisationer, institutioner och företrädare för dansområdet. De insamlade synpunkterna ledde till att programmet reviderades på vissa punkter och presenterades i sin slutliga version i början av 2006¹².

Handlingsprogrammet hade två tydliga syften: dels att skapa förutsättningar för den konstnärliga utvecklingen inom dansen, dels att ge fler människor möjlighet att ta del av danskonsten. För att uppnå dessa syften lyftes gynnsamma produktionsvillkor och utvecklad infrastruktur som särskilt viktiga områden för utveckling. *Handlingsprogrammet för den professionella dansen* identifierade behov av prioriterade insatser inom följande områden:

- **utövarna**
- **strukturerna**
- **scenerna**
- **det internationella kultursamarbetet**
- **det nationella samspelet.**

I Kulturrådets uppföljning av handlingsprogrammet 2009 konstaterades att dansen hade fått en framskjuten position på den kulturpolitiska agendan tack vare både dialoger och processer i samband med att programmet sammanställdes. I dialogen mellan dansaktörer och den offentliga nivån (politiker och tjänstemän) fungerade handlingsprogrammet som en gemensam utgångspunkt. Under perioden som gick mellan 2006 och utvärderingen 2009 hade flera viktiga reformer ägt rum inom området, bl.a. hade Dansalliansen tillkommit (se 2.5) och de treåriga verksamhetsbidragen hade prövats av Kulturrådet. Konstnärsnämndens bidragsgivning hade dessutom kraftigt förstärkts. Samtidigt betonades dock att behovet av att förbättra koreografernas och dansarnas arbetsvillkor generellt fortfarande var stort.

2.5 Dansalliansen

Tanken på att skapa "en tredje anställningsform" väcktes först inom teaterområdet på 1990-talet. Syftet var främst att ge tryggare anställningsvillkor för skådespelare under perioder då de inte anlitas av institutioner eller fria grupper, men också att avlasta arbetslöshetsförsäkringen och hitta nya former för arbetsförmedling och kompetensutveckling. Bakgrunden var bl.a. det kraftigt minskade antalet fasta anställningar vid landets teaterinstitutioner. Teateralliansen inrättades på försök 1999.

¹⁰ Ann Larsson: De fria gruppernas situation. En lägesrapport 2002. Kulturrådet 2002

¹¹ Får jag lov? Ett dansförslag. Kulturrådet mars 2005

¹² Handlingsprogram för den professionella dansen. Kulturrådet, december 2005

Inom dansområdet fanns i stort sett samma problematik som inom teatern, möjligen ännu mer uttalat. Inte ens för de mest etablerade grupperna/koreograferna gavs möjlighet till engagemang annat än under kortare perioder. Åtskilliga utredningar hade tagit upp det faktum att dansarnas arbetsförhållanden var att betrakta som extraordinära¹³. I *Handlingsprogrammet för den professionella dansen* togs tillskapandet av en särskild dansallians upp som en av de mest prioriterade insatserna under perioden 2006–2008. Inom danslivet hade frågan en stark förankring och en arbetsgrupp bestående av representanter för Teaterförbundet, Svensk scenkonst och Danscentrum Sverige hade i anslutning till handlingsprogrammet startat sonderande överläggningar.

Redan i regeringens budgetproposition för 2006 anslags 4 miljoner kr för inrättandet av en dansallians. 12 dansare anställdes 2006 och även om uppbyggnaden och regelsystemet i allt väsentligt följde det för Teateralliansen var utgångspunkten för dansarna delvis annorlunda. Inom dansområdet har det aldrig funnits fasta anställningar annat än inom de riktigt stora institutionerna. Frilansarna har alltid varit i majoritet. Dansen är dessutom storstadsorienterad. 11 av de 12 dansare som anställdes i den första omgången 2006 kom från Stockholm.

2.6 Dansnät Sverige

I rapporten från projektet *Dans i hela landet* konstaterades bl.a. att bristen på scener, arrangörer och ekonomiskt stöd till turnéer inom dansområdet var stor: "Dansen saknar idag den basverksamhet inom offentligheten som flera andra konstarter uppfattar som självklar – framför allt egna hus och arrangörer." I rapportens analysdel understryks det behov av stöd som den offentliga vuxenföreställningen behöver utanför storstadsområdena.¹⁴

Dansnät Sverige började som ett turnénätverk med syfte att föra ut dansen i första hand till en publik utanför storstäderna. Det permanentades 2006 och har sedan dess vuxit successivt och har idag 12 s.k. medlemsparter – från Dansens Hus i Stockholm till Jönköpings kommun och Västmanlandsmusiken.

2.7 Det internationella dansprogrammet

Konstnärsnämndens internationella dansprogram startade 2006. Ursprunget var ett regeringsuppdrag som gavs till Konstnärsnämnden 2006 att utveckla former för internationellt konstnärligt utbyte inom dansområdet. Uppdraget kan härledas till den internationella utredning inom kulturområdet vars huvudbetänkande presenterades 2004 och till regeringens skrivelse 2005/06:188. En stor och betydande skillnad i uppbyggnaden av dansprogrammet jämfört med det äldre bild- och formprogrammet (*Iaspis*) var att dansområdet var starkt internationaliserat sedan länge. Många dansare och koreografer som är verksamma i Sverige har fått sin utbildning i andra länder och inslaget av utländska dansare i svenska grupper och kompanier har sedan lång tid tillbaka varit stort. Programmet har byggts ut successivt. Framför allt har insatserna syftat till att främja danskonsten i Sverige i ett internationellt perspektiv. Med dansprogrammet skapades förutsättningar för ett stärkt utbyte mellan svenska dansare och koreografer och aktörer från hela världen.

Programmet fick snabbt mycket stor betydelse. Insatserna kom i ett läge då svensk dans utvecklades starkt konstnärligt och det fanns andra initiativ som samverkade och förstärkte idén. Dansens Hus och andra scener hade ofta internationella gästspel och dessutom hade svensk danskonst av egen kraft blivit ett naturligt inslag i internationella festivaler och gästspel.

Uppdraget för Konstnärsnämndens internationella dansprogram idag är att arbeta med internationalisering av svenska danskonstnärer i syfte att öka och fördjupa kontakterna mellan svenska konstnärer och internationella, professionella institutioner och enskilda konstnärer. Detta sker genom en flara av stipendier, samverkan med organisationer i Sverige och i andra länder samt genom att erbjuda vistelser i Sverige för danskonstnärer från andra länder och residens/arbetsvistelser utomlands för svenska dansare och koreografer. Man samarbetar bl.a. med Movement Research i New York och med Ufer Studios i Berlin samt med lokala residensgrupper i Malmö och Göteborg.

¹³ Grunden för detta resonemang lades i utredningen *Dansarnas villkor som gjordes på uppdrag av Danscentrum och AF Kultur. Resonemanget utvecklades sedermera i Handlingsprogrammet för den professionella dansen.*

¹⁴ *Dans i hela landet, Kulturrådet, 2000*

2.8 Kulturutredning och proposition 2009

I den senaste kulturutredningen låg tyngdpunkten i resonemangen på kulturens samhällsfunktioner och organisering, i mindre grad på de olika konstområdena¹⁵. Där presenterades bl.a. förslaget till det som så småningom skulle bli kultursamverkansmodellen. Men utredningen kunde dock konstatera att dansområdet var inne i en positiv utvecklingsfas, inte minst ekonomiskt, och att de förslag som presenterats i Handlingsprogrammet för den professionella dansen borde fullföljas. Samtidigt hade de arrangörsnätverk som etablerats bidragit till att flera dansscener tillkommit utanför storstadsregionerna och att dansen på så sätt fått bättre förutsättningar att nå en större publik utan att vara helt beroende av lokala och regionala institutioner. På så vis hade dansen skapat en egen struktur både inom och utanför de befintliga systemen och därmed stärkt sin position nationellt. Utredningen argumenterade också starkt för att statsbidragen till fria grupper inom teater, dans och musik även fortsättningsvis skulle fördelas centralt och inte ingå i det utredningen kallade Portföljmodellen – sedermera Kultursamverkansmodellen. Regeringen följde på den punkten utredningens förslag i den efterföljande propositionen *Tid för kultur*.¹⁶

2.9 Konstnärsnämnden och Kulturrådet – möjligheter till samverkan?

En av Kulturutredningens uppdrag var att göra en översyn av den statliga förvaltningsorganisationen på kulturområdet. Översynen skulle bl.a. pröva om den ansvars- och arbetsfördelning som fanns mellan förvaltningsmyndigheterna var ändamålsenlig eller behövde ändras. Här la utredningen ett omfattande och på många punkter starkt kontroversiellt förslag som underkändes av regering och riksdag. Men i utredningens spår – får man förmoda – gav regeringen i mars 2010 Konstnärsnämnden och Kulturrådet i uppdrag att gemensamt se över förutsättningarna till ett fördjupat samarbete mellan de båda myndigheterna.

Ett av de områden där beröringspunkterna mellan de båda myndigheterna var tydliga var den professionella dansen. Kulturrådet hade utarbetat en särskild strategi för dansområdet med utgångspunkt i handlingsprogrammet för den professionella dansen. Den var godkänd och beslutad av rådets styrelse och skulle ha funktionen som ett internt strategidokument för

myndigheten¹⁷. Konstnärsnämnden arbetade vid den här tiden med en omfattande genomlysning av stipendie- och bidragssystemet. Ett mål- och resultatdokument hade inrättats för det Internationella dansprogrammet. Båda myndigheterna hade kraftigt ökat sina anslag till dansområdet och kunde bl.a. konstatera att mycket av den infrastruktur för dans, som tidigare hade efterlysts, nu var på väg att falla på plats. Nu skulle större vikt läggas vid den konstnärliga utvecklingen.

Utvecklingen inom dansområdet gick snabbt. ”Den karta som ritas 2010 kan se helt annorlunda ut om några år.”¹⁸ Även om det fanns anledning att fortsättningsvis vara lyhörd för snabba förändringar kunde man i slutrapporten till regeringen redovisa tendenser till nya samarbetsformer inom området och att stödsystemen därmed borde göras mer flexibla. Ett konkret förslag var att Kulturrådet skulle ge ett litet antal professionella och väl etablerade grupper/koreografer ett betydande och långsiktigt verksamhetsstöd, bl.a. för att planeringen av gruppernas/koreografernas verksamhet skulle underlättas. Behovet av producenter och marknadsförare hade ökat och myndigheterna ansåg att en lämplig stödordning för sådana ”mellanhänder” sannolikt borde tillskapas. Idén om särskilda ”produktionshus” som skulle kunna underlätta både produktion och turné efter europeiskt mönster väcktes (se Internationella exempel, bilaga 3). Bristen på ändamålsenliga repetitionslokaler och behovet av ett särskilt nationellt och internationellt informationskontor för dansen var andra resonemang som fördes i rapporten.

2.10 Sammanfattning

Den vision som återfanns i *Handlingsprogrammet för den professionella dansen* för tio år sedan hade följande lydelse:

”Danskonsten i Sverige ska vara av hög kvalitet och erbjuda ett brett utbud som når medborgare i hela landet. Dansen ska ha goda villkor för konstnärlig utveckling och vara en del av det internationella kultursamarbetet.”¹⁹

Från att inte ens varit ett eget konstområde i kulturpolitiska sammanhang har dansen gått igenom en kraftig utveckling på relativt kort tid. En av förklaringarna skulle kunna vara att denna utveckling har kommit till stånd genom ett till stor del oortodoxt arbetssätt, där flera kulturaktörer – myndigheter, organisationer m.fl. – kunnat arbeta nära målområdet men

¹⁵ Betänkande av Kulturutredningen, SOU 2009:16

¹⁶ Prop. Tid för kultur 2009/10:03

¹⁷ Kulturrådets strategi för att stärka den professionella dansen 2010-2014

¹⁸ Konstnärsnämnden, Kulturrådet – möjligheter till samverkan. Rapport dec. 2010, s 9

¹⁹ Handlingsprogram för den professionella dansen, Kulturrådet, 2005, s. 11

där också kulturdepartementet varit en aktiv part i reformarbetet. Stor kompetens, dialog och förankring har varit andra faktorer som bidragit till framgången. Dansområdet självt – dansare, koreografer, arrangörer och andra aktörer – har haft ett inflytande över arbetsprocesser och beslut. Särskilt samarbetet mellan Konstnärsnämnden och Kulturrådet har varit betydelsefullt.

En viktig komponent i den kulturpolitiska utvecklingen var ändå *Handlingsprogrammet för den professionella dansen*. Detta var ett genomgripande, starkt argumenterande dokument som bland annat lyckades se danskonsten både utifrån ett publikperspektiv och från dansarnas och koreografernas horisont. Dessutom baserades slutsatser och förslag på ett omfattande förankringsarbete, där Kulturrådet under arbetsprocessen haft överläggningar med danslivets företrädare men också med företrädare för regioner och landsting, kommuner och arrangörer som fick stort inflytande över slutresultatet.

Programmet följdes också upp med flera viktiga initiativ från regeringens/departementets sida, vilket gjorde att flera av de målsättningar som programmet formulerat kunde påbörjas, och i några fall fullföljas, inom loppet av några år. Viktiga omprioriteringar gjordes i både Kulturrådets och Konstnärsnämndens interna arbete, vilket var till dansens fördel. Utvärderingen av handlingsprogrammet visar också att dansområdet lyckades bli etablerat regionalt och lokalt på ett helt annat sätt än tidigare.

Handlingsprogrammet innebar också ett nytt sätt att arbeta med ett enskilt konstområde och det gav många nya, posi-

tiva erfarenheter. En relativt kort men intensiv arbetsprocess sätter konstområdet i fokus för en tid, vilket naturligtvis är en stor fördel för alla inblandade aktörer. En öppen och bred diskussion med många intressenter lägger en god grund för ett gemensamt ansvar. Långsiktigheten var en viktig planeringsförutsättning för alla inblandade. Ett uppföljnings- och utvärderingsinstrument lades in i processen från början.

Det är också viktigt att konstatera att en svag institutionell struktur hos dansområdet åtminstone delvis kunnat vändas till något positivt. Att området redan från början av den här reformperioden stod fritt från ett tungt institutionsberoende innebar att det fanns ganska stor frihet att organisera sig och bedriva verksamhet på ett sätt som passade både dansare/koreografer och arrangörer bättre än att vara en del av en institutionsstruktur. Å andra sidan ska man inte underskatta den trygghet, ekonomiskt och verksamhetsmässigt, och de resurser som en institution kan tillhandahålla.

Även om omfattande insatser gjorts för att sprida den samtida dansen till en större publik återstår här mycket. Dansnät Sverige och dess parter har gjort en stor insats, men det finns fortfarande vita fläckar på den svenska danskartan. Vad kultursamverkansmodellen innebär i detta sammanhang är för tidigt att dra några bestämda slutsatser om. Dansen är i allt väsentligt fortfarande en storstadsföreteelse när det gäller dansarnas/koreografernas hemvist och områdets konstnärliga utveckling. Så blir det säkert även i framtiden. Men förutsättningar för turnéer och gästspel på olika håll i landet måste hela tiden förbättras.

3. Produktions- och arbetsvillkor

Danslivet i Sverige består av en rad aktörer som verkar på lokal, regional, nationell och internationell nivå såväl inom större och mindre institutioner som i den fria sektorn. Majoriteten av danskonstens upphovspersoner, koreografer och dansare är huvudsakligen verksamma inom den fria sektorn. Ett fåtal koreografer och dansare alternerar mellan egna produktioner inom den fria sektorn och uppdrag vid institutioner. Frilansande koreografer inom den fria sektorn anställer dansare för aktuella produktioner som skapas och presenteras nationellt och internationellt. Tillfälliga eller mer fasta grupperingar av danskonstnärer väljer även att arbeta kollektivt utan en enskild konstnärlig ledare. Ett mycket litet antal koreografer är verksamma enbart inom institutioner, ofta både nationellt och internationellt. Statsbidrag i olika former till dansområdet fördelas till olika uttrycksformer av samtida danskonst, flera med tydliga influenser från andra kulturer och länder. Vissa konstnärer omprövar och vidareutvecklar traditionella former från andra världsdelar. Majoriteten av danslivets aktörer verkar dock med ett aktivt förhållningssätt till det konstbegrepp som etablerats i den västerländska kulturen och utvecklar det vidare. Olika genrer inom danskonsten såsom exempelvis balett, modern dans, postmodern dans, performance och samtida dans bidrar till en mångfald av uttryck men det bör framhållas att det också inom de olika genererna återfinns en mångfald av konstnärliga uttrycksformer och inriktningar. Liksom inom andra konstområden är gränserna dem emellan flytande idag.

Dans skapas utifrån olika konstnärliga praktiker och produktionerna interagerar ofta med publiken. Danskonstens möjlighet att även kommunicera taktill och genom flera sinnesupplevelser nå människor med olika förutsättningar är en styrka. Det finns ett antal koreografer som arbetar med integrerade ensembler, där det ingår professionella dansare både med och utan funktionsnedsättningar.

3.1 Konstnärliga förutsättningar

Majoriteten av de fria koreograferna och dansarna har sin hemvist i Stockholm, Göteborg och Malmö och det är i hög grad där de produktioner som turnerar nationellt och internationellt produceras. Den konstnärliga arbetsprocessen är beroende av att det finns ändamålsenliga repetitionslokaler att tillgå, med stor öppen yta, högt i tak, god värme, sviktande golv och god ventilation.

Tabell 1. Tillgång till scen och repetitionslokaler bland fria koreografer/dansgrupper 2013

Fria dansgrupper	Antal grupper	Andel
Har egen replokal	10	19%
Har egen scen	2	4%
Scen och replokal	2	4%
Varken scen eller replokal	40	74%
TOTALT	54	100%

Källa: Uppgifter lämnade till Kulturrådet

Inom institutionerna finns repetitionslokaler, men som redovisas i tabell 1 har huvuddelen av de koreografer/grupper som beviljas statsbidrag för utominstitutionell verksamhet varken tillgång till egen repetitionslokal eller egen scen. I kontakt med området framkommer att det finns ett stort behov av fler repetitionslokaler med lokalt/regionalt stöd i framför allt Stockholm, Göteborg och Malmö.

Koreografiskt material arbetas fram utifrån en konstnärlig idé av koreografen, ofta tillsammans med dansarna. Det finns ingen förlaga utan koreografier skapas, memoreras, utvecklas och fördjupas. För produktiva konstnärliga arbetsprocesser krävs sammanhängande arbetsperioder. Dansare utvecklar ett förfinat kroppsminne och koreografi överförs oftast från dansare till dansare när någon behöver ersättas vid skada, eller då verket sätts upp på nytt och de ursprungliga dansarna inte alltid finns tillgängliga. Inom institutionen har man som regel två lag och kan alltid ersätta en skadad eller sjuk dansare. Den fria sektorn saknar denna möjlighet. Ett sceniskt dansverk är ett komplext samspel mellan en rad olika konstnärer (dansare, ljusdesigner, scenograf, komponist/musiker m.fl.) där koreografen med sin vision är den konstnärliga ledaren.

Arbetsvillkoren inom den fria sektorn präglas av få årsverken och i stora delar ideellt arbete. Som nämnts är det brist på repetitionslokaler och det är svårt att planera långsiktigt då turnéer ofta infaller cirka ett år efter premiär. Det gör att man ofta måste repa in verket på nytt med nya dansare, vilket är resurskrävande.

Inom institutionerna produceras beställningsverk och där presenteras befintliga verk i mer eller mindre sammanhållna

spelperioder och i repertoar. De nya verk som produceras har dock ofta korta och splittrade repetitionsperioder då både befintlig repertoar repeteras och spelas parallellt med att nya verk skapas. Det innebär att arbetstempot blir högt och möjligheterna till konstnärlig fördjupning begränsas.

Daglig träning

Daglig träning är en förutsättning för att dansarna ska kunna bibehålla och utveckla sina färdigheter samt är av avgörande betydelse för de frilansande dansarnas möjligheter att konkurrera på såväl den svenska som den internationella arbetsmarknaden.

Inom ramen för daglig träning anordnas även workshops, fördjupningskurser och repertoarklasser. Träningen verkar kompetenshöjande i mötet med nya coacher och koreografer och även arbetsförmedlande i mötet med koreografer/arbetsgivare. De unga dansarna slussas in i arbetslivet via den dagliga träningen och deras nätverk utvidgas också genom de kontakter som etableras.

Daglig träning får statligt stöd via Kulturrådet för frilansande dansare i Stockholm, Göteborg och Malmö. Stödet har under lång tid varit oförändrat. Vissa omfördelningar har genomförts på senare tid. Kulturrådet kan konstatera att den regionala och kommunala finansieringen till daglig träning varierar kraftigt och delvis har försvunnit helt. För fördelning av medel till daglig träning se bilaga 1. Daglig träning ingår även inom ramen för dansares anställning vid dansinstitutionerna.

3.2 Mellanled och producenter

På scenkonstinstitutionerna finns som regel en produktionsapparat med olika personer för de funktioner som krävs, t.ex. producenter, men i övriga danslivet är resurserna för denna funktion begränsade. Inom den fria sektorn är organisationerna små. Få koreografer har ekonomiska möjligheter att anställa en producent, ekonom eller annan personal, utan sköter också arbetet med bidragsansökningar, redovisningar, marknadsföring, försäljning, bokning av spelningar och turnéläggning. Allt detta för att inom snäva budgetramar istället prioritera att anställa konstnärlig personal som exempelvis dansare.

Behovet av ett mellanled inom dansområdet är stort. Producenterna spelar således en viktig roll för att skapa kontinuitet och framförhållning i verksamheten exempelvis i kontakt med arrangörer för turnéläggning. Producenten är den som är länken mellan den konstnärliga processen och de praktiska,

tekniska, administrativa och ekonomiska sidorna av en produktion. Detta är ett komplext område inom scenkonst och kanske speciellt inom ett område där scenen i princip alltid är en tillfällig gästspelsscen. Områdets svaga ekonomi gör att anställningarna för producenter ofta blir korta och uppdragsbaserade. Koreografer som har möjlighet att anställa producenter under längre perioder framhåller detta som avgörande för verksamhetens utveckling. De institutioner som anställer personal med kunskap om dansområdet framhåller betydelsen av den särskilda kompetensen för utvecklingen av området. Konstnärsnämndens rapport visar att 58% av danskonstnärerna, både koreografer och dansare, anlitade professionell kompetens för administration av det konstnärliga arbetet för redovisning och marknadsföring m.m. under verksamhetsåret 2008.²⁰

3.3 Samproduktion

En stor del av scenkonsten inom dansområdet är idag resultat av samproduktion, både i Sverige och internationellt. Det beror bl.a. på en generell brist på resurser och att få koreografer eller danskonstellationer är ägare av spelplatser och/eller repetitionslokaler. Samproduktion innebär en större spridning av kostnader, fler speltillfällen och därmed även större möjligheter för en publik att ta del av danskonst. En stor del av samproduktionsformernas framgång och viktigaste delar är möjligheten att bli förbokad eller att sälja en föreställning till flera arrangörer redan innan premiären. I en bransch där speltillfällena är få skapar samproduktionsformer med en eller flera arrangörer ofta möjlighet att turnera de nya verken direkt efter premiär. I dessa fall har upphovspersonen låtit arrangörer förköpa verken, vilket i många fall kan ge ekonomisk stabilitet till det pågående arbetet med föreställningen.

Samproduktionsmodeller kan se mycket olika ut och innehålla olika antal samarbetsparter. Det finns exempel på svenska aktörer som ingår i EU-finansierade nätverk med flera medverkande arrangörer.

Residens är ofta del av samproduktion. Residens innebär att konstnärer under en period erbjuds möjlighet att arbeta på en särskild plats eller i ett särskilt sammanhang. Inom ramen för vissa residens erbjuds även produktionsmedel alternativt enbart indirekt finansiering, det vill säga att konstnärer erbjuds tillgång till lokal och scen/teknik. Residens kan avse enbart konstnärliga processer utan publik dimension men kan även

²⁰ Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, Konstnärsnämnden 2011, s. 61

innefatta spelmöjligheter och turnéer. I samband med residens ges ofta förutsättningar att under en tid arbeta med verket på spelplatsen.

3.4 Arbetstillfällena inom dansområdet

Dansinstitutionerna

Dansinstitutionerna är de största arbetsgivarna inom dansområdet och av dem är Kungliga Operan i särklass störst med 106 dansare i baletten. En sammanställning av antalet dansare och deras olika anställningsformer 2013 visar följande.

Tabell 2. Anställningsformer för dansare vid dansinstitutioner 2013

Dansinstitutioner	Fast anställda	Visstidsanställda	Kontraktsanställda
Cullbergbaletten/ Riksteatern	9	10	0
Dansens hus	0	0	0
Göteborgsoperans Danskompani	18	6	15
Kungliga operans balett	61	34	11
Norrdans	3	9	0
Norrlandsoperan	0	0	0
Regionteater Väst Dans	3	4	0
Skånes Dansteater	15	1	0
Totalsumma	109	64	26

Källa: Institutionernas inlämnade uppgifter/Kulturrådet

Det totala antalet dansare anställda vid dansinstitutionerna är 199. Av dessa var 55 % fast anställda på hel- eller deltid. Omräknat i årsverken inklusive anställda koreografer var det 153. Av de anställda var 55 % kvinnor och 45 % män. Kompanierna är ofta sammansatta av dansare med olika nationaliteter, vilket skapar en internationell miljö. Dansens hus och Norrlandsoperan är gästspelsscener och saknar egen ensemble.

Koreograferna är i hög grad frilansande. Av de regionala dansinstitutionerna är det endast Regionteater Väst Dans som har en anställd koreograf. Dessutom finns koreografer vid teater-scener som Kungliga Dramatiska Teatern, Teater Västmanland och Kulturhuset/Stadsteatern Stockholm, som inte räknas in i denna statistik.

Tabell 3. Antal anlitade koreografer vid dansinstitutioner 2013

Institutioner	Antal koreografer	varav kvinnor	varav män
Cullbergbaletten/ Riksteatern	11	7	4
Dansens hus	56	26	30
Göteborgsoperans Danskompani	29	11	18
Kungliga operans balett	8	4	4
Norrdans	22	11	11
Norrlandsoperan	35	17	18
Regionteater Väst Dans	8	5	3
Skånes Dansteater	11	3	8
SUMMA TOTALT	180	84	96

Källa: Institutionernas inlämnade uppgifter/Kulturrådet

Koreograferna kontrakteras av dansinstitutionerna för olika projekt. En stor del av dessa är utländska koreografer. Samma koreograf kan under samma år ha uppdrag vid flera institutioner. Andelen män är något högre än andelen kvinnor, vilket är anmärkningsvärt eftersom dansområdet i Sverige består av ca 70 % kvinnor och 30 % män.

Till dansinstitutionerna hör också annan personal som producenter, repetitörer samt administrativ personal, något som de frilansande dansgrupperna och koreograferna till stor del saknar.

Den fria sektorn

Den fria sektorn präglas av få tillsvidareanställningar och tidsbegränsade projektanställningar. Konsekvenserna av områdets ofta svaga ekonomier är att aktörer trots konstnärlig nivå och stor potential att nå en stor publik endast kan ge dansare och koreografer mycket korta anställningar. Korta repetitionsperioder kan påverka den konstnärliga kvaliteten och innebär även i stora delar ideella insatser.

Redovisade årsverken från den fria sektorn ger en uppfattning om anställningsförhållandena. Enligt inkomna redovisningar till Kulturrådet från de grupper och organisationer som får stöd delar personal vid de fria grupperna och koreograferna sammantaget på mycket få årsverken. Den övervägande majoriteten²¹ är visstidsanställd. I genomsnitt har varje

21 89 % av 464 personer.

anställning som dansare varat i 7 veckor²². I genomsnitt har varje anställning som koreograf varat i cirka 13 veckor.

Dansalliansen

Dansalliansen har bidragit till förbättrade möjligheter att verka som frilansande dansare. Dansalliansen är en arbetsmarknads- och kulturpolitisk reform och har som uppdrag att erbjuda grundanställning till frilansande dansare. Den som är anställd vid Dansalliansen fortsätter att verka som frilansande dansare. Under tiden för anställning hos annan arbetsgivare tar dansaren tjänstledigt från Dansalliansen och när den tidsbegränsade anställningen upphör träder dansaren åter in i sin anställning vid alliansen. Fr.o.m. 1 januari 2014 är antalet anställda dansare 48. Läs mer om Dansalliansen i avsnitt 2.5 och avsnitt 7.2.

3.5 Danskonstnärernas ekonomiska villkor

Konstnärsnämnden har genomfört en omfattande kartläggning av konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster som redovisas i tre rapporter publicerade 2009, 2010 och 2011.²³ Uppgifterna baseras dels på statistiskt material från 21 500 konstnärer varav 688 tillhörde kategorin dansare och 151 kategorin koreografer. En enkätundersökning genomfördes som komplement till de senare rapporterna och riktades till 3 500 konstnärer från alla konstområden. Uppgifterna baseras på åren 2005 och 2008.

Förvärvsinkomst

Konstnärer har generellt sett en högre utbildningsnivå och en väsentligt lägre inkomst än befolkningen i sin helhet. Spridningen av inkomster är stor inom konstnärsyrket. Medianinkomsten för samtliga konstnärer i undersökningen låg 2005 på 190 000 kr per år och för befolkningen i sin helhet var motsvarande årsinkomst 223 200 kr. För dansare låg den sammanräknade förvärvsinkomsten per år på medianvärdet 192 100 kr, för koreografer på 208 200 kr. Hela 43 % av dansarna och 36 % av koreograferna hade en sammanräknad förvärvsinkomst lägre än 160 000 kr²⁴. Bristerna i försörjningsmöjligheter är be-

tydande för stora grupper av danskonstnärerna. En tredjedel av koreograferna, 33%, och 39% av dansarna hade år 2005 en månadsinkomst under 13 300 kr. Förvärvsinkomsten inkluderar både konstnärligt och icke-konstnärligt arbete. Trots det är differensen mellan konstnärsgruppen och befolkningen när det gäller transfereringar²⁵ och bidrag liten. Näst efter musikalkonstnärerna var danskonstnärerna den största arbetslöshetsgruppen 2008. Konstnärsgruppen i stort hade ett medeltal på 30 %. Danskonstnärerna hade också längre perioder av arbetslöshet i jämförelse med andra konstnärsgrupper; 43 % av dansarna och 39 % av koreograferna hade någon gång under året 2005 erhållit arbetsmarknadsstöd. Medeltalet för konstnärer från alla områden sammantaget visade på 30% och 13 % i hela befolkningen. Medianvärdet i arbetsmarknadsstödet år 2005 låg på 57 000 kr för dansare och 70 000 kr för koreografer, vilket kan jämföras med medelvärdet för samtliga konstnärsgrupper på 66 000 kr. Konstnärsgruppen får inte mer bidragsstöd som bostadsbidrag, ekonomiskt bistånd m.m. från samhället än befolkningen i stort – med undantag för arbetslöshetsförsäkringen. Det höga uttaget av arbetslöshetsersättning är ofta kopplat till de yrkesgrupper som har korta anställningar som dansare och musikalartister. Dessa konstnärers arbetsmarknad är specifik och har utretts i bland annat utredningen *Arbete åt konstnärer* (SOU 1997:183) och *Konstnärerna och trygghetssystemen* (SOU 2003:21). Behovet av att förbättra koreografernas och dansarnas arbetsvillkor är fortfarande stort.

Löntagare eller företagare

I den statistiska rapporten *Konstnärernas inkomster*²⁶ konstaterades att 87 % av dansarna och 76 % av koreograferna hade enbart löneinkomst, d.v.s. ingen inkomst av näringsverksamhet. Andelen som deklarerade enskild näringsverksamhet var minst i kategorin dansare, endast 10 %, mot 41% i hela konstnärsgruppen. Av koreograferna var det 20 % som deklarerade enskild näringsverksamhet år 2005. Omsättningen i näringsverksamheten var 61 300 kr för dansarna och 225 500 kr för koreograferna i median år 2005. Orsaken till den stora skillnaden i omsättning är att det är koreografen som finansierar produktionen inklusive lönekostnaderna för den konstnärliga personalen. Verksamhetens resultatet låg i genomsnitt på 9 200 kr. Det är betydligt vanligare bland koreografer som är upphovspersoner att ha en enskild firma, medan dansare som är uppdragstagare i högre grad tar anställningar. Många

22 Dansarna är inte individualiserade i återspeglningen varför snittet är relaterat till varje anställning. En och samma dansare kan därför ha ett flertal anställningar och därmed ha längre anställningsperiod sammantaget.

23 Konstnärsnämnden: *Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004–2005 (2009)*, *Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv. Ekonomi, arbete och familjeliv, 2010* samt *Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, 2011*.

24 Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom alla

konstområden 2004–2005, *Konstnärsnämnden, 2009*, s 56

25 Erhållna transfereringar består av förvärvspension, folkpension och övriga socialskyddsförmåner, socialunderstöd samt andra erhållna transfereringar.

26 Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004–2005, *Konstnärsnämnden, 2009*, s 59.

danskonstnärer är kollektivt organiserade inom ideell förening²⁷, som underlättar vid ansökan om offentligt stöd.

Anställningar och arbetslöshet

Enligt enkätundersökningen var en tredjedel av de danskonstnärer som hade löneinkomst tillsvidareanställda, på hel- eller deltid, 19 % var visstidsanställda, 12 % timanställda och hela 37 % var projektanställda.²⁸

Hälften av danskonstnärerna har haft 1-2 uppdragsgivare under 2008. Var tredje har haft 3-4 uppdragsgivare och var fjärde har haft 5 eller flera uppdragsgivare. Danskonstnärernas arbetsmarknad präglas av kortare anställningar, men hos ett fåtal, återkommande uppdragsgivare. Den höga andelen projektanställningar har med stor sannolikhet betydelse för den stora andelen danskonstnärer med arbetslöshetsersättning.

Arbetsdag

Arbetsveckan för danskonstnärer är i genomsnitt 41 timmar/vecka, vilket är mindre än inom andra konstområden, men mycket mot bakgrund av att kroppen som konstnärligt instrument bara klarar av ett begränsat antal verksamhetstimmar innan den överansträngs eller riskerar att skadas. Inom konstområdet dans ägnas därmed också minst tid åt direkt konstnärligt arbete, vilket motsvarar 23 timmar/vecka. Danskonstnärerna är dock de som ägnar mest tid, 7 timmar/vecka, åt indirekt konstnärligt arbete, vilket innebär arbete som anknyter till den konstnärliga kompetensen, men inte till den konstnärliga produktionen. Av den övriga arbetsveckan är 6 timmar viktiga åt administration av konstnärligt arbete och 5 timmar åt annat icke-konstnärligt arbete.²⁹

Av konstnärsgруппerna använder danskonstnärerna mer tid åt indirekt konstnärligt arbete i förhållande till icke konstnärligt arbete inom sin 41-timmarsvecka. En anledning kan vara att det finns en intilliggande arbetsmarknad som t.ex. danslärare inom studieförbund och kulturskolor. Den sektor där danskonstnärerna har sin mesta stödinkomst, det så kallade kompletteringsarbetet, är just utbildningssektorn, 26 %, vilket är en större andel än någon annan konstnärsgrupp.

I cirkeldiagrammet nedan visas medelvärdena för konstnärer från danskonstområdet. Genom att jämföra uppskattad ar-

betstid och andelen inkomster ges en bild över hur konstnärernas investering i arbetstid förhåller sig till den utdelning de får i form av inkomst. Diagrammen 1 och 2 visar att konstnärer i allmänhet ägnar mer tid åt konstnärligt arbete än vad de får ut i inkomst. Det inkomstglapp som bildas kompenseras genom indirekt konstnärligt arbete, men allra främst genom annat icke-konstnärligt arbete, s. k. kompletteringsarbeten.

Diagram 1: Uppskattad arbetstid i procent för olika typer av arbete är 2008, medelvärde för dans.

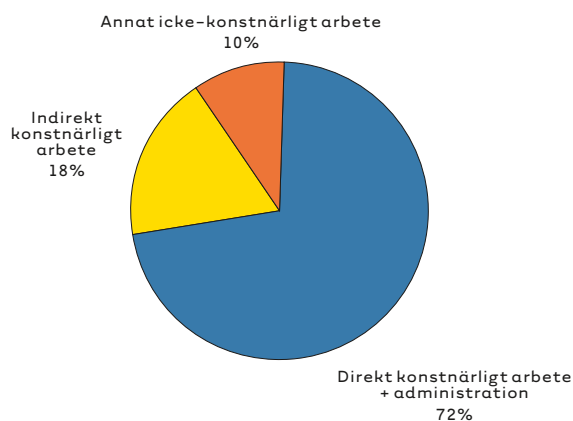
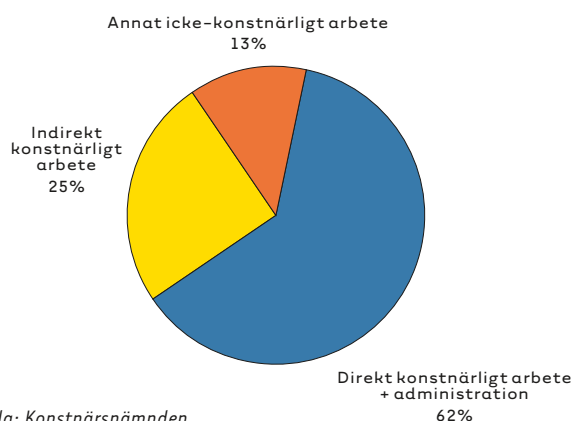


Diagram 2: Uppskattad inkomst i procent för olika typer av arbete är 2008, medelvärde för dans.



Källa: Konstnärsnämnden

Diagrammet visar att danskonstnärerna tjänar mer i förhållande till nedlagd arbetstid på indirekt och icke konstnärligt arbete än vad de gör på direkt konstnärligt arbete. Danskonstnärerna lägger 72 % av sin arbetstid på direkt konstnärligt arbete och administration, men får ut 10 % mindre i inkomst för detta.³⁰

27 Av alla danskonstnärer med näringsverksamhet så hade år 2008 nästan hälften valt den juridiska organisationsformen ideell förening, en tredjedel enskild firma, var femte ekonomisk förening och bara var tionde handels- eller kommanditbolag alternativt aktiebolag, Jfr. Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, Konstnärsnämnden 2011, s 27

28 Siffrorna är omräknade till %. Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, Konstnärsnämnden 2011, s 30

29 Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, Konstnärsnämnden 2011, s 42-43

30 Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, Konstnärsnämnden 2011, s 52

Verksamhetsuppehåll

Danskonstnärer hade hög andel verksamhetsuppehåll. Av dem som besvarat enkäten var det 26% som inte varit – helt eller delvis – konstnärligt verksamma under år 2008.³¹ Av dem som inte varit konstnärligt verksamma år 2008 angav över hälften att de ”slutat arbeta som konstnär”. Dans var det konstområde inom vilket denna orsak var vanligast (54 %), 17% angav ”ekonomi” som orsak till att man slutar. Den utsatthet som förefaller drabba danskonstnärer kan handla om arbetsbrist, men alltså även om att kroppen som konstnärlig resurs snabbare förbrukas än annan konstnärlig kompetens.

Konstnärers arbetsskador och sjuknärvaro

När det gäller arbetsskada och sjuknärvaro framstår konstnärliga arbeten som riskyrken. Enkätmaterialen visar att var tionde konstnär skadade sig i sitt konstnärliga arbete år 2008³². Inom konstområdet dans skadade sig var tredje konstnär samma år³³.

3.6 Dansens internationalisering

Dansen har snabbt tagit sig ut på den internationella arenan. Det beror dels på att den svenska arenan är liten och behöver vidgas, men också på att dansen är osedvanligt internationell med en tradition av många nationaliteter i samma danskompani och många internationella samarbetsprojekt. Det finns en stor rörlighet bland konstnärerna inom dansområdet, ofta påbörjas den redan under studietiden och fortsätter sedan genom hela yrkeslivet. Under 2013 genomförde fria koreografer/dansgrupper som fått stöd av Kulturrådet 28 % av sina föreställningar utomlands. Publiken till dessa föreställningar utgjorde 35 % av gruppernas redovisade publikantal.³⁴

Det finns en rad faktorer som har haft betydelse för den ökade internationaliseringen. Regeringen har bejakat en ökad internationalisering vilket framgår av de nationella kulturpolitiska målen som gjort avtryck i förändrade uppdrag och regelverk. Förutsättningar för en ökad internationalisering har även skapats genom att medel har tillförts för ändamålet.

Svenska aktörer deltar flitigt i olika internationella nätverk och sammanhang. Dansens hus har ett omfattande internationellt nätverk som innebär att koreografer och dansgrupper får möjlighet till internationella engagemang. De fria scenerna har också bidragit till den ökade internationaliseringen inom området. Här kan bland annat nämnas MDT i Stockholm, som genom att delta i europeiska nätverk medverkar till att de koreografer scenen samarbetar med får sammanhängande turnéer runt om i Europa, vilket också bidrar till att öka synligheten utomlands. Atalante i Göteborg och Dansstationen i Malmö har också internationella inslag i sin verksamhet. Göteborgs Dans- och Teaterfestival har medverkat i EU-projekt som innebär möjligheter för europeiskt kulturutbyte och Dans- och Cirkushögskolans arbete mot en internationell arena har också haft en stor betydelse. Skolans verksamhet har i flera delar påverkat dansområdet långt utanför skolans gränser. Inte minst regeringens satsning på Konstnärsnämndens internationella dansprogram (KID) har utökat dansområdets rörlighet. I bilagorna finns KIDs verksamhet mer utförligt beskrivet (bilaga 2) och i bilaga 3 finns en sammanställning av hur några andra länder satsat på dansen.

³¹ Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster, *Konstnärsnämnden 2011*, s 20 f.f.

³² Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster med bilagan Konstnärernas sjukskrivningar, arbetsskador och pensioner, *Konstnärsnämnden 2011*, s 120

³³ *ibid*

³⁴ Inkluderar en webbaserad produktion.

4. Den fria sektorn

4.1 Koreografer och dansgrupper inom den fria sektorn

Den fria sektorn är primär inom dansområdet, det vill säga det är här majoriteten av danskonstens upphovspersoner och dansare är verksamma. Det är också här majoriteten av dansföreställningarna i Sverige produceras. I avsnitt 3 redogörs närmare för de fria koreografernas och dansarnas produktions- och arbetsvillkor. Den fria sektorn samlar både etablerade koreografer med lång erfarenhet och omfattande verksamhet och yngre konstnärer som arbetar i mer tillfälliga konstellationer. Ett antal koreografer har sedan starten på sin yrkeskarriär byggt sina nätverk på internationell basis.

Majoriteten av de verksamma inom den fria sektorn finns i storstadsregionerna men turnerar nationellt och internationellt. De fria aktörerna når sin publik genom att producera och presentera produktioner i olika format och på olika typer av spelplatser, i traditionella scenrum men också i konsthallar och muséer, på bibliotek eller i det offentliga rummet. De allra flesta av de fria koreograferna är beroende av gästspelsscener, samproducenter och andra arrangörer för att nå ut med sina föreställningar.

Trots att den fria sektorn står för en stor del av det totala antalet föreställningar i landet framgår av tabellen nedan att antalet föreställningar för en vuxen publik utanför storstads-

Tabell 4. Fria dansgruppers redovisning av verksamhet 2013 fördelat efter län

Län, fria grupper	Totalt antal föreställningar	Totalt antal besök	Antal BoU-föreställningar	Andel BoU-föreställningar (%)	Antal besök, vuxna	Antal BoU-besök	Andel BoU-besök (%)	Genomsnitt publik/föreställning	Besök/1000 inv. 0-18 år
Blekinge	36	2 445	32	89%	531	1 914	78%	68	61,7
Dalarna	5	482	2	40%	378	104	22%	96	1,8
Gotland	1	180	0	0%	180	0	0%	180	0,0
Gävleborg	24	2 394	21	88%	612	1 782	74%	100	31,8
Halland	17	1 217	12	71%	591	626	51%	72	9,2
Jämtland	0	0	0	0%	0	0	0%	0	0,0
Jönköping	14	1 670	8	57%	1 092	578	35%	119	7,7
Kalmar	9	636	8	89%	213	423	67%	71	9,2
Kronoberg	2	50	2	100%	21	29	58%	25	0,7
Norrbottn	8	919	4	50%	423	496	54%	115	10,3
Skåne	173	11 627	151	87%	3 881	7 746	67%	67	28,2
Stockholms	550	46 976	360	65%	30 444	16 532	35%	85	33,7
Södermanland	49	1 844	41	84%	278	1 566	85%	38	25,9
Uppsala	18	1 437	5	28%	1 010	427	30%	80	5,8
Värmland	36	3 015	34	94%	267	2 748	91%	84	51,0
Västerbotten	48	2 829	43	90%	844	1 985	70%	59	37,1
Västernorrland	17	1 668	15	88%	297	1 371	82%	98	27,8
Västmanland	12	1 975	10	83%	1 047	928	47%	165	17,0
Västra Götaland	225	12 498	145	64%	6 836	5 662	45%	56	16,4
Örebro	15	1 043	11	73%	293	750	72%	70	12,3
Östergötland	21	2 672	18	86%	1 132	1 540	58%	127	16,6
Totalt	1 280	97 577	922	72%	50 370	47 207	48%	76	22,8

Källa: Kulturrådet

regionerna fortfarande är begränsat, beroende på den svaga infrastrukturen inom området. Ofta utgörs utbudet av enstaka föreställningar som visas vid ett eller två tillfällen. De produktioner som beviljats statsbidrag och redovisade till Kulturrådet år 2013 visades i snitt 12,8 gånger.³⁵ I den siffran ingår såväl skolföreställningar som ibland ges flera gånger dagligen liksom produktioner som spelats enstaka gånger. Ur ett kulturpolitiskt perspektiv är de få speltillfällena och dess koncentration till storstadsområdena problematisk. Publika möten och speltillfällen är också av vikt för att förmera och fördjupa det performativa arbetet. Ett dansverk som spelas många gånger eller tas upp igen efter en tid och ges nytt liv, förändras och utvecklas kvalitativt. Förutom få speltillfällen och korta spelperioder saknas ofta möjlighet att även spela äldre verk i repertoar.

Tabell 5. Intäktsposter för koreografer/dansgrupper inom den fria sektorn med produktionsmedel från Kulturrådet 2013

	Belopp kr	Andel av totala intäkter (%)
Produktionsbidrag från Kulturrådet	26 175 000	41%
Övrigt bidrag från Kulturrådet	1 599 232	3%
Övrigt statligt bidrag	1 840 956	3%
Bidrag från region/landsting	3 370 624	5%
Bidrag från kommun	5 980 409	9%
EU-bidrag	1 130 901	2%
Övrigt internationellt bidrag	1 582 521	3%
Verksamhetsintäkter (Spelintäkter)	13 001 876	21%
Sponsringsintäkter	733 595	1%
Övriga intäkter	7 796 461	12%
SUMMA TOTALT	63 211 575	100%

Källa: Kulturrådet

Många arrangörer vågar inte satsa på enskilda konstnärskap och boka in koreografer innan produktionen är färdig. Det leder till att många koreografer går till premiär med nya verk utan att det kommer att bli en efterföljande turné. Inkommer det bokningar från arrangörer infaller dessa spelningar ofta minst ett år fram i tiden på grund av scenernas framförhållning i programmering. Arbetsmarknaden för både dansare och koreografer är tuff och aktörerna redovisar få årsverk i återrapporteringar till Kulturrådet. Koreograferna har sällan

ekonomiska möjligheter att anställa dansare över längre perioder. Det leder i många fall till att när speltillfällena infaller en lång period efter premiär behöver man repetera in nya dansare, då de ursprungliga har fått nya uppdrag. Detta är kostnadskrävande, enligt uppgift till myndigheterna sker det samtidigt i flera fall ideellt.

En betydande andel av de föreställningar som de fria koreograferna presenterar är föreställningar för barn- och unga, i hög utsträckning skolföreställningar, och i flera delar av landet utgör det huvuddelen av den danskonst som visas för en publik.

Den fria sektorn saknar stabil grundfinansiering och har små ekonomier som till stor del består av offentliga medel. Av tabell 6 sid 24 framgår tydligt att statens stöd till den fria sektorn utgör en liten del av de samlade insatserna för den professionella dansen. De 54 aktörer som beviljades produktionsstöd från Kulturrådet 2013 redovisade sammanlagt 26 175 000 kr i produktionsbidrag från myndigheten.

Som framgår av tabell 5 utgör Kulturrådets produktionsbidrag 41 % av de fria koreografernas intäkter. Diskrepansen mellan den statliga, kommunala och regionala medfinansieringen är stor. Vid en jämförelse med den fria sektorn inom teaterområdet framgår att den statliga finansieringen här utgör en betydligt lägre andel av aktörernas ekonomier än inom dansområdet. Redovisningar från fria aktörer inom teaterområdet visar att Kulturrådets produktionsstöd 2013 utgjorde 27 % av deras intäkter, medan den regionala medfinansieringen uppgick till ca 9 % och den kommunala till cirka 21 %.

Eftersom de fria koreograferna är turnerande, saknar fasta spelplatser och därmed tydlig lokal förankring, har den lokala och regionala nivån inte samma incitament att stödja gruppernas grundfinansiering. De agerar istället oftare som köpare av färdiga produktioner t ex genom olika former av subventioner. Som tidigare nämnts spelas dock huvuddelen av föreställningarna i storstadsregionerna där också koreograferna i stora delar har sin bas.

³⁵ Innefattar även verk i repertoar.

4.2 Arrangörer och gästspelsscener

Vid sidan av de typer av institutioner som nämnts finns även utominstitutionella gästspelsscener och nätverk som i olika omfattning presenterade professionella dansföreställningar 2013 och fick statligt stöd via Kulturrådet. Arrangörer med egen scen och regelbunden gästspelsverksamhet eller nätverk och plattformar som beviljades verksamhetsbidrag från Kulturrådet 2013: Atalante, Dansstationen, Inkonst, MDT, Tredje Våningen, Weld, Zebra Dans, Dansistan, Barnens scen, Kulturhuset i Ytterjärna, Härjedalens Kulturcentrum, Danscentrum Stockholm (Dansspridning i Mellansverige), Embla/Satellit festival. Gottsunda Dans & Teater, c.off, Dansbyrå i Göteborg, SITE. Tillsammans med de nationella och regionala institutionerna och Dansnät Sverige utgör de centrala aktörer inom dansområdet.

Av de fåtal scener utanför institutionerna som presenterar professionell danskonst i Sverige är det endast en som helt inriktar sig på föreställningar för barn och unga, Zebra Dans i Stockholm. Utöver dessa har de andra aktörerna, i varierande omfattning, verksamhet för barn och unga. Det är således i hög utsträckning genom turnerande skolföreställningar som barn- och unga möter danskonst.

De fria scener som presenterar dans har olika konstnärliga profiler och sporadiska samarbeten med andra scener inom landet. Det innebär ofta svårigheter att få sammanhängande turnéperioder för de fria dansgrupperna. Flera av de fria arrangörerna har riktat in sig på att presentera nya konstnärskap under kortare perioder. Skälen som anges för att man inte har längre spelperioder varierar, men ofta nämner man att det innebär ett för stort ekonomiskt risktagande då man inte har en upparbetad publik för relativt oetablerade koreografer. Det bör samtidigt framhållas att de fria arrangörerna verkar för god återväxt och har avgörande betydelse för att introducera konstnärskap i Sverige. På så sätt bidrar de till områdets konstnärliga utveckling. Koreografer med egna scener prioriterar ofta längre spelperioder, och har större möjlighet att göra sig kända för en större publik. Flera av arrangörerna samproducerar i olika utsträckning. Se vidare avsnittet om samproduktion avsnitt 3.3.

Arrangörernas principer för gagesättning till koreografer skiljer sig åt beroende på prioriteringar och utifrån befintlig ekonomisk situation. I kontakt med branschen framkommer också att ett antal koreografer inom den fria sektorn helt eller delvis står för sina egna gager för att möjliggöra för publiken att ta del av danskonst på olika scener runt om i landet i rådande konkurrens med annan subventionerad scenkonst.

För att möta behovet av ökad tillgång till danskonst har Kulturrådet de senaste åren kraftigt förstärkt de fria arrangörernas statsbidrag. Trots detta har de fortfarande begränsade resurser vilket bland annat får konsekvenser för deras möjligheter att arbeta med marknadsföring och publikutveckling. Cirka 82 % av de fria arrangörernas samlade intäkter utgjordes av offentligt stöd. Av det offentliga stödet utgjordes 36 % av arrangörsstöd från Kulturrådet. Den regionala medfinansieringen var 16 % medan den kommunala medfinansieringen var 25 %. Den totala statliga finansieringen utgjorde 47 % av den offentliga finansieringen.

5. Offentlig finansiering av dansområdet

Tabell 6: Dansområdets resurser för produktions- och föreställningsverksamhet från stat, region och kommun 2013 (tkr)^I

Medel från stat, region och kommun 2013 (tkr) ^{II}	Stat	andel av totalt	Region	andel av totalt	Kommun	andel av totalt	Totalt
Koreografer i den fria sektorn med stöd av Kulturrådet	27 774	75%	3 371	9%	5 980	16%	37 125
Enskilda danskonstnärers stöd via Konstnärskommittén	11 210	100%	0	0%	0	0%	11 210
Fria arrangörer inklusive konstområdesövergripande, med stöd av Kulturrådet	11 705	45%	5 495	21%	8 542	33%	25 742
Aktörer inom dansområdet med stöd genom Kulturbryggan ^{III}	2 966	100%	0	0%	0	0%	2 966
Dansnät Sverige	4 370	100%	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	4 370
Riksteatern/utöver Cullbergbaletten	4 755	100%	i.u.	i.u.	i.u.	i.u.	4 755
Regionala dansinstitutioner ^{IV}	56 961	40%	84 243	59%	2 525	2%	143 730
Cullbergbaletten	26 250	100%	0	0%	0	0%	26 250
Kungliga operans balett	123 500	100%	0	0%	0	0%	123 500
Gästspelsscener: Dansens Hus och Norrlandsoperan	30 305	73%	2 331	6%	9 090	22%	41 726
Kultursamverkansmodellen utanför dansinstitutionerna ^V	2 144	36%	2 791	46%	1 069	18%	6 004
Summa	301 940	71%	98 231	23%	27 206	6%	427 377

Källa: Kulturrådet

I Tabellen avser huvudsakligen professionell dansverksamhet. Viss annan typ av dansverksamhet kan ingå.

II Totalsummorna och andelarna får ses som ungefärliga eftersom uppgifter saknas för en del verksamheter markerat i.u.

III Uppgifter från regional/kommunal medfinansiering från Kulturbryggan saknas.

IV Göteborgsoperans Danskompani, Norrdans, Regionteater Väst Dans, Skånes Dansteater.

V Årliga bidrag till Kultur i Halland Dans, Dans i Nord (Norrbottnen) och Professionell dans i Örebro.

Det är svårt att få en samlad bild över det offentliga stödet till den professionella dansen. De medel som staten fördelar genom direkta anslag från kulturdepartementet och kulturmyndigheterna kan följas i de delar medlen riktar sig direkt till dansområdet. Som tidigare angetts kan dock stöd till dansverksamhet finnas även inom andra institutioner vilket inte framgår av de siffror som finns att tillgå. Då statsbidragen till dansområdet inom samverkansmodellen inte särredovisas är medlen även där delvis svåra att följa. Det är inte heller lätt att få en bild av de totala regionala och kommunala insatserna för den professionella dansen. Siffror över statliga, regionala och kommunala stöd har inhämtats från dansinstitutionerna. Vidare finns redovisningar från de fria grupper som beviljats medel från Kulturrådet där myndighetens bidrag tillsammans med andra stöd framgår. Men de insatser som görs i form av stipendier och andra bidrag till enskilda konstnärer från den regionala/kommunala nivån är svåra att få del av. Det regionala/kommunala stödet kan därför antas vara större än vad som här framgår och relationerna mellan insatserna från den

statliga, regionala och kommunala nivån bör läsas med försiktighet. Av tabell 6 framgår dock att det offentliga stödet för dansen uppgår till drygt 427 miljoner kronor och att staten svarar för drygt 70 % av dessa insatser.³⁶ Totalsummorna och andelarna i tabell 6 får ses som ungefärliga eftersom uppgifter saknas för en del verksamheter markerat med "i.u."

5.1. Kulturdepartementet

Regeringen formulerar övergripande uppdrag för kultur- och konstområdena. Kulturdepartementet ansvarar för den strategiska styrningen och medelstillsdelningen över både de nationella institutioner och myndigheterna som lyder under

³⁶ Det finns ytterligare statlig finansiering för dansverksamhet som fått stöd från Utbildningsdepartementet inom ramen för konstnärlig forskning som inte redovisas.

kulturdepartementet. Kulturdepartementet fördelar över 331 mkr³⁷ enligt tabell 7 (2013).

Det bör uppmärksammas att tabell 7 även innehåller medel som inte direkt avser föreställningsverksamhet utan även stöd till organisationer som på olika sätt verkar inom dansområdet.

5.2 Kulturrådets bidragsformer inom dansområdet

Statens kulturråd ska verka för kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag och genom andra främjande åtgärder.

Bidrag till yrkesverksamma fria aktörer inom dansområdet

Kulturrådet fördelar bidrag till fria aktörer inom dansområdet i form av verksamhets- och projektbidrag. Det är möjligt att söka för produktion, presentation och främjande av professionell scenkonst inom den fria sektorn. Bidrag kan beviljas i form av verksamhetsbidrag och projektbidrag till aktörer som producerar, presenterar och/eller främjar professionell scenkonstverksamhet av nationellt intresse. Kulturrådet har fram till och med 2013 fördelat internationella medel till scenkonstområdet i form av mobilitetsstöd och bidrag till samarbetsprojekt. Kulturrådet har dock kunnat konstatera att den internationella dimensionen är en integrerad del av många scenkonstaktörers verksamheter. Mot den bakgrunden har myndigheten beslutat att från och med 2014 integrera det internationella perspektivet vid fördelning av bidrag till aktörer inom den fria sektorn. Ansökningarna bedöms av en referensgrupp inom Kulturrådet som lämnar förslag till beslut. Referensgruppens ledamöter utses av styrelsen.

Verksamhetsbidragen fördelas för ett år i taget, men myndighetens referensgrupp har även möjlighet att *förorda* (men inte formellt bevilja) treåriga stöd. Det innebär att aktörer som är aktuella för treåriga stöd måste lämna in en ny ansökan årligen. Om verksamheten löper på enligt plan utbetalas stödet årligen under tre år. Möjligheten att förordas treåriga stöd har stor betydelse för dansområdets aktörer genom att det förbättrar möjligheten för kontinuitet, god framförhållning och därigenom möjlighet att ingå avtal med såväl nationella som internationella parter. För många koreografer är det startpunkten för att verksamheten kan expandera och nå ut till en större publik.

³⁷ Exklusive Skapande skola, Dramaten, medel till konstnärlig forskning, inkomstgaranti.

I Inkluderar delvis estimerade siffror. Siffran redovisar inte annan dansrelaterad verksamhet vid institutionerna. Även inkomstgarantierna ingår inte.

II Uppskattning.

III Riksteatern fick som koncern 256 028 000 sek för år 2013.

IV Även denna summa bör ses som ungefärlig. Det finns andra verksamheter där det är svårt att avgöra hur mycket som kommer dansverksamheten till dels.

Tabell 7. Statens stöd till dansområdet 2013

Statens stöd till dansområdet ^I	tkr
Kulturdepartementets stöd till dansområdet	
Kungliga Operans balett	123 500 ^{II}
Cullbergbaletten/Riksteatern	26 250
Riksteatern Dans utöver Cullbergbaletten	4 755 ^{III}
Dansens hus	23 196
<i>Delsumma</i>	177 701
Kulturrådets beviljade stöd till dansområdet 2013	
Fria koreografer+Fria arrangörer	39 920
Dansnät Sverige/verksamhetsbidrag	2 500
Dansnät Sverige/arrangörsstöd parterna	1 870
Daglig träning	1 400
Dansalliansen	12 008
Danscentrum	3 515
Internationella stöd	2 638
Stöd till komponister	1 370
Skapande skola/dansområdet	ingen uppgift
Dans i skolan	1 600
Regionala utvecklingsbidrag	6 250
Danskonsulentverksamhet/enbart Stockholm	400
Amatörverksamhet	1 230
<i>Delsumma</i>	74 701^{IV}
Medel fördelade via Kultursamverkansmodellen (KSM)	
Regionala dansverksamheter (årliga verksamhetsbidrag) ^V	60 559
Professionell dansverksamhet utöver dansinstitutioner	2 144 ^{VI}
Danskonsulentverksamhet/KSM	1 937
<i>Delsumma</i>	64 640^{VII}
Konstnärsnämndens stöd till dansområdet	
Arbetsstipendier	1 800
Långtidsstipendier	1 736
Pensionsbidrag	60
Birgit Cullberg stipendiet	100
Målinriktade arbetsstipendier	230
Projektbidrag	2 220
Internationella dansprogrammet	4 125
Inkomstgarantier	939
<i>Delsumma</i>	11 210
Kulturbryggan	2 966
Totalt	331 218

Källa: Kulturrådet och Konstnärsnämnden

V Uppskattningar som har lämnats av institutionerna (Göteborgsoperans Danskompani, Norrdans, Regionteater Väst Dans, Skånes dansteater och Norrlandsoperan).

VI Kultur i Halland Dans, Dans i Nord (Norrbotten) och Professionell dans i Örebro.

VII Det finns även andra verksamheter med uppdrag att hålla på med dans, men givet redovisningsrutiner är det svårt att avgöra hur stor del av medlen som går till dans.

I enlighet med myndighetens strategi för den professionella dansen strävar Kulturrådet mot att inte fördela för låga bidrag för att ge de aktörer som beviljas medel möjlighet till bättre produktionsförhållanden och därmed förbättrade förutsättningar för en publik att ta del av verken.

Bidrag beviljas verksamhet/projekt av konstnärlig kvalitet och kulturpolitisk betydelse som präglas av utveckling. Fördelningen av stöd under året ska spegla en mångfald av konstnärliga uttryck och geografisk spridning. Kulturrådet prioriterar verksamhet som vänder sig till barn och unga och ser positivt på samverkan mellan olika aktörer. Vidare prioriteras organisationer som har en omfattande turnéverksamhet och en ambition att nå nya publikgrupper

Samordning av svenskt mässdeltagande

Kulturrådet har i sin instruktion ett främjandeuppdrag och har med stöd i detta sedan 2013 samordnat svensk närvaro vid ett antal internationella mässor för scenkonst, vilka samtliga har ett fokus på dansområdet.

Medverkan i Kulturrådets samordning av svenskt mässdeltagande riktar sig till aktörer som har stöd från Kulturrådet eller Konstnärsnämnden, samt agenter eller producenter som företräder dessa. Kulturrådet publicerar även sedan 2013 årligen katalogen *Swedish performing arts for an international audience*.

Myndighetens bedömning är att samordningen kan bidra till en större internationell spridning av scenkonst. Genom en oberoende samordnande instans kan producenter/agenter och produktionshus verka på internationella samlingspunkter för scenkonsten. Fler kontaktytor mellan såväl producenter, utövare, programläggare och agenter kan medföra att fler speltillfällen skapas för svenska utövare och grupper och även bidra till ett inflöde av högkvalitativ scenkonst till Sverige.

Inom satsningen pågår samarbete med myndigheter inom andra politikområden, då scenkonstens internationalisering också har potential att utgöra del av utrikes- och näringspolitiken.

En rad samverkansprojekt med Konstnärsnämnden ryms inom satsningen, som exempelvis möten mellan utövare och programläggare på plats. Under 2014 lägger Kulturrådet ett särskilt fokus på scenkonst som riktar sig till den unga publiken. Scenkonst för barn och unga lyfts därför särskilt fram genom showcase, samtal och andra kringarrangemang i samverkan med mässorna, utövare och nyckelpersoner på plats. Projektet kommer att utvärderas under våren 2015.

Regional kulturverksamhet

Medel till regional kulturverksamhet fördelas till regioner och landsting inom ramen för kultursamverkansmodellen där medel fördelas vidare till bl.a. regionala dansinstitutioner. Landsting och regioner kan, liksom de regionala institutionerna, också ansöka om regionala utvecklingsmedel. Utvecklingsbidrag kan ges till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse, exempelvis projekt som är metodutvecklande eller

projekt som kan utveckla den nationella infrastrukturen inom kulturområdet.

I Stockholms län, som inte ingår i kultursamverkansmodellen, fördelas regionala medel direkt till de institutioner som framgår av Kulturrådets regleringsbrev. Dessa institutioner har också möjlighet att ansöka om utvecklingsbidrag.

Övriga stöd till dansområdet

Inom ramen för Kulturrådets bidragsgivning finns utöver ovan nämnda bidrag en rad stöd som i olika omfattning kommer dansområdets aktörer till del. Det handlar om såväl stöd till organisationer som arbetar med den professionella dansen som verksamhet för barn och unga och amatörer. För närmare information om Kulturrådets övriga bidrag se bilaga 1.

5.3 Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom dansområdet samt Internationella dansprogrammet

Konstnärsnämnden ska främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap och verka för konstnärlig utveckling genom att fördela statliga bidrag och ersättningar. Myndigheten ska även analysera och sprida kunskap om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet.

Inom dansområdet stödjer Konstnärsnämnden enskilda yrkesverksamma dansare, koreografer och andra danskonstnärer genom olika typer av sökbara stipendier och bidrag; arbets- och långtidsstipendier ger tid och resurser för fortsatt arbete och konstnärlig fördjupning, projektbidragen ger möjlighet till experiment och utveckling utöver det ordinarie konstnärliga arbetet, stödet till internationellt kulturutbyte, resor och skräddarsydda residens i utlandet fördjupar kontakter och erfarenheter med en större scen och bidrar till konstnärlig utveckling och är ofta en grund för fortsatta samarbeten och uppdrag. Kombinationen av olika typer av stipendier och bidrag gör det möjligt för myndigheten att vara följsam mot de olika behov som möter en danskonstnär under skiftande stadier i sin karriär.

Stipendier och bidrag fördelas efter en noggrann beredning där såväl verksamhetens omfattning som den sökandes konstnärliga kvalitet och behov av ekonomiskt stöd bedöms. Fördelningen präglas av att resurserna ska fördelas jämställt (jfr avsnitt 10.3), med mångfald, genrebredd och spridning till konstnärer i olika åldrar verksamma i skilda delar av landet.

Arbetsgruppen för teater-, dans- och filmkonstnärer beslutar på delegation av styrelsen om stöd som inte rör det internationella programmet. Gruppen består av tolv ledamöter utsedda av styrelsen varav tre är ledamöter från dansområdet. Ledamöterna är själva professionellt verksamma inom teater, dans eller film, till exempel som regissörer, dansare, filmare eller producenter. Den mindre referensgruppen för Interna-

tionella dansprogrammet är uppbyggd enligt samma princip (se mer info under Internationella Dansprogrammet, nedan) och bereder och föreslår fördelning av de internationella bidragen som sedan beslutas av myndighetschefen. Antalet ansökningar som behandlades under år 2013 var 705. Sammanlagt fördelades inom dansområdet 6 610 000 kr på 194 stipendier och bidrag. KID:s andel av det fördelade beloppet var 2 276 500 kr, som bekostade olika internationella bidrag samt studio- och vistelsestipendier.

Betydelsen av Konstnärsnämndens olika typer av stipendier och bidrag samt långvariga stöd till dansare och koreografer kan inte underskattas. Ett tydligt exempel är Dansens Hus program för 2013 där 10 produktioner under året gjordes med bidrags- och stipendiegivning i form av långtidsstipendium eller projektstöd från Konstnärsnämnden. I de återkopplingar som följer med de internationella bidragen samt projektbidragen syns tydligt vilken stor roll Konstnärsnämndens bidrag spelar för att utveckla svensk danskonst; ett resebidrag, projektbidrag eller personligt arbetsstipendium är ofta ett startskott för att en tidig konstnärlig process ska kunna påbörjas och förutsättningen för att fullfölja de ofta tidskrävande produktionsperioderna och på sikt erhålla en full finansiering för ett genomförande av ett nytt verk. För större nationella turnéer eller för att nå en internationell marknad, där svensk dans de senaste åren etablerat sig starkt, är Konstnärsnämndens stödformer viktiga förutsättningar för den enskilda konstnären. Eftersom det ofta krävs fleråriga cykler för att dessa dansverk kan nå ut internationellt är också de 13 långtidsstipendierna och 9 statliga inkomstgarantierna inom dans viktiga instrument för nödvändig kontinuitet och arbetstrygghet vid sidan av t.ex. Kulturrådets verksamhetsstöd och Dansalliansens anställningar.

Konstnärsnämndens internationella dansprogram (KID)

Konstnärsnämnden fick 2006 i uppdrag av regeringen att utforma ett program för internationellt kulturutbyte inom dansområdet. Den organisation som finns idag fick sin form 2009. Konstnärsnämndens internationella dansprogram (KID) syftar till att utveckla former för konstnärligt utbyte inom dansområdet. Förutom bidrag till resor och kulturutbyten finns vistelsestipendier för danskonstnärer i Sverige och utlandet, internationella samverkansprojekt samt studiostipendium för internationella projekt i nämndens egen studio. Inom programmet sker ett aktivt nätverksarbete nationellt och internationellt. Utländska danskonstnärer erbjuds visstelser i Stockholm, Göteborg eller Malmö. Programmet bjuder in utländska expertbesök och arrangerar möten med det nationella dansområdet. I programmet arrangeras också workshops och föredrag. Konstnärsnämndens internationella stöd ökade med 66 % under åren 2006–2013. Läs mer om stipendiernas betydelse under avsnittet 3.6 om Dansens internationalisering.

Tabell 8 Konstnärsnämndens resurser inom dansområdet, tkr. Jämförelse mellan åren 2005, 2009 och 2013

Bidrag, stipendier och program	2005	2009	2013
Ettåriga och tvååriga arbetsstipendier	1 350	1 120	1 800
Långtidsstipendier (13 st 2013)	591	899	1 736
Målinriktade arbetsstipendier (4 st 2013)	160	540	230
Inkomstgarantier, (8 st 2005, 9 st 2009 och 2013)	381	599	939
Projektbidrag (19 st 2013)	2 372	2 480	2 220
Bidrag till internationellt kulturutbyte och resor (före KID)	888	–	–
KID inkl. internationellt kulturutbyte, residens, studiostipendier, internationella samverkansprojekt, expertbesök samt övrig verksamhet och kanslikostnader.	–	4 400	4 125
Birgit Cullberg-stipendiet	100	100	100
Pensionsbidrag (3 st 2013)	160	120	60
Summa	6 002	10 258	11 210

Källa: Konstnärsnämndens årsredovisning

5.4 Kulturbryggan

Kulturbryggan bildades som statlig kommitté 2010 för en försöksverksamhet under 2011 – 2012. Uppdraget var dels att etablera en form för fördelning av statsbidrag till nyskapande kulturprojekt och dels att bredda bidragsgivningen och försöka åstadkomma medfinansiering av externa parter. Vid fördelningen av bidrag skulle också nya former för bidragsgivning prövas. Försöksverksamheten har för närvarande förlängts med ett år i taget.

Kulturbryggan har haft 25 mkr att fördela i bidrag till nyskapande projekt per år. Under 2011 – 2012 ingick dansen som en del av ett övergripande område kallat *Sceniska konstformer* och det går därför inte att särskilja dansen som en specifik del. 2013 kan kommittén dock beräkna att nästan 3 mkr, 12 % av bidragen kom dansen till del, dvs de sökande har begärt att ansökan ska bedömas av en dansexpert.

6. Dans vid institutionerna

6.1 Professionell dans inom dansinstitutionerna

Dansinstitutionerna är få till antal men har en central roll inom dansområdet. Tillsammans utgör de en stomme i dansstrukturen. Som tidigare nämnts finns de nationella institutionerna. Kungliga Operans balett samt Cullbergbaletten inom Riksteatern är nationella institutioner med repertoarföreställningar. Riksteatern Dans har från 2014 ett särskilt uppdrag och utvidgar dansen i sin verksamhet. Dansens hus är en gästspelsscen i Stockholm och har stöd framför allt av kulturdepartementet och Stockholms stad. Regionala dansinstitutioner med statligt stöd är också Norrdans, Skånes dansteater, Regionteater Väst Dans, Norrlandsoperan samt Göteborgsoperans Danskompani. Institutionerna skapar kontinuitet genom att de har en fast ensemble som i olika produktioner utökas med konstnärer från den fria sektorn.

Kungliga Operan (16%), den största andelen barn- och ungdomspublik.

6.2 Professionell dans vid andra scenkonstinstitutioner

Det är inte enbart vid dansinstitutioner eller genom frilansande koreografer och dansgrupper som dans presenteras. Inte minst genom de regionala institutionerna pågår en omvandling mot bredare scenkonstinstitutioner som presenterar teater, dans, musik och andra scenkonstuttryck. Koreograferade partier används även inom musik- och talteatern. Dansare kan vara med i teateruppsättningar i andra roller än som dansare. Koreografer skapar rörelsemönster för såväl skådespelare som musiker och danskompanier samarbetar med musik-

Tabell 9: Dansinstitutionernas föreställningar totalt/på egen scen/antal på turné antal besök 2013

Institutioner	antal föreställningar totalt	antal föreställningar på egen scen	antal föreställningar på turné	Antal besök totalt	Antal besök 0 - 18 år
Kungliga operans balett	86	82	4	98 117	15 806
Cullbergbaletten/Riksteatern	76	0	76	25 362	i.u. ¹
Riksteatern Dans	81	0	81	8 423	8 423
Scenkonstbolaget-Norrdans	115	33	82	14 866	6 256
Skånes Dansteater	91	53	37	42 083	2 640
Regionteater Väst Dans	78	71	7	13 661	9 316
Dansens hus	176	176	0	58 595	8 915
Norrlandsoperan	101	33	68	15 814	83
GöteborgsOperans Danskompani	75	52	23	39 833	935
SUMMA	879	500	378	316 837	52 374

Källa: Enligt institutionernas inlämnade uppgifter/ årsredovisningar

I Har angivit en högstadietproduktion, men publikuppgifter saknas.

Under 2013 framfördes sammanlagt 879 föreställningar av dansinstitutionerna varav 378 av föreställningarna spelades som gästspel. Med föreställningarna nådde man en publik på 317 000 personer, varav 16 % var 0-18 år³⁸.

De icke-institutionsbundna dansgrupperna spelar mer för en barn- och ungdomspublik än vad institutionerna gör (avsnitt 9.1 tabell 12). Av institutionerna uppvisar Riksteatern Dans (100%), Regionteater Väst Dans (68%), Norrdans (42%) och

³⁸ Vid Dansens Hus föreställningar räknas unga t.o.m. 26 år

musei- och bildkonstinstitutioner och konsthallar. Inom operakonsten är baletten ibland en del av operaföreställningen. Det är svårt att få en överblick över hur och var olika dansuttryck presenteras, eftersom tillgänglig statistik inte särredovisar den dans som presenteras på scenkonstinstitutioner utan ett klart uttalat dansuppdrag. Dansområdet är således större än vad den gängse bilden vanligtvis gör gällande.

Dramaten i Stockholm har t.ex. inom sitt ordinarie uppdrag kontinuerligt visat föreställningar i regi av och koreograferade av flera av Sveriges mest kända koreografer. Dramaten har en anställd koreograf och tar regelbundet emot internationella koreografer för gästspel. Stockholms stadsteater har efter sammanslagningen med Kulturhuset gett dansen större plats på scenerna. Dansen kan visas på samma scen som tal- eller musikteatern och från och med 2015 startar Kulturhuset/Stadsteatern även residens för dansare och koreografer.

Västmanlands Teater leds sedan 2011 av en koreograf, vilket bl.a. medfört att ensemblen idag består av såväl skådespelare och dansare som musiker. Teatern engagerar också mim- och cirkuskonstnärer. De olika scenkonstområdena går i och ur varandra och gränsdragningen mellan teater-, dans- och musikföreställningar bli irrelevant. Västmanlands Teater erbjuder också scenkonstnärer residens, vilket innebär att dessa får använda teaterns lokaler för att skapa konstnärliga projekt.

Smålands Musik & Teater med hemmascen i det nya kulturhuset Spira producerar teater, musik, dans och musikteater som spelas för barn, ungdomar och vuxna i och utanför Jönköpings län. Scenkonstinstitutionen Estrad Norr i Östersund har numera professionell dans i sitt program. Man ingår i nätverket Jämtlands Musik & Teater (som också innefattar dansproduktioner) och tar emot dansgästspel på den egna scenen.

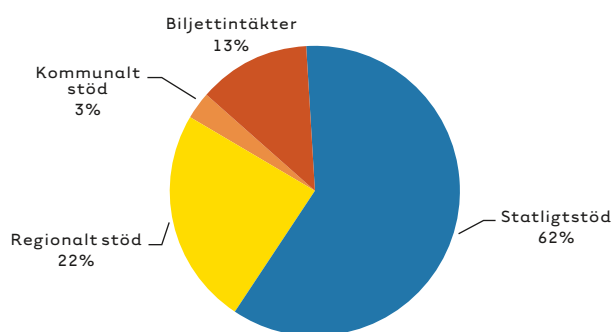
I flera aktuella regionala kulturplaner finns uppgifter om att regionerna vill förstärka scenkonsten – särskilt dansen – genom egenproduktion, samproduktion, residens och gästspel.

I Stockholm visar Dansmuseet ofta dansföreställningar och dansfilmer i sina lokaler och den fria teatergruppen Orienteatern med både statligt och kommunalt stöd har också dans i sina föreställningar.

6.3 Dansinstitutionernas finansiering

De nationella och regionala dansinstitutionerna har sin huvudsakliga finansiering genom offentligt stöd. Det offentliga stödet uppgick 2013 till 334,6 mkr och biljettintäkterna var nästan 50 mkr.

Diagram 3. Procentuell fördelning av dansinstitutionernas intäkter 2013



Diagrammet visar att 62% av dansinstitutionernas intäkter finansieras med statligt stöd. Regionala stödet utgör 22% och det kommunala stödet 3%. Biljettintäkterna motsvarar sammanlagt 13% av de totala intäkterna. Eventuella finansieringskällor utöver det offentliga stödet som t ex sponsorer m.m. redovisas ej. Beloppet för varje institution framgår av tabellen nedan:

Tabell 10. Dansinstitutionernas finansiering 2013, tkr

Dansinstitutioner	Statligt stöd	Regionalt stöd	Kommunalt stöd	Biljettintäkter
Cullbergbaletten/Riksteatern	26 250	0	0	2 874
Dansens hus	26 595	87	7 550	14 765
Göteborgsoperans Danskompani	23 350	43 651	0	5 617
Kungliga operans balett	123 500	0	0	23 223
Norrdans	8 310	8 174	837	785
Norrlandsoperan	3 710	2 244	1 540	373
Regionteater Väst Dans	6 329	12 797	0	417
Skånes Dansteater	18 973	19 622	1 688	1 888
SUMMA TOTALT	237 016	86 574	11 615	49 942

Källa: Enligt institutionernas inlämnade uppgifter/årsredovisningar

6.4. Nationalscener

Till nationalscenerna hör Kungliga Operan, Dansens hus och Kungliga Dramatiska Teatern. Dansens hus är en gästspels-scen. Dramaten är framför allt en teaterscen med inslag av dans. Teatern har också en koreograf anställd, men särredovisar inte dans.

Kungliga Operan

Kungliga Operan är Sveriges nationalscen för opera och balett. Verksamheten är formad som ett av staten helägt aktiebolag och finansieras direkt via anslag via regeringens kulturbudget. Kungliga Operan ska erbjuda en varierad repertoar med balans mellan traditionella verk, nyskapande tolkningar och genreöverskridande moderna verk. Man ska även stödja nyskapande svensk opera och balettkonst genom att beställa och framföra nya verk av såväl svenska och utländska kompositörer, librettister och koreografer.

Operan har under de tre senaste åren ökat det totala antalet besökare och snittbeläggningen vid balettföreställningar på stora scenen har ökat från 95 till 100 % under de senaste två åren, en trend som pågått under flera år. Det innebär att dansföreställningarna är fullsatta för jämnare. Kungliga Operans balett har nästan haft drygt 98 000 besökare under år 2013³⁹, vilket motsvarar 31 % av de nationella dansinstitutionernas publik som rapporterar till Kulturrådet. 16 % av besökarna var barn och ungdom.

³⁹ Kulturrådets statistik

Många av världens ledande koreografer har arbetat med Kungliga Baletten och i vissa fall med originalkoreografi skapad direkt för ensemblen.

Dansens hus

Dansens hus är en gästspelsscen för samtida svenska och utländska gästspel. Dansens hus drivs som en stiftelse med sju stiftare: Kungliga Operan, Riksteatern, Göteborgsoperan, Skånes Dansteater, Östgötateatern, Danscentrum och Dansmuseet. Cullbergbaletten/Riksteatern har också en stadigvarande scen här. Verksamheten finansieras framför allt av staten direkt via kulturbudgeten och Stockholms stad. Dansens hus har haft 46 olika gästspel under 2013 med 176 föreställningar, vilket motsvarar 18 % av dansinstitutionernas totala utbud. Antal besökare till föreställningarna var 58 600, varav 16 % barn och ungdom (t o m 26 år = 9 400). Snittbeläggningen på föreställningar i salongerna var 71 %. Dansens hus medverkar i ett antal regionala, nationella och internationella nätverk och projekt.

7. Centrala aktörer med statligt stöd

Under denna rubrik redovisas centrala aktörer inom dansområdet såsom Riksteatern/Cullbergbaletten, Dansalliansen, Danscentrum och Dansnät Sverige.

7.1 Riksteatern dans och Cullbergbaletten

Riksteatern är en folkrörelseägd nationalteater vars främsta uppdrag är att sprida teater och dans i hela landet. Riksteatern ska enligt regeringens riktlinjer bidra med kompetensutveckling och vara ett expertstöd, arrangera föreställningar och verka för ett starkt arrangörsled i hela landet genom att förmedla scenkonstproduktioner till lokala och regionala arrangörer både nationellt och internationellt. Riksteatern ska främja en geografisk spridning av scenkonst som når en så stor och bred publik som möjligt. Riksteatern finansieras huvudsakligen av staten direkt via kulturbudgeten.

Riksteatern är en ideell förening med ca 230 teaterföreningar, 21 regionala föreningar och ett 60-tal anslutna organisationer. Riksteatern sprider scenproduktioner i landet genom samarbete med medlemsföreningarna, men också genom samverkan med många olika aktörer. För att bättre möta det regionala engagemanget i samband med kultursamverkansmodellens genomförande har Riksteatern utlokaliserat en del nationella resurser för att bättre kunna bygga upp en interregional samverkan som ska samordna Riksteaterns lokala, regionala och nationella kompetenser så att utvecklingsinsatser och kunskapsutveckling kan fokuseras på ett effektivt sätt.⁴⁰

Riksteatern har en omfattande danshistoria med Cramerbaletten och senare Cullbergbaletten. Riksteatern har även under senare år producerat dansföreställningar i egen regi utanför Cullbergbaletten. Cullbergbaletten är ett turnerande samtida danskompani med uppdrag att spela både internationellt och nationellt. Kompaniet har genom sin historia med modern dramatisk dans lyckats skapa en mycket stark förankring hos publiken i Sverige, trots avsaknad av egen fast scen.

2013 genomförde Cullbergbaletten 10 produktioner i 76 föreställningar varav 52 gavs i Sverige och 24 utomlands. Cull-

bergbaletten producerar vanligen inte barn- och ungdomsföreställningar, men 2013 gjorde de i samarbete med Smålands Musik & Teater ett nytt dansverk för högstadiespublik. Samarbetet ingår i "Cullberg to come" som är balettens satsning på nästa generations dansare, koreografer och publik.

Cullberg har 19 anställda dansare (15,2 årsverken), varav 10 kvinnor och 9 män. De kontrakterade koreograferna under året har varit 11, varav 7 kvinnor och 4 män. Från våren 2014 har Cullbergbaletten en ny konstnärlig ledare.

Riksteaterns övriga dansverksamhet har under 2013 främst riktats till barn och unga. Riksteatern Dans gav 2013 en skol- och familjeföreställning i 81 föreställningar i Sverige i samarbete med Carrasco Dance Company.

Riksteatern har ett statsanslag på 260 122 tkr för 2014, varav 10 % riktas till dansverksamheten inkl. Overhead-kostnader. I regeringens Riktlinjer för budgetåret 2014 avseende bidrag till Riksteatern finns dels ett uppdrag om att redovisa hur Cullbergbaletten kan utvecklas samt dels ett förstärkt dansuppdrag.

Riksteaterns dansuppdrag

Riksteatern fick inför 2014 ett utökat uppdrag från regeringen inom dansområdet. I Riksteaterns riktlinjer för statsbidrag för 2014 står om dansen, bl.a.:

Svenskt dansliv och Cullbergbaletten

Riksteatern ska bidra till utveckling och spridning av svenskt dansliv i hela landet genom samarbete med regionala och lokala aktörer och därmed ge koreografer och dansare utrymme att utveckla sitt konstnärskap. Cullbergbaletten ska vara ett danskompani med internationell lyskraft som håller sina traditioner levande inom modern dramatisk dans och presenterar samtida dans av hög kvalitet. Cullbergbaletten ska i samverkan med svenskt och internationellt dansliv bidra till den samtida dansens utveckling.⁴¹

Riksteatern Dans leds av en ny tillsatt danschef. Riksteaterns dansverksamhet är uppbyggd på tre ben: Cullbergbaletten, relationen mellan föreställningsverksamheten, arrangörerna och publiken samt residensverksamhet. Inom Riksteaterns dans-

40 Riksteaterns årsredovisning 2013

41 Riktlinjer för budgetåret 2014 avseende statens bidrag till Riksteatern.

satsning ska Cullbergbaletten fortsätta att vara ett danskompani med en stark internationell profil och samtidigt utveckla sin närvaro i Sverige.

Uppdrag om Cullbergbaletten

Riksteatern fick regeringens uppdrag att göra en genomlysning av hur Cullbergbalettens verksamhet ska utvecklas konstnärligt och publikt och samtidigt ge utrymme för unga koreografer. Riksteatern/Cullbergbaletten har i redovisningen av uppdraget bl. a. angivit att de åtgärder som man genomfört svarar väl mot de förväntade målen om nya arrangörer i fler orter, ökade samarbeten samt möten med en ny publik både nationellt och internationellt. Riksteatern/Cullbergbaletten noterar vidare, att intresset för att ta emot verk i det mindre formatet är stort och Cullbergbaletten planerar ett ökat fokus på nationella turnéer, för att svara upp mot det ökade intresset att arrangera dans och ta del av dansfrämjande aktiviteter runtom i landet. Cullbergbaletten ser sig som en pådrivande aktör för att utveckla den samtida dansen i Sverige och vill också arbeta med unga koreografer.

Teaterföreningarna ska stärkas och rikta sig tydligare mot dansområdet genom samverkan och samarbete med de aktörer som finns lokalt och regionalt. Riksteatern kommer att samarbeta med bland andra Dansnät Sverige, länsteatrar och danskonsulenter för att stärka arrangörsledet i sitt arbete med publiken och relationen till dansutövarna. Riksteatern kommer förutom Cullbergbalettens repertoar även att erbjuda arrangörerna dansproduktioner från det fria konstlivet samt från dansinstitutionerna. Utövarna får ta del av Riksteaterns expertis i fråga om turnéproduktion och publikmötet.

Riksteatern vill också förbättra produktionsförutsättningarna för de fria dansutövarna genom att låta huset i Halunda bli en mötesplats för koreografer, dansare, arrangörer och publik. I huset finns lokaler, produktions- och turnékompetens som kan tillägnas fler dansutövare genom residens.

7.2 Dansalliansen

Dansalliansen är en arbetsmarknads- och kulturpolitisk reform och har som uppdrag att erbjuda grundanställning till frilansande dansare. Dansalliansens uppgift är att stärka de frilansande dansarnas position och därmed även det fria danslivet. Man riktar sig till de mest verksamma inom den offentligt stödda dansen. Den som är anställd vid Dansalliansen fortsätter att verka som frilansande dansare. Under tiden för anställning hos annan arbetsgivare tar dansaren tjänstledigt

från Dansalliansen och när den tidsbegränsade anställningen upphör träder dansaren åter in i sin anställning vid alliansen.

Frilansande dansare som söker plats i Dansalliansen bedöms utifrån anställningstid. De som får en anställning i Dansalliansen erbjuds en social och ekonomisk trygghet. Anställningsformen minskar skillnaden mellan tillsvidareanställning och visstidsanställning.

Dansalliansen bedrivs i bolagsform och ägs gemensamt av Teaterförbundet, Svensk Scenkonst, Danscentrum och Trygghetsrådet TRS och finansieras med statligt anslag på statsbudgeten via Kulturrådet.

Sedan starten 2006 har Dansalliansen genomfört fem anställningsomgångar. Fr.o.m. 1 januari 2014 är antalet anställda dansare 48. Ambitionen är att Dansalliansen på sikt ska omfatta en större andel av de frilansande dansarna.

I verksamheten ingår även att stödja det fria dansområdet genom kompetensutveckling, kontaktförmedlande insatser och samarbeten med andra aktörer inom dansområdet. Under 2013 har 25 aktiviteter arrangerats, varav ett flertal skett i samarbete eller samverkan med andra aktörer inom dansområdet. Aktiviteterna har riktats brett mot både anställda och icke anställda dansare. För anställda dansare har möjlighet funnits att delta i aktiviteter på annan ort.

En utvärdering av Riksdagen visade att reformen med scenkonstallianser på ett avgörande sätt har ökat den sociala och ekonomiska tryggheten för de scenkonstnärer som anställts.⁴²

7.3 Danscentrum

Danscentrum är en riksorganisation med fyra självständiga regionala organisationer; Danscentrum Stockholm, Danscentrum Väst, Danscentrum Syd och Danscentrum Norr. Danscentrum beviljas statliga medel för sin arbetsförmedlande verksamhet från Kulturrådet. Medlemmarna 2013 bestod av 364 enskilda, 45 juridiska och 16 stödmedlemmar. Danscentrum är en intresse- och förmedlingsorganisation för den fria professionella samtida danskonsten och har funnits sedan 1974. Danscentrum arbetar för att stärka konstområdet, förmedla uppdrag till sina medlemmar och bredda arbetsmarknaden. Danscentrum ansvarar för dansen inom Riksteaterns Scenkonstportal och är en aktiv part i olika internationella nätverk och organisationer. Danscentrum är också

⁴² Verksamheten vid scenkonstallianserna – en utvärdering, Kulturutskottet 2011/12:KrU10.

arbetsgivarorganisation för arbetsgivare inom den fria danskonsten och har slutit ett kollektivavtal med Teaterförbundet. Danscentrum finns representerad i styrelsen för Dansalliansen, Dansens Hus och Svensk Teaterunion. Danscentrum är medlem i Assitej, Svensk Teaterunion och Svensk Scenkonst.

Danscentrums regionala organisationer arrangerar även daglig träning för frilansande dansare i Stockholm, Göteborg och Malmö, se närmare under avsnitt 3.1. Danscentrum hyr ut sina repetitionslokaler till subventionerade priser till medlemmarna. Det är stor efterfrågan på dessa lokaler då flertalet av de produktioner som turnerar nationellt och internationellt helt eller delvis produceras och repeteras här. Danscentrum samarbetar med Dansalliansen när det gäller kompetensutveckling och arbetsförmedlande insatser. Danscentrum utvecklar för närvarande även en publik verksamhet i sina repetitionslokaler för att öka kontaktytorna mellan koreografer, publik och arrangörer. Det innebär dock mindre studiotid för repetitioner och daglig träning. Danscentrum arrangerar även en årlig nationell utbudsdag i form av en dansmessa. Dansmässan har stor betydelse och skulle med ökade resurser kunna öka i omfattning.

7.4 Dansnät Sverige

Dansnät Sverige började som ett turnénätverk med syfte att föra ut dansen i första hand till en publik utanför storstäderna. Det permanentades 2006 och har sedan dess vuxit successivt och har idag 12 s.k. medlemsparter – från Dansens Hus i Stockholm till Jönköpings kommun och Västmanlandsmusiken.⁴³ Dansnät Sverige har inget statligt, kulturpolitiskt uppdrag utan är ett ”fristående nätverk där scener, kommuner, regioner och län samverkar kring ett gemensamt uppdrag att möjliggöra turnéer för scenkonst med nationella och internationella koreografer och kompanier.”⁴⁴

Under 2013 turnerade Dansnät Sverige med 12 svenska och internationella grupper som besökte sammanlagt 22 svenska städer och genomförde 70 föreställningar. Dansnät Sverige har ett kansli i Dansens Hus i Stockholm som finansieras av Kulturrådet som också svarar för att subventionera turnékostnaderna. Kulturrådet svarar för ca 1/3 av totalkostnaderna för verksamheten medan medlemsparterna står för resten. Det finns idag också några regionala arrangörsnätverk som också bidrar till att sprida dansen i Sverige.

⁴³ För närmare information om Dansnät Sverige se avsnitt Tillgång till professionell dans /publikens tillgång till danskonst

⁴⁴ Dansnät Sveriges webbplats 2014

8. Regional dansverksamhet

Villkoren för dans och befolkningens möjligheter att se professionell dans varierar kraftigt i landets regioner. En del regioner har en välutvecklad infrastruktur för dans med bland annat satsningar på danskonsulenter, dans eller scenkonstinstitutioner, gästspelsnätverk, residens och satsningar på regionala utvecklingsprojekt för att stärka infrastrukturen, medan en del regioner har en mycket svag infrastruktur för dans.

8.1 Regionala institutioner med dansverksamhet

Det finns fem regionala dansinstitutioner varav en är en gästspelsscen som även samproducerar dans. Två av dessa finns i Västra Götaland (GöteborgsOperans Danskompani, Regionteater Väst), en i Skåne (Skånes Dansteater), en i Västernorrland (Norrdans) och en i Västerbotten (Norrlandsoperan). I tabell 10 sid 30 redovisas även de nationella institutionerna i Stockholm; Kungliga Operan/Kungliga baletten och Dansens hus, som inte ingår i kultursamverkansmodellen. Se avsnitt 6.3.

GöteborgsOperans Danskompani

Göteborgs Operan är ett helägt bolag till Region Västra Götaland med regionalt och statligt stöd. I uppdraget ligger att arbeta för att sprida sin verksamhet i hela Västra Götaland. På repertoaren finns opera, dans, musikal och musik.

GöteborgsOperans Danskompani är ett av Nordens största danskompanier som framför modern dans i olika former och arbetar med koreografer, dansare och artister från hela världen. Kompaniet har under år 2013 haft 52 föreställningar på hemmascenerna och gästspelade 23 gånger, bland annat i USA, Norge, Nederländerna och Stockholm. De representerade t.ex. danskonsten, Sverige och Västra Götaland vid Nordic Cool Festivalen i Washington i mars 2013. Förutom scenföreställningarna deltar de i olika regionala konstnärliga projekt som t.ex. Kulturkalaset i Göteborg.

GöteborgsOperans Danskompani hade cirka 40 000 besökare under 2013 vilket motsvarar med 12% av de nationella dansinstitutionernas publik. Dansföreställningarna hade en snittbeläggning på 77 %.

Norrdans

Norrdans i Härnösand har uppdraget att sprida modern dans i Sveriges fyra nordligaste län med fokus på barn och ungdom. Norrdans är en avdelning inom Scenkonstbolaget som i sin tur ägs av Landstinget Västernorrland och Sundsvalls kommun. Norrdans ingår i Norrlands Nätverk för Musikteater och Dans, NMD. Som part i nätverket har kompaniet som uppdrag att turnera även i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Norrdans har framförallt stöd av Landstinget Västernorrland, och staten via kultursamverkansmodellen. Norrdans har egen scen i Härnösand. Minst 40 % av produktionerna ska förläggas till scener utanför hemmascenen, enligt ett avtal mellan landstinget och Scenkonstbolaget.⁴⁵ 115 dansföreställningar genomfördes under året, varav 94 var Norrdans egna produktioner. Publikantalet var 14 900 varav drygt 6 000 under 18 år.

Skånes dansteater

Skånes dansteater som är en fristående dansinstitution har sin scen i Västra Hamnen i Malmö. Skånes Dansteater ägs av Region Skåne och Malmö stad och har bidrag från staten via kultursamverkansmodellen. Föreställningar ges på den egna scenen, på Malmö Opera och på turné i Skåne, Sverige och utlandet. Gästspel tas också emot på den egna scenen. Skånes dansteater arbetar med att utveckla dialogen med publik och omvärld. Under 2013 deltog dansteatern t.ex. i Eurovision Song Contest i Malmö, på Malmö Sommarscen och Kulturfjesk i Ystad.

Skånes Dansteater är ett repertoarkompani som under 2013 skapade två större nya verk samt fyra mindre produktioner. Under året visades 10 produktioner. År 2013 spelades 91 föreställningar varav 37 turnerade⁴⁶. Publiken uppgick till 39 000. Beläggingsgraden för egna produktioner på hemmascenen var 76 %.

Regionteatern Väst Dans

Regionteater Väst (RTV) turnerar med scenkonst för barn och unga i Västra Götaland, som består av 49 kommuner. Aktiebolaget har uppdrag från Västra Götalandsregionen, som är ägare till 91 %, och från Uddevalla kommun, som är ägare till 9 %. Bolaget fungerar också som kunskaps- och resurscentrum genom samverkan med ett stort antal fria aktörer, institutioner och kommuner. Regionteatern Väst har två produktionshus – ett i Borås för dans, och ett i Uddevalla där teatern

⁴⁵ Komplettering för 2014 av Västernorrlands Kulturplan 2012-2014, Landstinget Västernorrland

⁴⁶ <http://www.skandesdansteater.se/om-oss/>

har sin hemvist. Båda husen tar emot gästspel för dans, teater och musikarrangemang⁴⁷.

Regionteatern Väst Dans, som är en del av Regionteater Väst, har varit verksam sedan 1998 och är den enda institutionen i Sverige som producerar dans enbart för barn och unga.

Under 2013 visades 7 produktioner. Antalet föreställningar var 78 och publikantalet 13 700.⁴⁹ Av Västra Götalands kommuner visades dans i 16, vilket är färre än de två åren dessförinnan, men då under längre perioder och med fler föreställningar och mer publikarbete.

Gästspelsscenen vid Norrlandsoperan

NorrlandsOperan har sin hemmascen i Umeå och ägs av Umeå kommun och Regionförbundet Västerbottens län. Operan ingår i Nätverk för Musikteater- och Dans, NMD, och som part i nätverket har bolaget i uppdrag att även turnera i Norrbottens, Västernorrlands och Jämtlands län. NorrlandsOperan är numera ett kulturhus med både opera, dans, musik och bild- och formkonst.

NorrlandsOperan är en plattform för samtida dans. Gästspelsscenen har ingen egen dansensemble utan dansavdelningen samarbetar såväl nationellt som internationellt med ensembler och koreografer. Det visas både experimentella och mer traditionella dansverk. NorrlandsOperan ger ofta fria koreografer med dansare möjlighet att arbeta fram verk i residens. Det innebär att de får nyttja lokaler, scener och andra resurser under hela eller delar av sina repetitions- och spelperioder. NorrlandsOperan samproducerar därmed produktionerna. Varje år ges också en koreograf eller ett kompani tillfälle att skapa ett verk med levande musik av NorrlandsOperans Symfoniorkester.

Genom samarbeten och gästspel presenteras varje år ett tjugofemtal olika dansföreställningar. 2013 genomfördes 33 dansföreställningar i de egna lokalerna och 68 på turné. Publikantalet i Sverige var 6 850 och utomlands 9 000⁴⁸. Den regionala danskonsulenten är också placerad på dansavdelningen och under namnet Dans i Västerbotten sker en stor del av turnerande verksamhet i länet. Dans i Västerbottens produktioner riktas till barn och unga.

8.2 Tillgång till professionell dans i ett regionalt perspektiv

Som tidigare presenterats fördelas en betydande del av statens stöd till dansområdet via kultursamverkansmodellen. Nedan visas en sammanställning av uppgifter om den regionala kulturverksamheten som avser professionell dansverksamhet i de 20 regioner/landsting som ingick i kultursamverkansmodellen 2013. Även Stockholm redovisas i tabellen nedan, trots att regionen inte ingår i kultursamverkansmodellen. Sammanställning på nästa sida:

⁴⁷ <http://www.regionteatervast.se/om-oss/>

⁴⁸ Här ingår även samproducerade föreställningar.

Tabell 11. Regionernas redovisning av dansverksamhet 2013
inklusive regionala dansnät.

Region, Dansföreställningar	Totalt antal före- ställningar	Totalt antal besök	Antal BoU-före- ställningar	Andel BoU-före- ställningar	Antal BoU- besök	Andel Publik 0-18 år	Besök/ 1000 inv.	BoU- besök/1000 inv. 0-18 år
Blekinge	0	0	0	-	0	-	0,0	0,0
Dalarna	0	0	0	-	0	-	0,0	0,0
Gotland	6	3 315	3	50%	2 500	75%	58,0	228,9
Gävleborg	2	250	0	0%	50	20%	0,9	0,9
Halland	107	8 736	95	89%	7 638	87%	28,5	112,7
Jämtland	40	4 486	29	73%	3 706	83%	35,5	145,0
Jönköping	43	4 611	21	49%	1 227	27%	13,5	16,3
Kalmar	0	0	0	-	0	-	0,0	0,0
Kronoberg	8	612	8	100%	612	100%	3,3	15,2
Norrbottnen	30	2 577	15	50%	1 187	46%	10,3	24,6
Skåne	57	38 262	7	12%	1 443	4%	30,0	5,3
Stockholm ¹	21	35 398	2	10%	2 480	7%	16,4	5,1
Södermanland	105	9 195	96	91%	8 118	88%	33,1	134,4
Uppsala	3	93	0	0%	0	0%	0,3	0,0
Värmland	74	10 586	28	38%	4 508	43%	38,7	83,7
Västerbotten	31	4 833	6	19%	855	18%	18,5	16,0
Västernorrland	114	13 738	74	65%	7 571	55%	56,7	153,7
Västmanland	8	1 287	8	100%	1 287	100%	5,0	23,6
Västra Götaland	237	51 714	155	65%	12 832	25%	32,0	37,2
Örebro	32	2 396	31	97%	2 280	95%	8,4	37,4
Östergötland	0	0	0	-	0	-	0,0	0,0
Totalt	918	192 089	578	63%	58 294	30%	19,9	28,2

Källa: Kulturrådet

I Kulturhuset/Stockholms Stadsteaterns siffror för dansområdet inklusive Parkteaterns dansföreställningar redovisas här.

Uppgifterna bygger på de kvantitativa och kvalitativa uppgifter om medel och verksamheter som landstingen/regionerna lämnat. En komplikation är att uppgifter avseende ekonomi anges på verksamhetsnivå vilket innebär att dessa uppgifter inte är uppdelade per konstområde utan anges samlat för dans, teater, musik. Vidare har Kulturrådet inte tillgång till källmaterialet vilket generellt innebär svårigheter att kontrollera och bedöma uppgifterna.

Inkomna redovisningar från 2013 visar att fyra av 20 län inte presenterade några dansföreställningar alls inom ramen för Kultursamverkansmodellen. Ytterligare fem regioner redovisade att endast 2-8 föreställningar presenterats. Detta trots att samtliga dansinstitutioner ingår i de medel som fördelas

inom ramen för kultursamverkan och att det som noterats även finns ett flertal andra scenkonstinstitutioner som presenterar olika former och uttryck. Antalet föreställningar som ägt rum utanför de regionala institutionerna uppgår till 363 föreställningar och antalet besök uppgår till 24 793 inom kultursamverkansmodellen.⁴⁹

Stockholms län landsting ingår inte i kultursamverkansmodellen och redovisar inte till Kulturrådet som de andra regionerna. Det som syns i tabellen är endast Kulturhuset/Stadsteaterns

⁴⁹ Dessa uppgifter består i inrapporterade uppgifter från regionerna inom kultursamverkansmodellen.

redovisning, framför allt av Parkteaterns dansföreställningar. Landstinget i Stockholm bidrar inom dansområdet till Dans i Stockholms stad och län (DIS) som inkluderar länets danskonsulentverksamhet.

8.3 Kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen för fördelning av statliga medel till regional kulturverksamhet har successivt genomförts i landet sedan 2011. Modellen syftar till att ge den regionala och lokala nivån ett tydligare inflytande över hur kulturpolitiken genomförs samtidigt som det nationella perspektivet ska säkerställas.

Enligt förordningen som reglerar fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet ska landstingen främja en god tillgång för länets invånare till bland annat professionell dansverksamhet. Till skillnad från andra konstområden innefattar beskrivningar om dansområdet i kulturplanerna i stora delar amatörkulturell verksamhet med en social dimension.

De särskilda medel som tillfördes det regionala anslaget i samband med implementeringen av kultursamverkansmodellen har möjliggjort större insatser för att stärka infrastrukturen. Detta, i kombination med pågående regionala dialoger och uppföljning av kulturplaner ger sammantaget förutsättning för långsiktighet.

Kulturrådet har under ett antal år beviljat stöd till riktade insatser i regionerna i syfte att stärka och utveckla tillgången till professionell dansverksamhet. Dessa satsningar är nu delvis integrerade i regionernas ordinarie verksamhet. Hur man arbetat med att förbättra förutsättningarna ser olika ut beroende på lokala/regionala prioriteringar.

I syfte att öka erfarenhetsutbyte och utveckla nätverk har Kulturrådet bjudit in kulturchefer och projektledare för pågående regionala utvecklingsprojekten till rundabordssamtal. Nationellt verksamma aktörer har samtidigt presenterat sina verksamheter. För att öka tillgången till danskonst underströks vid dessa möten vikten av att arbeta med förankring, kontinuitet och långsiktiga satsningar med hög kvalitet samt kompetensutveckling om konstarten. Vidare lyftes betydelsen av att samverka och nätverka på olika nivåer och att genom nya kanaler nå olika publikgrupper. Det har visat sig framgångsrikt att fokusera på presentation av offentliga dansföreställningar riktade mot en vuxen publik samt stark lokal förankring genom residensverksamhet.

Merparten av projekten som har fått bidrag utvecklar residens och gästspelsverksamhet. För närvarande pågår tolv regionala utvecklingsprojekt varav ett i Stockholms läns landsting. Flertalet av projekten befinner sig i tidiga skeden och med olika resurser och målsättning. Det är därför för tidigt att bedöma effekterna av dessa satsningar. Bedömningen är att de tidsbegränsade utvecklingsbidragen ger stora möjligheter att strategiskt kunna stödja särskilda insatser.

8.4 Exempel på utvecklingsprojekt

Region Halland utvecklar en nationell samproduktionsmodell inom dansområdet med Dansnät Sverige som utgångspunkt (bilaga 4). Modellen syftar till breddad finansiering av produktion och presentation, konstnärlig utveckling samt ökad tillgänglighet till danskonst av hög kvalitet. Den lokala kontexten finns med som del av den konstnärliga idén och arbetet genomförs genom längre residensperioder hos flera parter. Detta sammantaget förväntas öka publikens möjlighet att ta del av danskonst samt även vara kostnadseffektivt för de fria dansgrupperna då produktionerna presenteras på turné i direkt anslutning till premiären.

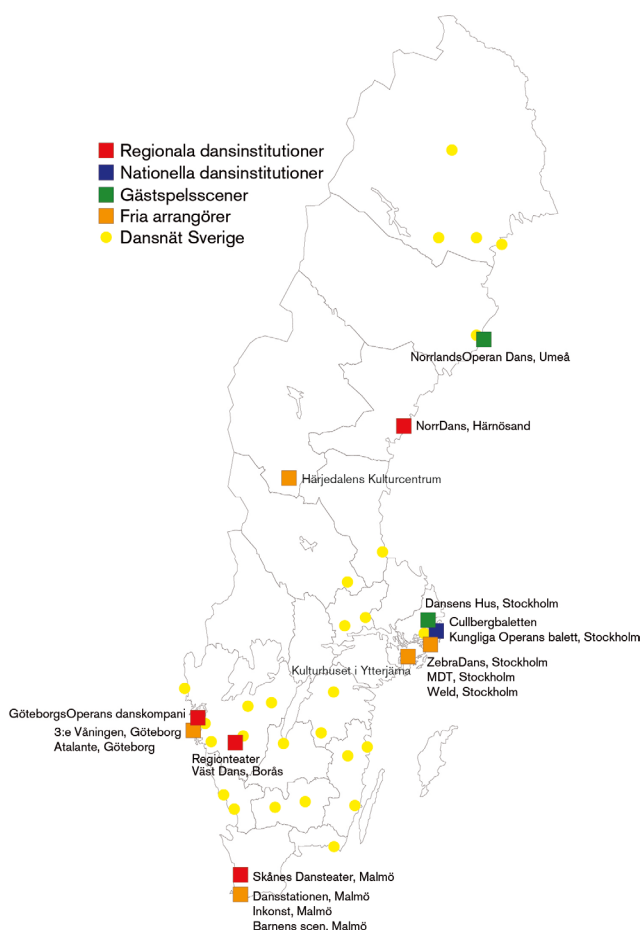
Med fokus på att bygga upp strukturer från grunden driver *Regionförbundet Jämtlands län* projektet Last Land – Dans på små scener i samverkan med bland andra Dans- och cirkushögskolan i Stockholm. *Landstinget Dalarnas* projekt SITE-KICK Dalarna, infrastruktur för dans i länet utvecklar residens- och gästspelsmöjligheter. Projektet drivs i samverkan med produktionshuset SITE i Stockholm. *Regionförbundet Östsm* bygger upp infrastruktur genom en dansplattform *Dans i Öst* och *Dans i Nords* projekt Nästa steg tar sikte både på att stärka produktionsledet och att öka tillgänglighet till professionell dans bland annat genom regionala noder. *Regionförbundet Södra Smålands* projekt *Kronoberg Blekinge* utvecklar scenkonsten 2012-2014 med särskilt fokus på dansområdet och *Musik Gävleborg* ansvarar för projektet Dans på Scen.

Skånes Dansteaters projekt DansFunk 2.0 utvecklar tillgängligheten inom dansområdet för personer med funktionsnedsättning. Utvecklingsarbetet avser både den egna organisationen och konstnärlig produktion. *Kulturhuset/Stockholms Stadsteater* har beviljats utvecklingsmedel för projektet Dansens intåg på institutionen som syftar till att dansen ska bli en del av institutionens ordinarie verksamhet både vad gäller produktion och gästspel.

Med fokus på konstnärlig kvalitet utvecklar *Smålands Musik & Teater* arbetet med dansproduktioner riktade mot en ung målgrupp, samverkan har skett med Cullbergbaletten. Ytterligare

ett projekt som syftar till konstnärlig utveckling är *Scenkonst Sörmlands* projekt Growth, ett internationellt samarbetsprojekt med konstnärer från Sverige och Sydafrika och som involverar olika målgrupper. Scenkonst Sörmland driver även projektet Kommunspecifika och internationella dansresidens, i vilket ett antal kommuner under viss tid erbjuder en koreograf att arbeta och presentera sitt arbete i en lokal kontext. Fyra residens har hittills genomförts med nationellt och internationellt verkamma koreografer. Utan tillgång till egen scen, anställda dansare eller dansstudio är de kommunala dansresidensen ett sätt för Scenkonst Sörmland att skapa samproduktioner med koreografer, stödja det fria danslivet och stärka intresset för samtida danskonst.

Dansscener och dansarrangörer med stöd av Kulturrådet i Sverige 2013.



8.5 Danskonsulentverksamhet

Av den historiska tillbakablicken framgår att en del av statens insatser för att stärka dansområdet gjordes genom en satsning på danskonsulentverksamhet runt om i landet. De regionala danskonsulenterna arbetar på uppdrag av sina respektive regioner/landsting och statsbidrag fördelas inom ramen för kultursamverkansmodellen. Undantag är danskonsulentverksamheten i Stockholms län som inte ingår i modellen och som liksom tidigare beviljas medel direkt från Kulturrådet. Idag finns danskonsulentverksamhet i nitton regioner. Uppdrag och arbetsätt skiljer sig åt mellan de olika konsulenterna. Rent organisatoriskt ser det också väldigt olika ut, vilket i sin tur påverkar hur de arbetar och vilka samarbetspartners de har. Gemensamt för danskonsulenterna är dock att de i huvudsak verkar för att barn, ungdomar och vuxna ska få ökade möjligheter att se, få kunskap om dans som konstform och själva utöva dans som uttrycksform. Många konsulentverksamheter har ett starkt fokus på pedagogisk verksamhet, företrädesvis för barn och unga och på skolföreställningar. Andra konsulenter arbetar mer med att förmedla föreställningar. De föreställningar som förmedlas kommer främst från fria aktörer men samarbeten förekommer också med institutioner av olika slag.

Danskonsulentverksamheten har i flera delar av landet betydelse för att barn och unga får möta konstformen både i föreställningsform och i andra typer av projekt. Det gäller framför allt i Stockholms län och i övriga storstadsregioner. I dessa områden finns ett professionellt dansliv som samarbetspart till danskonsulenten, vilket skapat goda möjligheter för gemensamma projekt. I de delar av landet där det saknas ett professionellt dansliv har danskonsulentverksamheten i många fall som nämnts huvudsakligen varit inriktat på eget utövande för barn och unga. På många håll kan denna verksamhet beskrivas som omfattande, men har tagit en annan riktning än vad som från början var syftet med statens satsning på danskonsulentverksamhet. Eftersom uppdragen ser olika ut går det inte att presentera några samlade statistiska uppgifter från dessa verksamheter.

9. Dansen möter publiken

9.1 Danspubliken

Tabellen nedan visar publiksiffror för de olika verksamheterna som redovisats till Kulturrådet för 2013. Siffrorna kan inte läggas samman eftersom det kan orsaka dubbelredovisningar.

Den övre delen av tabellen visar antal föreställningar och publik inom det fria dansområdet och den nedre delen inom institutionerna. För att undvika dubbelredovisningar jämförs koreografernas föreställningar med institutionernas, exkl. gästspels-scenerna. Jämförelsen visar att den fria sektorn står för 76 % av föreställningarna och når 40 % av publiken. Det visar sig också att de har 58 % av barn och ungdomspubliken. För att beräkna det offentliga stödet till den fria sektorn respektive institutionerna kan koreografernas och arrangörernas stöd jämföras med institutionerna exkl. gästspelsscenerna. Sammanräkningen visar att den fria sektorn endast har 20 % av de offentliga medlen. I jämförelse med Lägesrapporten från 2002 (jfr avsnitt 2.2)⁵⁰ har den fria sektorn i jämförelse med institutionerna ökat andelen föreställningar med 6 %, publikandelen har minskat med 10 %, medan det offentliga stödet till den fria sektorn ökat från 7 % till 20 % – vilket är bra men fortfarande en mycket låg siffra med tanke på den omfattande verksamheten.⁵¹

Tabell 12. Besök och föreställningar.
Institutionerna och fria grupperna 2013.

Besök och föreställningar 2013	antal föreställningar	antal besök	varav barn och unga
Fria koreografer /dansgrupperna (54 st)	1 875	158 155	52 130
Fria arrangörer inklusive konstområdes- övergripande (17 st) ^I	1 281	53 033	29 261
Dansnät Sverige	76	8 131	i.u.
Kultursamverkans modellen ^{II}	897	156 691	55 814
Riksteatern/utöver Cullbergbaletten	81	8 423	8 423
Regionala dansinstitutioner ^{III}	359	110 443	14 176
Nationella dans-institutioner (Operan och Cullberg)	162	123 479	15 806
Gästspelsscener: Dansens Hus och Norrlandsoperan	277	74 575	8 998

⁵⁰ De fria dansgruppernas situation, en lägesrapport 2002, Kulturrådet

⁵¹ För att undvika dubbelredovisningar görs jämförelser mellan fria koreografer å ena sidan och å andra sidan institutionerna och Riksteatern (exklusive gästspelsscenerna).

Publikutvecklingen – ökar eller minskar danspubliken?

Dansområdet förändras och det tillkommer nya genrer vilket medför att publiken växer och delvis även når en ny publik. De största institutionerna redovisar en ökande publik t.ex. redovisade Kungliga Operans Balett en 100 % publikbeläggning 2013. Även den fria sektorn redovisar ökade föreställnings- och publiksiffror under senare år. I jämförelse med Lägesrapporten från 2002 har institutionernas andel av publiken ökat från 49 % till 60 %. Under de 12 år som gått sedan Lägesrapporten skrevs har ett antal regionala initiativ tillkommit. Utbudet, dvs antalet dansföreställningar har ökat med ca 700, och den största ökningen har skett inom den fria sektorn. Tillgången till professionell dans på flera platser i landet har ökat, bl.a genom tillkomsten av arrangörsnätverk som Dansnät Sverige och initiativ inom kultursamverkansmodellen.

9.2 Informationsinsatser

Under arbetet med att sammanställa *Handlingsprogrammet för den professionella dansen* påtalades återkommande behovet av ökad information om danskonsten. I flera sammanhang efterlystes ett dansinformationskontor i Sverige, liknande det som finns i t.ex. Finland. Som ett svar på detta avsatte både Konstnärsnämnden och Kulturrådet medel för att undersöka möjligheterna för en sådan etablering. Ett omfattande arbete av flera av konstområdets aktörer resulterade emellertid inte i någon långsiktig lösning av problemet och något konkret förslag presenterades inte.

^I Arrangörer med regelbunden gästspelsverksamhet eller nätverk som beviljades verksamhetsbidrag från Kulturrådet 2013: Atalante, Dansstationen, Inkonst, MDT, Tredje Våningen, Weld, Zebra Dans, Dansistan, Barnens scen, Kulturhuset i Ytterjärna, Härjedalens Kulturcentrum, Danscentrum Stockholm, c. off, SITE Sweden, Dansbyrå i Göteborg, Gottsunda Dans & Teater, Embla Dans & Teater.

^{II} Uppgifter om föreställningar och besök redovisas samlat per region till Kulturrådet inom kultursamverkansmodellen.

^{III} Dessa uppgifter har sammanställts per verksamhet och ingår delvis i kultursamverkansmodellens uppgifter som redovisats på raden ovan.

Under det senaste året har en arbetsgrupp inom Svensk Teaterunion tagit nya initiativ i frågan och arbetat fram ett förslag till informationskontor för scenkonst med fokus på internationella kontakter.

Det finns en samstämmighet hos danslivets aktörer att det finns ett behov av ökade informationsinsatser för att möta både den regionala utvecklingen och den starka internationaliseringen inom konstområdet. Ett informationskontor verkar dock inte prioriteras i någon högre grad enligt de kontakter Konstnärsnämnden och Kulturrådet haft under arbetet med det nu aktuella uppdraget. Myndigheterna kan konstatera att det idag finns ett flertal aktörer som utifrån sin befintliga verksamhet på olika sätt arbetar med information om danskonst från Sverige både till internationella och nationella kontakter. Flera av dessa organisationer skulle – med förstärkta ekonomiska resurser – kunna utveckla sina informationsuppdrag på ett sådant sätt att kunskapen och kompetensen om dansområdet gavs förutsättningar att förbättras.

Ett större ansvarstagande för dansfrågor inom ramen för Riksteaterns verksamhet ger också förutsättningar för ökad kunskap och information inom området. Även danskonsulenter skulle kunna spela en större roll framöver.

Både Konstnärsnämnden och Kulturrådet arbetar idag med främjande åtgärder inom sina respektive uppdrag. Inom ramen för detta arbete ingår i hög grad informationsarbete som riktar sig såväl mot danslivet som mot den regionala nivån och internationella kontakter. I egenskap av statliga myndigheter har Konstnärsnämnden och Kulturrådet omfattande kontaktytor och är samtalspartners för både offentliga företrädare och danslivets aktörer. Under senare år har de främjande aktiviteterna kommit att utvecklas och bedrivs delvis i samarbete med varandra samt med andra förvaltningar och myndigheter. För att fortsätta vara ett stöd för den regionala nivån samt fortsatt driva och utveckla främjandearbetet krävs dock att även myndigheterna har resurser som motsvarar detta uppdrag.

10. Tvärperspektiv

10.1 Barn och unga

Dansområdet rymmer ett omfattande eget utövande bland barn och unga och på många håll ges barn och unga möjlighet att dansa själva både inom ramen för skolans värld och på sin fritid. Eget dansande i olika former har alltid haft en stor del i barn och ungdomars liv och har under senare år fått allt mer medial uppmärksamhet. Mer sällan möter barn och unga dansen som konstform, särskilt i form av offentliga föreställningar. Föreställningar riktade mot den yngre publiken presenteras dock på ett antal platser i landet och det finns festivaler som särskilt fokuserar på de yngre målgrupperna.

Kulturrådet har som mål att minst 30 % av bidragsgivningen ska riktas till verksamheter som rör barn och unga. Inom dansområdet bedöms denna målsättning vara uppnådd.

Flera koreografer arbetar målinriktat med föreställningar för barn och unga och skapar produktioner som är efterfrågade både nationellt och internationellt. Koreografer som vänder sig till en ung målgrupp möter i hög grad sin publik på skolor och förskolor. De scener som skolor och förskolor erbjuder är inte alltid ideala för alla typer av produktioner, varken arbetsmässigt eller ur ett konstnärligt perspektiv. Formatet är ofta av nödvändighet litet och produktionerna tekniskt snåla. Barn och ungas möjlighet att uppleva danskonst med de bästa konstnärliga förutsättningarna är på många håll därför begränsade. Skolor utgör dock en mycket viktig del av dansområdets infrastruktur och de verk som visas här anpassas för att optimeras utifrån förutsättningarna. Även inom andra konstområden utgör skolföreställningar en viktig del för barns möte med konst och kultur.

Men möjligheterna att ta del av danskonst genom offentliga föreställningar riktade mot barn och unga är inom dansen mindre än inom andra konstområden. Möjligheterna är särskild begränsade utanför storstadsregionerna – på grund av avsaknaden av både arrangörer och spelplatser.

Det finns dock flera goda exempel på kvalitativa satsningar för de yngre målgrupperna. Nätverket "Dans i stan" i Stockholm vänder sig till barn och ungdomar i Stockholms stad och län. I Skåne bedriver Dansstationen sedan flera år Salto! festivalen som når många barn i regionen. I Västra Götaland arrangeras Satellit, en dansfestival för barn och unga som är under utbyggnad.

Skapande skola

Myndigheten för Kulturanalys gjorde 2013 en utvärdering av Skapande Skola.⁵² Kulturanalys konstaterar att det genomförs ett stort antal kulturprojekt med hjälp av Skapande skola, men myndigheten kan inte slå fast om bidraget faktiskt har lett till ökad professionell kulturverksamhet för och med eleverna enligt ändamålet. Kulturanalys menar att det behövs en fördjupad analys av det professionella inslaget i Skapande skola.

34 % av skolhuvudmännen rapporterar att man inom Skapande skola arbetat med professionella dansföreställningar, vidare har "dans med elever" ingått i 57 % av skolhuvudmännens Skapande skola-verksamheter⁵³. Av sammanställningen framgår inte om samma huvudman har givit eleverna möjlighet att både ta del av föreställning och pedagogiska dansprojekt. De pedagogiska projekten dominerar över andelen professionella föreställningar. Det speglar dansområdets starka pedagogiska och amatörkulturella dimension som också beskrivs i flera regioners kulturplaner.

Erfarenheterna av Skapande skola från fria koreografer/dansgrupper med statligt produktionsstöd från Kulturrådet skiljer sig åt. Flera aktörer redogör för att det krävs ett omfattande förarbete för att avtal med skolhuvudmän ska komma till stånd, vilket kräver resurser som framförallt mindre aktörer har svårt att avsätta. Vidare har projekten inte alltid förankrats från huvudman/kontaktperson till lärare, vilket försvårar arbetet väl på plats. Betydelsen av kompetens om konst och kultur hos huvudmännen och skolorna är också avgörande för att eleverna ska möta konst av hög kvalitet inom satsningen.

10.2 Institutet Dans i Skolan

Målet för Stiftelsen Institutet Dans i skolan vid Luleå Tekniska Universitet är att främja dansen som kunskapsområde i skolan så att alla elever ska få tillgång till dans och att stärka området dans i skolan genom metodutveckling och forskning. Institutet arbetar bland annat för att stödja kommuner och skolor i arbetet med dans i skolan. Vidare arrangeras kurser

⁵² Myndigheten för Kulturanalys; *Skapande skola, en första utvärdering, Rapport 2013:4*.

⁵³ Uppgifter om hur stor andel av huvudmännen som arbetat dansområdet under 2012. Majoriteten av skolhuvudmännen har organiserat Skapande skola aktiviteter inom flera konstområden.

i syfte att ge lärare ökad kunskap om dansen som konstform. Institutet bedriver också skolutvecklingsarbete genom Dansmatte. Institutet får årligen 1,6 mkr från statens kulturbudget via Kulturrådet.

10.3 Jämställdhet

Begreppet jämställdhet inbegriper både kvantitativa och kvalitativa aspekter. Det görs ofta en distinktion mellan statistisk⁵⁴, kvalitativ⁵⁵ och kvantitativ jämställdhet⁵⁶. Begreppen kvinno- och mansdominerad används när könsfördelningen är obalanserad och fler än 60% tillhör det ena könet⁵⁷. I de flesta fall är en 50-50 %s fördelning av resurser och representation önskvärd, men inom dansen blir det en alltför strikt målsättning eftersom dansområdet är starkt kvinnodominerat.

Konstnärsnämndens inkomstundersökningar visar att könsfördelningen bland dansarna är 30 % män och 70% kvinnor. Koreografernas könsfördelning är nästan identisk, 29% män och 71% kvinnor.⁵⁸ Konstnärsnämndens egen statistik visar att andelen kvinnliga sökanden inom hela dansområdet ligger mellan 72-75% under åren 2011-2013⁵⁹. Kvinnornas bifallsandel varierade mellan 66% (2011) och 71% (2013) både vad gäller antal stipendier och stipendiebelopp. Kulturrådets bidragsgivning inom dansområdet ger ungefär samma fördelning. Bland de bidragsmottagande koreograferna är en övervägande del, 69 %, kvinnor. Frågan är vilken betydelse kön får i ett konstområde som domineras av kvinnor? Tittar man på jämställdheten bland koreograferna inom hela dansområdet ger den en relativt jämställd bild där uppdraget går till lite flera kvinnliga koreografer.

54 Statistisk jämställdhet som avser en fördelning där ettdera könet är representerat eller förfogar över resurser till minst 40 %

55 Kvantitativ jämställdhet innebär en jämn fördelning mellan kvinnor och män inom alla områden i samhället. Inom politiken strävar man efter 50 % kvinnor och 50 % män.

56 Kvalitativ jämställdhet innebär att både kvinnors och mäns kunskaper, erfarenheter och värderingar tas tillvara och får berika och påverka utvecklingen inom alla områden i samhället. Plats på scen - Att analysera den rådande könsmaktordningen, SOU 2006:42 s 127, utgår ifrån SCBs definition.

57 På tal om kvinnor och män, Lathund om jämställdhet, (2004) Statistiska centralbyrån, Örebro.

58 Konstnärernas inkomster, Konstnärsnämnden, 2008.

59 Konstnärsnämndens årsredovisning, 2013

Tabell 13: Koreografer: urpremiärer, premiärer och nypremiärer/år 2013.

	2010	2011	2012	2013
Antal kvinnor	124	236	236	180
Andel kvinnor	52%	52%	59%	54%
Antal män	115	214	167	156
Andel Män	48%	48%	41%	49%
Totalt antal föreställningar	239	450	403	336

Källa: Teaterunionen⁶⁰

Uppgifter inlämnade till Kulturrådet visar att bara 47% av koreograferna vid de största repertoarinstitutionerna är kvinnor. En studie av institutionernas årsredovisningar ger dock en delvis annan bild. Utifrån ett kvantitativt 50-50% mål kan könsfördelningen uppfattas positivt, men eftersom könsfördelningen mellan koreograferna är 70-30% är det betydligt mycket svårare för kvinnliga koreografer än för manliga koreografer att få uppdrag. Redan när dansen började slå igenom som konstform var det många kvinnliga pionjärer, men männen fick störst framgång och berömmelse. Nu är majoriteten av koreograferna kvinnliga, men en anmärkningsvärd stor andel av de prestigefyllda institutionsuppdragen verkar ges till manliga koreografer. Så länge 50%-målet inte återspeglas i antalet danskonstnärer medför fördelningen en positiv särbehandling av män på bekostnad av kvinnorna. Det är i praktiken svårare att få uppdrag som kvinnlig koreograf än som manlig koreograf.

Tittar man på institutionernas största satsningar under 2013 ser man att många av de mest prestigefyllda uppdragen går till manliga koreografer. Det är också tydligt att verk som skapas för barn oftare görs av kvinnor än av män. Utifrån det jämställdhetspolitiska målet Ekonomisk jämställdhet ska kvinnor och män ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Att det är svårare för kvinnliga danskonstnärer att få de tunga institutionsuppdragen leder även till att det jämställdhetspolitiska målet En jämn fördelning av makt och inflytande tangerar denna obalans. Målet ska vara en jämn fördelning av makt och inflytande där kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlig-

60 Teaterunionens statistik över dans år 2010-2013 <http://teaterunionen.se/projekt/trycksaker/>

het att forma villkoren för beslutsfattandet. Man kan se att det finns en diskriminering av kvinnliga danskonstnärer, framför allt koreografer, som måste uppmärksammas.

Bland de anställda som arbetar med de fria koreograferna som har stöd av Kulturrådet är den övervägande majoriteten⁶¹, 89 %, visstidsanställd. Antal årsverken är ungefär lika mellan könen.

Förvärvsinkomster

I Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv* från 2010 redovisas den sammanräknade förvärvsinkomsten 2007 i median:

Tabell 14. Danskonstnärernas förvärvsinkomst 2007 i median (tkr)

	Dansare och koreografer	Samtliga konstnärer	Hela befolkningen
Dans, samtliga	212	206	241
Kvinnor	203	195	214
Män	228	217	274

Källa: Konstnärsnämnden, 2010

Kvinnliga danskonstnärers medianvärde på förvärvsinkomster år 2007 låg på 203 100 kr, manliga dansares motsvarande inkomster på 228 000 kr. Kvinnornas medianinkomst var 25 000 kr lägre än för deras manliga danskonstnärskollegor.⁶² Dessa siffror gäller för gruppen dansare och koreografer.

I inkomstundersökningen 2004–2005 låg den årliga medianinkomsten hela 51 800 kr högre för manliga dansare än för kvinnliga dansare. Bland koreograferna tjänade manliga koreografer 37 200⁶³ mer än sina kvinnliga kollegor. Tittar man på de 10 % som har högst förvärvsinkomst är skillnaden något mindre, 20 000 kr.

Antal barn

Danskonstnärer hade år 2008 betydligt färre barn än både hela konstnärgruppen och hela befolkningen. Bland kvinnliga danskonstnärer har nästan hälften inga barn och av de manliga dansarna hade så många som 64 % inga barn. Delvis kan siffran bero på dansarnas unga ålder. Bland de som har barn har danskonstnärerna färre barn än befolkningen som

helhet. Även andelen som levde i ett förhållande (gifta, sambo eller registrerat partnerskap) var lägst bland alla konstområden, 59%.

10.4 Mångfald

Inom dansområdet är internationella samarbeten en självklarhet, arbetsspråket är ofta engelska och det finns en hög andel verksamma som har utländsk bakgrund.

Under 2013 gav Konstnärsnämnden Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att undersöka den egna stipendie- och bidragsgivningen under åren 2001, 2006 och 2011. Bland sökanden med utländsk bakgrund⁶⁴ är det påtagligt att andelen har varit hög, dvs av de sökande konstnärer med utländsk bakgrund har relativt många sökanden tilldelats stipendium. Cirka en tredjedel av de personer som erhöll ett stipendium eller bidrag inom dans hade utländsk bakgrund (37 % år 2001, 30 % 2006 och 33 % år 2011. Antalet ansökningar från sökande med utländsk bakgrund har nästan tredubblats under åren 2001–2011, från 70 år 2001 till 201 år 2011.

10.5 Tillgänglighet

Sverige har under åren 2011–2016 en nationell strategi för genomförande av funktionshinderspolitiken. Inom kulturområdet är ett av inriktningsmålen att möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i kulturlivet ska förbättras. Kulturrådet är en av de nationella myndigheter som har ett särskilt och strategiskt uppdrag att fungera samlande, stödjande och pådrivande inom sin sektor för att de funktionshinderspolitiska målen ska nås.

I Kulturrådets uppföljningar framgår att det generellt pågår arbete för att tillgängliggöra kulturlivet.

Utvecklingen går mot allt fler integrerade danskompanier och olika typer av tillgänglighetsprojekt visar att frågan tas på allvar. Förutsättningarna och möjligheterna att arbeta på skiljer sig mycket åt, till exempel om man jämför kulturinstitutionerna och de fria grupperna. Många verksamheter inom det fria kulturlivet bedrivs med låg finansieringsgrad och de begränsade resurserna är ett tydligt hinder för att det fria kulturlivet ska kunna vara tillgängligt för alla⁶⁵.

61 89 % av 464 personer.

62 Jämställdhetsrapporten *Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv (2010)*, s 26 jfr medianvärdet för förvärvsinkomster

63 *Konstnärernas inkomster 2004–2005*, Konstnärsnämnden, 2009, s 56–57.

64 Med utländsk bakgrund menas född i utlandet och/eller med båda föräldrar födda i utlandet.

65 Detta framgår även av det budgetunderlag som Kulturrådet lämnade till

10.6 HBTQ

I januari 2014 antog regeringen en strategi för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Ambitionen med strategin är att få en samlad och långsiktig insats för hbtq-personer. Strategiska myndigheter har utsetts för att skapa förutsättningar för ökad kunskap och likvärdigt bemötande av hbtq-personer. Kulturrådet fick i regleringsbrevet för 2014 i uppdrag att vara strategisk myndighet för kulturområdet.

Uppdraget ligger i linje med det kulturpolitiska målet att bland annat mångfald ska präglade samhällets utveckling. Enligt Kulturrådets instruktion ska myndigheten integrera ett mångfaldsperspektiv i verksamheten.

Samtida danskonst och koreografi har ofta ett normkritiskt förhållningssätt där politiska frågeställningar som exempelvis genus, makt, hierarkier och yttrandefrihet undersöks och problematiseras liksom kropp, representation och frågor om vem som har tolkningsföreträde etc.

Inom ramen för Kulturrådets hbt-uppdrag har olika aktörer från kulturlivet samt från organisationer som företräder hbtq-personer⁶⁶ bjudits in till dialogmöten för att diskutera normkritik och hbtq i kulturen utifrån olika infallsvinklar. Syftet med mötena är att hämta in kunskap om området inför Kulturrådets fortsatta arbete med frågorna samt att sprida kunskap om att arbetet påbörjats. I dessa dialoger identifieras dansområdet som framgångsrikt på att synliggöra hbtq-frågor. Det är också ett område, som särskilt inom den fria sektorn, arbetar med att utmana könsnormer. Deltagare i dialogmöten lyfter dock fram att internationellt är queerperspektiv inte något som genomsyrar dansen eller är integrerat på samma sätt. Ökat internationellt kulturutbyte med svenska dansproduktioner skulle eventuellt kunna främja integreringen av queerperspektiv i dansen och därmed ökad förståelse för hbtq-frågor internationellt, eftersom normbrytande aspekter är tydligare integrerade i dans som produceras i Sverige.

regeringen för åren 2015-2017.

⁶⁶ I regeringens strategi och regleringsbrevet används förkortningen hbt. Kulturrådet har i arbetet med uppdraget valt att använda förkortningen hbtq bland annat för att inte utesluta personer som identifierar sig som queera. I de fall en direkt hänvisning görs till uppdraget används förkortningen hbt.

11. Nulägesanalys

Danskonstens sena inträde i kulturpolitiken återspeglas fortfarande i områdets svaga infrastruktur. Större statliga insatser har gjorts, vissa strukturer har byggts och fältet har expanderat, men trots det är dansen det konstområde som har den svagaste infrastrukturen av alla. Det är ett område som kulturpolitiskt präglas av att ha varit ett prioriterat område under en lång tid men trots det i stort erhållit relativt små reformmedel och få institutionellt stabila strukturer. Dansen är konstområdet som missade hela den institutionella uppbyggnaden under 1960- och 1970-talet då landets konsthallar, teatrar, bibliotek och konsertlokaler till stora delar kom till. Det har lett till att området även har en ovanlig förmåga till organisatoriskt nytänkande och nätverkande. Det är en stark och positiv kraft hos dansen men gör den också bräcklig då det nya ofta stöds som projekt som tar slut.

Staten har och är fortfarande den största finansiären av konstområdet. Ett eftersträvarsvärt scenario vore att stat, region och kommun hade ett mer jämnt fördelat åtagande. Den regionala och kommunala nivån behövs som partners för en fungerande infrastruktur, framförallt i samproduktioner och genom stöd både till arrangörer och nationella turnénätverk.

11.1 Regional uppbyggnad

Antalet institutioner med dansverksamhet är få men de gör ett viktigt arbete med att förmedla dans till en bred publik i de regioner där de är verksamma och vissa är även internationellt verksamma. På regional- och kommunalpolitisk nivå har konstområdet dans generellt haft en svag förankring men får nu en tydligare roll och genomslag i samband med Kultursamverkansmodellens införande då professionell dans är ett av de områden som reformen omfattar. Den fria sektorn och de fria koreograferna är avgörande för utvecklingen framöver och regionernas möjligheter att uppfylla de kulturpolitiska målen om tillgänglighet, mångfald och kvalitet i hela landet. Det är dessa koreografer som i stort skapar innehållet både på de fåtaliga dansinstitutionerna som är regionalt ägda, gästspelar på små orter, i skolorna, gör pedagogiska projekt och på olika sätt medverkar i konstnärliga verk inom andra konstområden.

11.2 Den fria sektorn är primär

I en över 10 år gammal rapport om det fria dansområdets villkor betecknades den som primär, dvs det huvudsakliga konstnärliga skapandet inom konstarten ägde rum och skapades av personer som verkar som frilans utanför de institutionella ramar. Den här rapporten konstaterar att det fortfarande är en sann bild. Koreografer, upphovspersonerna inom området,

är i princip samtliga frilansande yrkesutövare. Området har på ett kreativt sätt utvecklat nya former och konstellationer i mellanrummet och i samverkan mellan det institutionella och den fria sektorn. Mot den bakgrunden är statens resursfördelning till danskonsten idag ojämnt fördelad mellan den fria sektorn och institutionerna. Den fria sektorn behöver därför förstärkning samtidigt som institutionernas roll behöver vara fortsatt stark.

Den ojämna resursfördelningen bör uppmärksammas inte minst mot bakgrund av att de fria koreograferna står för 76 % av genomförda föreställningar i Sverige och utomlands och har 40 % av publiken. Aktörerna inom det fria dansområdet är mycket produktiva utifrån dagens förutsättningar, men de offentliga resurserna skulle kunna användas än mer effektivt och komma publiken till del i högre grad om koreograferna/de fria dansgrupperna hade en mer stabil grundfinansiering. Inom den fria sektorn finns etablerade koreografer och scener med lång erfarenhet, gedigen kompetens och väl utvecklade verksamheter av hög kvalitet vilka med bättre förutsättningar skulle ha möjlighet att verka på ett mer genomgripande sätt. Genom kontinuerlig verksamhet med rimligt produktionsstöd i form av producenter, administration och långsiktig planering ges förutsättning för fler speltillfällen och ökad tillgänglighet.

För att fördjupa och specialisera ett konstnärskap krävs tid och kontinuitet. Inom den samtida danskonsten bedrivs detta arbete till stor del i den fria sektorn. Repertoarinstitutionerna köper och sätter upp befintliga verk och producerar beställningsverk. Dessa nya verk har ofta korta och splittrade repetitionsperioder då både befintlig repertoar repeteras och spelas parallellt med att nya verk skapas. Institutionernas fasta kostnader kräver snabb leverans och det saknas i många fall möjligheter till fördjupade konstnärliga processer. Ett fåtal av de svenska institutionerna leds av koreografer. För institutionerna är det avgörande att det finns koreografer som inom den fria sektorn utvecklat och fördjupat sitt konstnärskap.

De nya formerna av samverkan mellan olika organisatoriska nivåer samt danskonstnärernas, då främst koreografernas, sätt att arbeta där man ständigt rör sig mellan olika system är något som kulturpolitiskt önskas. Konstnärsnämndens och Kulturrådets samlade bedömning är att de offentliga stödsystemen och organisationen av produktionsresurserna inte alltid förmår att vara formbara för att främja områdets sätt att arbeta. Det är exempelvis mycket svårt för en koreograf som en längre tid varit verksam institutionellt och internationellt att återgå till egen verksamhet inom ramen för den fria sektorn. Det är också svårt att skapa långsiktighet i samverkan med institutioner när man är i huvudsak är verksam inom den fria sektorn.

Den samtida dansen är helt beroende av de nu aktiva koreograferna och deras möjligheter och vilja att skapa danskonst. Totalt kan man se att de system och produktionsmöjligheter som finns för dessa konstnärer utgör en formig hinderbana där de i ett stort antal led är beroende av att ständigt bli utvalda av olika referens/arbetsgrupper, konstnärliga råd och konstnärliga ledare för att inte bara få medel utan även få plats att producera, repetera, komma till en scen och spela och sedan att turnera sitt verk.

11.3 Tillgänglighet — publiken

Publik över hela landet ska ges möjlighet att ta del av danskonst. Utövarna och produktionsresurserna inom den professionella danskonsten är starkt storstadscentrerade och i befolkningen totalt sker en kraftfull och snabb urbanisering. Kulturpolitiken måste förhålla sig till detta faktum och verka för att danskonsten kommer hela befolkningen till del såväl i storstadsområdenas ytterförorter och kranskommuner som landets mindre städer och i glesbygd. Samtidigt med urbaniseringen ser vi att dansen under de senaste 10 åren trots detta har fått en betydligt bättre spridning nationellt. Nya verksamma och utvecklande initiativ och projekt uppkommer i samband med Samverkansmodellens införande. Det är av stor vikt att dessa initiativ nu fullföljs och stärks. Danskonst visas i ojämna och utspridda spelperioder nationellt och koreograferna riskerar att alltid vara ”nya” och okända för publiken. Dansen blir den okända konstarten på många håll i Sverige. Genom kontinuerlig verksamhet och långsiktig planering ges förutsättning för fler speltillfällen och en ökad kontakt med publiken.

Dansområdet är konstnärligt starkt och organisatoriskt initiativrikt samt har en kraftfull internationell utveckling. Konstområdet kan sägas ha nått det möjligas gräns inom ramarna för sina nuvarande produktionsresurser, dvs området självt uppfyller allt vad det offentliga kan begära. Om vi med kulturpolitiska målsättningar vill få till en större utveckling med en tillgänglighet gentemot publiken måste det offentliga ta initiativet och förstärka resurserna.

Det finns mångfald i utbudet, dvs. inom danskonsten finns en stor bredd av olika konstnärliga uttryck och genrer, med hög konstnärlig kvalitet. För att uppfylla det kulturpolitiska målet om tillgänglighet för en större, bredare publik behöver området stöd, direkta uppdrag och genomtänkta strukturer för ett ökat utbud av produktioner med en bred målgrupp.

Danskonsten tillhör som tidigare konstaterat till stor del den fria sektorn och det offentliga stödet både gällande verksam-

hetsbidrag, projektbidrag och stipendier på både statlig, regional och kommunal nivå fokuserar oftast det nyskapande och den konstnärliga utvecklingen. Det är kriterier som är viktiga och som fortsatt ska omfattas, men möjligen bör det förtydligas att konstnärlig utveckling innefattar såväl nyskapande som konstnärlig fördjupning. Även konstnärskapets verksamhetsbredd är ett kriterium som bör synliggöras som en parameter för kvalitet. Till skillnad från talteatern med sin fria sektor och stora mängd institutioner eller bildkonsten med både institutioner och en omfattande fri sektor och privat marknad måste till stora delar den fria sektorn inom dansen omfatta såväl det inomkonstnärligt experimentella som det bredare mer publika, det unga och det mogna konstnärskapet.

11.4 Låga inkomster

Danskonstnärernas arbets- och ekonomiska villkor visar att de är en grupp med låga inkomster. En övervägande majoritet är enbart löntagare och gruppen uppvisar liten inkomstspridning, dvs. samtliga befinner sig på en genomsnittlig låg inkomst med mycket små möjligheter för någon att få högre inkomster. Gruppen är en konstnärskategori som saknar s.k. stjärnekonstnärer vilket präglar bilden av exempelvis författare och bildkonstnärer där huvudparten av konstnärerna har låga, till och med väldigt låga inkomster men ett fåtal mycket höga inkomster. Generellt klarar sig s.k. kombinatorer, personer som blandar löneinkomst och inkomst av näringsverksamhet, bland konstnärerna bäst ekonomiskt men även den här gruppen saknas inom konstområdet dans. Dansarnas förutsättningar ekonomiskt och arbetsmässigt gör att de passar den kulturpolitiska reformen Dansalliansen mycket väl och får stor positiv personlig effekt med anpassning till sociala trygghetssystemen och trygg ekonomi. Myndigheterna ser positivt på en förstärkning av Dansalliansen som har aviserats i kulturbudgeten för år 2015.

Den ekonomiska vinningen från upphovsrätten är liten inom området. Generellt kan sägas att det enbart är koreografer som arbetar med beställningsverk vid institutioner som har någon ekonomisk vinning från upphovsrätten. Det är ovanligt att samtida koreografers äldre verk tas upp av en institution vilket ger effekten att äldre, mindre verksamma koreografer eller sådana som avslutat sitt aktiva konstnärskap har mycket låga, oftast inget ekonomiskt utfall från sitt yrkesliv.

11.5 Internationaliseringen

Dansområdet har på grund av sitt oberoende av det talade språket en enkelhet i att arbeta över nationsgränser. Internationaliseringen inom dansen, på så sätt att man utbildat sig utomlands, tränat, vidareutbildat sig och också arbetat utomlands i perioder, har varit en självklarhet inom dansområdet. Svenska danskompanier och institutioner presenterar i hög grad utländska konstnärskap, de kan till och med vara i majoritet, och antalet dansare med andra medborgarskap än svenska som är anställda vid institutionerna är och har länge varit högt. Den fria sektorns internationalisering har ökat och stärkts under de senaste 10 åren parallellt med ett flertal andra konstarter och den trend av globalisering som kan ses i hela världen. De offentliga satsningar som gjorts för att stärka internationaliseringen har fått stor effekt inom dansområdet och statistiskt ser myndigheterna en kraftfull ökning av antalet i Sverige producerade föreställningar som spelas utomlands. Internationaliseringen och den utvidgade arbetsmarknad/marknad som den innebär först och främst inom EU-området är av stor betydelse för konstområdet, både för de stora produktionerna och institutionerna men även för de smala, mer experimentella uttrycken. Den dans som skapas för en ung publik i Sverige har också skapat intresse utomlands. Den kraftfulla internationaliseringen av dansen och det stora intresse som visas från speciellt de yngre inom området för att verka på ett internationellt fält kan delvis komma i konflikt med målsättningen att försörja en publik nationellt med spelningar. Den internationella utvecklingen bör fortsatt stödjas och utvecklas men ett fokus inom kulturpolitiken bör nu vara det nationella liksom att främja de i Sverige verksamma konstnärerna.

11.6 Jämställdhet och mångfald

Kulturpolitiken men också dansområdet i sig behöver liksom andra konstarter främja en mångfald av perspektiv inom konstarten och i sitt publikarbete. I ett kvinnodominerat konstfält tenderar området självt att kraftfullt gynna de manliga koreograferna. Detta gör att dansområdet bör genomlysas med en kvalitativ jämställdhetsintegrering för att målsättningen i jämställdhetspolitiken om likvärdiga möjligheter ska kunna nås. En annan jämställdhetsdiskrimineringsfaktor som har sin speciella problematik inom området är ålder då områdets utövare till stora delar är unga, då dansare är unga under sin verksamhetsperiod. Det finns en allmän fokusering på unga konstnärer och uttryck inom alla konstområden idag vilket tenderar att bli än mer kraftfullt inom dansen.

11.7 Barn och unga

Dansområdet rymmer ett omfattande eget utövande bland barn och unga. På många håll ges barn och unga möjlighet att dansa själva både inom ramen för skolans värld och på sin fritid. Statens insatser återfinns här inte minst inom Skapande Skola. I Kulturanalys utvärdering av Skapande Skola konstateras att det genomförs ett stort antal kulturprojekt inom ramen för denna satsning, men att det inte framgår om bidraget faktiskt har lett till ökad professionell kulturverksamhet för och med eleverna. Kulturanalys menar att det behövs en fördjupad analys av det professionella inslaget i Skapande skola vilket Kulturrådet och Konstnärsnämnden ställer sig bakom. Den pedagogiska dimensionen är stark inom dansområdet och det finns goda möjligheter till eget utövande på många håll i landet, både inom ramen för kommunala verksamheter och dansskolor i privat regi. Barn och ungas möjligheter att ta del av professionella dansföreställningar är dock på många håll begränsad. Statens insatser bör mot den bakgrunden prioritera att stärka tillgången till professionella dansföreställningar även för de yngre målgrupperna och skapa goda möjligheter för produktion av kvalitativa verk för barn och unga.

12. Aktuella och framtida behov och prioriterade utvecklingsmöjligheter

Nedan redovisas förslag och utvecklingsmöjligheter för dansen som Kulturrådet och Konstnärsnämnden föreslår bör genomföras de närmaste åren.

12.1 Ökade resurser för den fria sektorn både på individuell basis och för grupperna

Konstnärsnämnden och Kulturrådet bedömer att en förstärkning av de statliga anslagen som främjar produktion, arbetsvillkor och konstnärlig utveckling för individer och grupper är nödvändigt för att ta tillvara områdets pågående utveckling och för att uppnå målen om tillgänglighet, mångfald och konstnärlig kvalitet.

Det är myndigheternas bedömning att den fria sektorn behöver stärkas. Trots bristande kontinuitet och knappa resurser sker en stark konstnärlig utveckling och produktioner av hög kvalitet produceras. Detta möjliggörs i dag i hög utsträckning genom ideellt arbete. Den fria sektorn spelar en väsentlig roll för områdets utveckling och kommer framöver att vara helt avgörande i den regionala utbyggnaden och därmed för att uppnå de kulturpolitiska målen om tillgänglighet, mångfald och kvalitet.

Fria koreografer och grupper är förutsättningen för att öka tillgängligheten till dans över hela landet. För att inte gå miste om dansens pågående dynamiska utveckling behöver produktioner få bättre förutsättningar att turnera nationellt och internationellt och därmed nå en större publik. Möjligheterna till detta skulle öka bland annat om den fria sektorn hade tillgång till mellanled som kan arbeta med produktion, turnéer och marknadsföring av föreställningsutbud.

Kulturrådets produktionsbidrag och Konstnärsnämndens projektmedel och stipendier är av avgörande betydelse för den fria sektorn. Kulturrådet strävar mot att fördela bidrag enligt principen "mer till färre" för att ge de aktörer som beviljas medel möjlighet till goda produktionsförhållanden och därmed förbättrade förutsättningar för en publik att ta del av verken. Strategin är i delar ändamålsenlig, men arbetsvillkoren behöver fortsatt stärkas. Konsekvensen av strategin är samtidigt att relativt oetablerade koreografer får allt svårare att komma in i nuvarande bidragssystem och därmed bygga upp sina verksamheter. Konstnärsnämndens stipendier

och projektmedel utgör för mottagarna en betydande del av de fria aktörernas ekonomi. De 10-åriga långtidsstipendierna som tilldelas koreografer har stor betydelse för den konstnärliga utvecklingen inom området. Myndigheten har genom intern omfördelning ökat antalet längre stipendier för dansen. Behoven inom området är sedan lång tid markant större än vad bidragsmedlen räcker till.

12.2. Lokaler

Majoriteten av de fria koreograferna har sin hemvist i Stockholm, Göteborg och Malmö och det är i hög utsträckning där de produktioner som turnerar nationellt och internationellt produceras. Den konstnärliga arbetsprocessen är avhängig av att det finns ändamålsenliga repetitionslokaler att tillgå, med stor öppen yta, högt i tak, god värme, sviktande golv och god ventilation. Av de 54 aktörer som för 2013 beviljades produktionsbidrag från Kulturrådet hade 74 % av aktörerna varken tillgång till egen repetitionslokal eller egen scen. I kontakt med branschen framkommer att det finns ett stort behov av fler repetitionslokaler med lokalt/regionalt stöd både i Stockholm, Göteborg och Malmö.

12.3 Ökat stöd till Danscentrum och andra fria aktörer

Ett antal fria aktörer liksom Danscentrum bör ges ökad grundfinansiering för att kunna arbeta kontinuerligt och långsiktigt. Centrumbildningen kombinerar kunskapsförmedling, produktionsstöd, tillhandahållande av repetitionslokaler och möjligheter för konstnärlig utveckling tillsammans med att vara en central part för den fria sektorns arbetsgivare inom arbetsmarknaden. Danscentrum är en av de nationella organisationer som tillhandahåller resurser för dansen enbart på grundval av att man är medlem, dvs en demokratisk organisation där medlemmarna, dansens utövare, själva har makten över resurserna. Med ökade resurser skulle Danscentrum kunna vara en viktig aktör för ökad samordning och kompetensutveckling inom området även visavi regionerna.

12.4 Förstärk Dansnät Sverige och utveckla projektet Danskopplingar

Dansnät Sverige har visat sig både mycket betydelsefullt för utvecklingen inom området för publiken, koreograferna inom den fria sektorn och de regionala aktörerna. Genom Dansnätets turnéer ges möjlighet till sammanhängande spelperioder för utövarna och publiken får del av professionella dansföreställningar på många håll i landet. Dansnätets kostnadsdelning har visat sig skapa goda förutsättningar för både långsiktigt engagemang och för regional och lokal förankring. Medlemskap i Dansnät Sverige innebär kompetensutveckling vilken har givit synergieffekter på regional nivå. Dansnät Sverige har vuxit under senare år och behöver ökade resurser för att kunna svara mot parternas behov av informationsinsatser och kompetensutveckling i olika frågor, vilket också effektiviserar nätverket ytterligare. Myndigheterna ser positivt på nätverkets samproduktionsmodell. Myndigheterna ser vidare att den modell som tagits fram för att presentera dans för den unga publiken kan få god spridning och ge barn och unga i olika delar av landet möjlighet att ta del av offentliga dansföreställningar. En av förutsättningarna för ökad tillgång till professionell dansverksamhet är även regional samverkan genom fler interregionala turnéslingsor och residensmöjligheter.

12.5 Regionalt och kommunalt finansierade utvecklingsprojekt bör fortsatt stödjas och främjas

Det pågående arbetet på regional- och landstingspolitisk nivå i samband med den statliga reformen kultursamverkansmodellen ger möjligheter att med utgångspunkt i lokala förutsättningar och den professionella danskonsten utveckla format, spelplatser, residens och samarbeten. Nya typer av institutionsmodeller behöver byggas upp som exempelvis *Rum för dans* i region Halland (jfr bilaga 4). Det är väsentligt att regionerna/landstingen formulerar strategier för den professionella dansens utveckling och att de på ett tydligare sätt redogör för detta i sina kulturplaner.

12.6 Förutsättningar för residens

Residens för konstnärer är ett format som utvecklas starkt inom alla konstarter internationellt och nationellt. Residensformen kan ge möjlighet för koreografer att arbeta under en längre period och förankra och presentera konstarten i en ny kontext. Formatet att placera förutsättningarna för konstnärligt arbete och process till nya platser är positivt och utvecklande för alla parter. Nationellt är formen extra intressant att främja för ett konstområde med svag institutionell infrastruktur i ett så geografiskt stort land som Sverige.

12.7 Samarbete och förnyelsearbete hos institutionerna bör främjas

Samarbete mellan dansinstitutionerna, de scenkonstinstitutioner som redan nu inkluderar dans, regionala danskompanier och den fria sektorn bör främjas. Institutioner för primärt andra konstarter bör även de stimuleras att samverka med dansområdets aktörer. För att öka antalet speltillfällen bör de offentligt finansierade institutionerna inom andra konstområden som exempelvis teatrar, konsthallar och konserthus i högre utsträckning presentera professionell danskonst på regelbunden basis.

12.8 Riksteatern dans samt Cullbergbaletten

Riksteaterns nya stärkta dansuppdrag bör främjas och utvecklas så att de i Sverige verksamma professionella koreografernas verk kan visas nationellt och internationellt. Genom Riksteaterns planerade insatser för att öka arrangemangen av dansföreställningar kan möjligheterna att nå en publik i hela landet öka. Cullbergbaletten ser också ett ansvar för att utveckla dansen i samarbete med unga koreografer. Produktionsförutsättningarna för fria dansutövare kan även förbättras genom att huset i Hallunda öppnas för den fria sektorn.

12.9 Stärkt internationalisering

Dansområdet har väl fungerande strukturer inom det internationella kulturutbytet. Konstnärsnämnden och Kulturrådet har därför tillsammans med sina samverkansparter på statlig nivå börjat agera mer aktivt, bl.a. genom närvaro och stöd vid viktiga mässor utomlands. Konstnärsnämndens internationella dansprogram bedriver även ett aktivt arbete med så kallade expertbesök. För att kunna fullfölja utbyggnaden med bl.a. längre utlandsvistelser, residensverksamhet samt internationella samverkansprojekt behövs ytterligare uppbyggnad. Det finns även ett stort behov av ökade resurser för internationellt kulturutbyte och gästspel. Det är också viktigt att skapa bättre förutsättningar för mellanledet att verka. Genom att staten agerar som en oberoende samordnande instans främjas koreografer, producenter/agenter och produktionshus förutsättningar att verka vid internationella samlingspunkter för danskonsten.

13. Långsiktiga förslag för en ökad utveckling av dansens tillgänglighet

Kulturrådet och Konstnärsnämnden väljer att ge några mer långsiktiga förslag på statliga insatser. Förslagen kommer ur vad vi gemensamt ser som behov för att framöver nå den kulturpolitiska målsättningen om att kvalitativ danskonst ska nå hela befolkningen.

13.1 Produktionshus för den samtida danskonsten

Staten bör satsa på produktionshus för den samtida danskonsten i Stockholm men efterhand även i Göteborg och Malmö. I dag saknas rimliga arbetsmöjligheter för de fria koreograferna och dansgrupperna, vilka ska turnera och framföra sina verk i hela landet. Verksamheten bör finansieras i samverkan med regional och kommunal nivå, men staten bör här ta ett huvudansvar då produktionsresurser oftast behövs till storstäderna med målsättningen att konsten som produceras där ska nå en publik över hela landet. Produktionshusen ska innehålla repetitionsstudios, repetitionslokaler där sceniska verk kan produceras med full teknik, produktionsstöd, information m.m.

13.2 Nya institutionella former för dansen

Ett antal nya permanenta institutionella former bör skapas för dansen. Det finns ett kreativt fält av nyskapande inom danskonsten, institutionsformen och hur konststarten kan produceras, formas och tillgängliggöras för en publik. Det är det publika mötet som bör fokuseras och formerna måste få bli permanenta, långsiktiga och hållbara för att uppnå effekt.

13.3 Främja konstnärerna ur ett långsiktigt perspektiv

Det sceniska professionella dansverket är en komplex och kollektiv skapelse med koreografen (ibland flera individer), som upphovsperson. Oavsett om verken skapas inom en institution eller inom den fria sektorn så är det väldigt få föreställningar skapade av i Sverige verksamma danskonstnärer som har en längre spelperiod. Verk som spelas flera år eller tas upp flera gånger är mycket sällsynt. En framtida statlig politik för danskonsten bör ha som målsättning att förändra det utrymme vi idag ger till danskonsten. Det är ett slöseri med offentliga resurser som omöjliggör för en publik att ta del av konststarten. Men än mer är det ett slöseri med konsten och de konstnärer som valt att verka inom danskonsten.

14. Referenser

Muntliga källor

Intervjuer

Intervjuer genomfördes med cirka 20-tal individer från dansområdet (koreografer, dansare, danskonsulenter, institutionschefer m.fl.)

Dialogmöten (öppna möten med några av dansens centrala företrädare)

Malmö 3 juni 2014

Göteborg 4 juni 2014

Stockholm 10 juni 2014

Skriftliga källor

Riksdagen /regeringen

Arbete åt konstnärer (SOU 1997:183)

Betänkande av Kulturutredningen (SOU 2009:16)

Konstnärerna och trygghetssystemen (SOU 2003:21)

Kulturpolitik, prop. 1996/97:3

Kulturens inriktning (SOU 1995:84)

Plats på scen. Betänkande av Kommittén för jämställdhet inom Scenkonstområdet (SOU 2006:42)

Regleringsbrev

Tid för kultur (2009/10:03)

Utvärdering av scenkonstallianserna – en utvärdering av Riksdagen (2011/12:RFR10)

Konstnärsnämnden

Budgetunderlag för Konstnärsnämnden 2015-2017

Enkätundersökning om studioresidens i Stockholm, Göteborg och Malmö 2009-2013, Konstnärsnämnden (2014)

Konstnärerna i kulturpolitiken. En utredning om konstnärer, kulturpolitik och arbetsmarknad (2008)

Konstnärernas inkomster 2004-2005 – en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden (2010)

Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv. Ekonomi, arbete och familjeliv (2010)

Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster med bilaga Konstnärernas sjukskrivningar, arbetsskador och pensioner (2011)

Konstnärsnämndens årsredovisningar

Konstnärsnämndens budget underlag 2015-2017

SCB underlag om Konstnärsnämndens stipendie- och bidragsgivning utifrån utländsk bakgrund (internt pm)

Strategi från Konstnärsnämndens internationella arbete 2013-2015 (2013)

Uppföljning av statliga långtidsstipendier till konstnärer, 2011

Kulturrådet

Budgetunderlag för Kulturrådet 2015-2017

Dansens utveckling, Uppdrag Cullberg, 2009-04-28

De fria dansgruppernas situation, en lägesrapport, 2002

Effektivare uppföljning 2013 (Internt PM dans 2013-12-12)

Får jag lov, förslag till handlingsplan för den professionella dansen i Sverige, 2005

Handlingsprogram för den professionella dansens utveckling, 2006

Interna uppföljningen av Handlingsprogrammet projektplan, 2008-10-06

Uppföljning av dansinsatser på regional nivå, PM 2008-11-05

Kartläggning av den professionella dansen 2009-02-25

Fördjupad studie av handlingsprogrammet, Ramböll april 2009

Kulturrådet, Dansens Hus, Kungliga Operan och Riksteatern
Dans i hela landet 1998-2000 – erfarenheter och slutsatser
http://www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2001/dans_i_hela_landet.pdf

Kulturrådets strategi för att stärka den professionella dansen 2010-2014, 2010-06-09

Kulturrådets årsredovisning 2013

Kulturstatistik 2002

Om Sveriges dansinstitutioner, 2000

PM, Långaiktiga stabila variabler i bidragsuppföljningen, 2013-05-07

Scenkonst och musik 2007-2008. Kulturen i siffror 2010:2

Teater, Dans och Musik-rapporten (2014-03-11)

Övrigt

Informationskontor för dans – kartläggning och förslag.
Carina Norée (2009)

Kopplingar, kartläggning och åtgärdsförslag. Dansnät
Sverige, Pia Paglialunga (2014)

Koreografi – en evaluering av pilotprojekt för utveckling av
professionelle dansmiljøer av Ole Marius Hylland och Sigrid
Røyseng (2014)

Lathund om jämställdhet. På tal om kvinnor och män, SCB,
http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Publiceringskalender/Visa-detaljerad-information/?publobjid=22161+

På spaning efter jämställdhet, Kvinnor och män i scenkonsten
i Sverige 2007, Teaterunionen

Samproduktionsmodell, Dansnät Sverige. Ett modellförslag
framtaget av Anna Efraimsson och Magnus Nordberg (2013)

Skapande skola, en första utvärdering, Myndigheten för
Kulturanalys (Rapport 2013:4)

Teaterunionens jämställdhetsstatistik, 2014

Årsredovisningar

Bilaga 1

Kulturrådets förordningar, direktiv och bidragsformer inom dansområdet

Nedan följer en kort beskrivning av Kulturrådets förordningar och direktiv för myndighetens olika bidragsformer. En djupare analys av de olika bidragsformerna följer rapportens olika delar.

Regional kulturverksamhet

Statliga medel till regional kulturverksamhet kan fördelas som bidrag till verksamheter och till utvecklingsinsatser. Verksamheter som ryms inom kultursamverkansmodellen kan beviljas årligt statligt bidrag via sin region/landsting. Bidrag till särskilda utvecklingsinsatser fördelar Kulturrådet direkt.

Verksamhetsbidrag

De regioner/landsting som ingår i kultursamverkansmodellen beviljas medel av staten (2014 är det bara Stockholms län som ännu står utanför modellen). Kulturrådet beslutar, efter samråd med övriga berörda myndigheter och med utgångspunkt i kulturplanerna, om nivån på bidragen till respektive landsting/region. Det innebär att regeringen inte längre anger vilka institutioner och verksamheter som kan beviljas medel utan lämnar över besluten om fördelning till region/landsting.

Utvecklingsbidrag

Bidrag till särskilda utvecklingsinsatser fördelar Kulturrådet direkt. Bidrag kan ges till strategiska utvecklingsinsatser av nationellt intresse, exempelvis projekt som är metodutvecklande eller projekt som kan utveckla den nationella infrastrukturen inom kulturområdet.

Medel till regional kulturverksamhet fördelas med stöd av Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet. Enligt förordningen ska landstinget ansvara för att bidragsgivningen främjar en god tillgång för länets invånare till bland annat professionell dansverksamhet.

Regional kulturverksamhet	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
Utvecklingsbidrag 2013	99 418	44 895	113	90	203
Varav till dans ^I	10 416	6 250	13	3	16
Kultursamverkan, verksamhetsbidrag	1 123 213	1 123 213	20	0	20

Stockholm, regional kulturverksamhet	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
Stockholm (regional+TDM)	95 524	84 379	14	1	15
Varav dans	4 690	1 500 ^{II}	2	0	2

I Under perioden 2011-2014 beviljades 19 dansprojekt utvecklingsbidrag. Flera av projekten är fleråriga.

II Danskonsulent Stockholms läns landsting samt Stockholms Stadsteaters utvecklingsbidrag.

Regionala och lokala institutioner

Institutioner som anges i Kulturrådets regleringsbrev kan söka statsbidrag till regional kulturverksamhet med stöd av Förordning (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet. Inom dansområdet är det aktuellt för två aktörer: Stockholms Stadsteater AB för teater-, dans- och musikverksamhet samt Stockholms läns landsting för danskonsulentverksamhet. Stockholms stadsteater har även beviljats utvecklingsbidrag för att utveckla sin dansverksamhet, se Regional dansverksamhet avsnitt 8.

Regionala och lokala institutioner	sökt belopp (tkr)	beviljat belopp (tkr)
Danskonsulent Stockholms läns landsting	2 990	400 ^I
Stockholms Stadsteater	55 000	50 732
Stadsteatern dans (utöver summan ovan)	1 700	1 100 ^{II}

I Denna summa redovisas även i tabellen Stockholm, regional kulturverksamhet.

II Denna summa redovisas även i tabellen Stockholm, regional kulturverksamhet.

Fri scenkonst

Kulturrådet fördelar årligen bidrag till yrkesverksamma aktörer inom den fria sektorn, både till löpande verksamhet och till projekt. Medel fördelas med stöd av Förordning (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet och enligt Direktiv för stöd till fria aktörer inom scenkonstområdet (GD 2012:308). Det är möjligt att söka för produktion, presentation och främjande av professionell scenkonst inom den fria sektorn. Bidrag kan beviljas i form av verksamhetsbidrag och projektbidrag till aktörer som producerar, presenterar och/eller främjar professionell scenkonstverksamhet av nationellt intresse. Medel kan också sökas för internationella projekt, vilket är definierat som samarbete med minst ett annat land.

Av direktiven framgår att bidraget ska ge möjlighet till rimliga arbetsförutsättningar och den budget som bifogas ansökan bör baseras på kollektivavtalsmässiga löner. Organisationer som beviljas bidrag ska som regel ha lokal och/eller regional förankring. Ansökningarna bedöms av en referensgrupp inom Kulturrådet som lämnar förslag till beslut. Referensgruppens ledamöter utses av styrelsen.

Utgångspunkt för bedömning

Bidrag beviljas verksamhet/projekt av konstnärlig kvalitet och kulturpolitisk betydelse som präglas av utveckling. Fördelningen av stöd under året ska spegla en mångfald av konstnärliga uttryck och geografisk spridning. Kulturrådet prioriterar verksamhet som vänder sig till barn och unga och ser positivt på samverkan mellan olika aktörer. Vidare prioriteras organisationer som har en omfattande turnéverksamhet och en ambition att nå nya publikgrupper. Internationellt samarbete bedöms som positivt. Vid fördelning av bidrag beaktar Kulturrådet ansökningar som speglar samhällets mångfald. Bidragsgivningen ska under året präglas av ett jämställdhets-, mångfalds- och barn- och ungdomsperspektiv samt även främja ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Fri scenkonst	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
Dansområdet	112 327	39 920	67	106	173
Teaterområdet	166 681	53 805	76	238	314

Samverkan med komponister

Bidraget är avsett att stimulera beställning av nya verk och anställning av komponister. Medel kan beviljas med stöd av förordning (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet. Medel kan sökas av regionala och lokala institutioner, fria aktörer, länsmusikorganisationer samt vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse.

Samverkan med komponister	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
Totalt	20 040	7 697	93	115	208
varav aktörer inom dansområdet	2 517	1 370	14	7	21

Vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse

Enligt Kulturrådets regleringsbrev ska myndigheten fördela medel till vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse, för närvarande 10 stycken. Av dessa är en verksam inom dansområdet, Dansnät Sverige (kansliet). Se även Dansnät Sverige, avsnitt 7.4.

Medel fördelas med stöd av Förordning (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet samt Förordning (2012:517) om statsbidrag till kulturella ändamål.

Vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
totalt (10 st)	41 374	22 750	10	0	10
Dansnät Sverige (kansliet)	2 600	2 500	-	-	-

Arrangörer inom Dansnät Sverige

Bidraget kan sökas av parter inom Dansnät Sverige. Bidrag kan sökas för 45 % av kostnaderna för gage, resor, traktamente och logi vid arrangemang inom ramen för Dansnät Sverige. För närmare information, se Dansnät Sverige, avsnitt 7.4.

Arrangörer inom Dansnät Sverige	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
Dansnät Sveriges parter	1 877	1 870	11	0	11

Dans i Skolan

Av Kulturrådets regleringsbrev framgår att medel ska användas till verksamhet om dans i skolan som bygger vidare på den kompetens och de erfarenheter som har utvecklats inom Institutet Dans i skolan vid Luleå tekniska universitet.

Dans i Skolan (enligt regleringsbrev)	1 600 000
---------------------------------------	-----------

Dansalliansen

Av Kulturrådets regleringsbrev framgår att medel ska beviljas teater-, dans-, samt musikalliansen.

Dansalliansen (enligt regleringsbrev)	12 008 000
---------------------------------------	------------

Internationella bidrag

Kulturrådet har fram till och med 2013 fördelat internationella medel till scenkonstområdet i form av mobilitetsstöd och bidrag till samarbetsprojekt. Fördelningen för 2013 framgår nedan. Kulturrådet kan dock konstatera att den internationella dimensionen är en integrerad del av många scenkonstaktörers verksamheter. Mot den bakgrunden har myndigheten beslutat att från och med 2014 ytterligare integrera det internationella perspektivet inom bidraget till fri scenkonst. Mobilitetsstödet och medel för internationella samarbetsprojekt är därmed borttagna som bidragsformer och medel ansöks nu också för internationella turnéer och samproduktioner inom ramen för bidrag till fri scenkonst.

Internationella bidrag	sökt (tkr)	beviljat (tkr)	antal bifall	antal avslag	Totalt antal ansökningar
Mobilitetsstöd och projektstöd	59 982	11 689	154	394	548
varav till dans	7 897	2 638	24	36	60

Skapande Skola

När det gäller Skapande skola så går det inte utifrån inkomna redovisningar att avläsa hur mycket resurser som gått till de olika konstområdena. Dock går det att utläsa att dansen är populär inom skapande skola. 2012 arbetade 57 % av skolhuvudmännen med elevdans och 34 % med professionella dansföreställningar (uppgifter från Bättre-sammanställningen från 2013). 2011 års resultat är i princip identiska med 2012 års resultat, varför det sannolikt kommer råda liknande förhållanden för 2013. Till Skapande skola har det delats ut 175 340 496 kr fördelat på 378 bidragstagare. 391 skolhuvudmän sökte sammantaget 249 427 025 kr.

Daglig träning för utövare inom scenkonstområdet

Med stöd av förordning (2012:516) om statsbidrag till det fria kulturlivet inom teater-, dans- och musikområdet kan bidrag fördelas till arrangörer av daglig träning inom scenkonstområdet. För närmare information, se Daglig träning, avsnitt 3.1

Daglig träning	Sökt belopp (tkr)	Beviljat belopp (tkr)	Antal bifall	Antal avslag	Totalt antal ansökningar
Arrangörer av daglig träning	3 349	1 600 ^I	5	1	6

I Här ingår även stöd till Manegen (cirkus) som sökt 350 000 och beviljats 200 000.

Bilaga 2

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom dansområdet samt Internationella dansprogrammet

Nedan följer en kort beskrivning av Konstnärsnämndens förordningar och direktiv för myndighetens olika bidragsformer. Enligt förordning (2007:1199) med instruktion för Konstnärsnämnden ska Konstnärsnämnden främja konstnärers möjligheter att utveckla sitt konstnärskap och verka för konstnärlig utveckling genom att fördela statliga bidrag och ersättningar samt genom andra främjande åtgärder. Myndigheten ska även analysera och sprida kunskap om konstnärernas ekonomiska och sociala villkor samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Myndigheten ska enligt instruktionen i sin verksamhet integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Inom dansområdet stödjer Konstnärsnämnden yrkesverksamma dansare, koreografer och andra danskonstnärer genom olika typer av stipendier och bidrag. Inom ramen för dans behandlas även ansökningar från performance- och nycirkusartister m.fl. Enligt förordning (1976:528) om bidrag till konstnärer riktar sig bidragen till enskilda konstnärer som är permanent bosatta i Sverige och/eller har sin huvudsakliga konstnärliga verksamhet här i landet. Bidrag kan utgå i form av konstnärsbidrag, projektbidrag eller långtidsstipendier. Konstnärsbidrag kan utgå för att ge aktiv konstnär en sådan ekonomisk trygghet under viss tid att han/hon kan ägna sig åt konstnärlig yrkesutövning utan avbrott eller åt experiment och nydanande inom konstnärlig verksamhet. Ansökningarna bedöms utifrån de regler för urval som regeringen har fastställt i förordningen: konstnärlig verksamhet och kvalitet samt ekonomiska behov och tar även hänsyn till mångfald och spridning när det gäller konstnärliga former, ålder, kön och verksamhetsort.

Arbetsstipendier

Inom dansområdet fördelas ettåriga arbetsstipendier på 70 000 kr. Under 2013 fördelades 26 arbetsstipendier fördelat på 19 kvinnor och 7 män. Arbetsstipendierna får användas fritt för reflektion, utforskande av idéer och annan konstnärlig utveckling.

Målinriktade arbetsstipendier har använts för fortbildning, research och utforskande. Det var ett mellanting mellan arbetsstipendier och projektbidrag som avvecklades från och med 2014.

Långtidsstipendier

Långtidsstipendierna har en avgörande betydelse för den samtida danskonstens utveckling. De ger koreograferna tid att utvecklas och hitta intressanta samarbetsparter och konstellationer. Långtidsstipendierna löper som mest på en period om 10 år och uppgår årligen till tre basbelopp, vilket 2013 var totalt 133 500 kr. Konstnärsnämnden har under den senaste perioden ökat antalet långtidsstipendier till dansen och 13 långtidsstipendiater var år 2013 danskonstnärer.

Statlig inkomstgaranti

Statlig inkomstgaranti har haft stor betydelse för danskonstens utveckling eftersom de som erhållit garantin fått sin inkomst tryggad. Från 1970-talet till 2009 har inkomstgarantier beviljats "konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv".⁶⁷ Innehavare av garantin får under återstoden av sin livstid en garanti för att årsinkomsten inte ska vara lägre än fem prisbasbelopp, vilket 2013 innebar 222 500 kr. Inom dansområdet hade t.o.m. år 2009 nio danskonstnärer beviljats inkomstgaranti. Riksdagen beslutade 2010 att avveckla den statliga inkomstgarantin, och sedan dess utses inga fler innehavare, men de som redan har garantin har den kvar hela livet.

Koreografipris

Sedan 1999 ger nämnden varje år Birgit Cullberg-stipendiet på 100 000 kr till en ung, framstående koreograf. Stipendiet inrättades av regeringen.

Konstnärsbidrag av pensionskaraktär

Konstnärsbidrag av pensionskaraktär utgår till konstnärer som uppnått pensionsålder. Bidraget ges på livstid med ett årligt belopp på 20 000 kr. Inom dansområdet har för närvarande tre konstnärer bidraget (sex konstnärer 2009). Efter beslut av Konstnärsnämnden delas inte längre nya pensionsbidrag ut i någon konstform utan pensionerade konstnärer hänvisas till andra former av stipendier och bidrag. Rent principiellt bör enligt nämndens uppfattning konstnärligt verkssammars pension tryggas genom mer generella insatser.

Konstnärsnämndens internationella dansprogram (KID)

Konstnärsnämnden fick 2006 i uppdrag av regeringen att utforma ett program för internationellt kulturutbyte inom dansområdet. Den organisation som finns idag fick sin form 2009. Konstnärsnämndens internationella dansprogram (KID) syftar till att utveckla former för konstnärligt utbyte inom dansområdet. Förutom bidrag till resor och kulturutbyten finns vistelsestipendier för danskonstnärer i Sverige och utlandet,

⁶⁷ SFS 1976:504

internationella samverkansprojekt samt studiostipendium för internationella projekt i nämndens egen studio. Inom programmet sker ett aktivt nätverksarbete nationellt och internationellt. Utländska danskonstnärer erbjuds vistelser i Stockholm, Göteborg eller Malmö. Programmet bjuder in utländska expertbesök och arrangerar möten med det nationella dansområdet. I programmet arrangeras också workshops och föredrag.

Konstnärsnämndens internationella stöd ökade med 66 % under åren 2006–2013. Läs mer om stipendiernas betydelse under avsnittet 3.6 *Dansens internationalisering*.

Bilaga 3

Internationella exempel

Internationella utblickar visar att olika länder har valt olika strategier i sina danssatsningar. Det kan vara satsning på koreografer, konstnärlig utveckling, turnéverksamhet, information, dansstudios, residens och framstående utbildningar. Flera länder, bl.a. Storbritannien och Tyskland, har på senare år sammanställt strategidokument för en långsiktig utveckling av dansområdet, inte helt olik det svenska Handlingsprogrammet för den professionella dansen.

Belgien/Flandern

Performing Arts in Flandern fungerar ungefär som ett mycket aktivt infokontor som sprider information om scenkonst och bjuder in till gästprogram/expertbesök. Man har skapat ett system med viktiga funktioner som innefattar:

- Festivaler t ex Kunstenfestivaldesarts, NEXT festival;
- Cultural centres, regionala/kommunala kulturhus t ex i Brügge och Ghent;
- Arts centres (mer info nedan), produktionshus som t ex BUDA, CAMPO, deSINGEL, Kaaitheater,
- art lab, processororienterade konstnärliga laboratorium t ex Workspacebrussels, wpZimmer;
- service-organisationer som stödjer konstnärer med administration t ex Caravan Production, Mokum.

De belgiska produktionshusen, Arts centres, ses ofta som en framgångsrik modell för att stödja dansområdet. Den fria sektorn ges höga verksamhetsstöd på mellan 250 000 och 1 miljon Euro.

Framgångsfaktorn för dansscenens intressanta konstnärliga miljö är kombinationen av Art Labs/ workspaces = studios som kallas för växthus och s.k. Alternative Management Bureaus.

Fokus ligger på att visa dans i teaterlokalerna, ofta i samarbete med fria aktörer. Flera teatrar engagerar koreografer/ danskompanier. En viktig aktör är KVS i Bryssel och Toneelhuis i Antwerpen som ger residens och stödjer kompanierna med andra resurser. Nytt är att utländska organisationer kan söka stöd för att bjuda in flamländska grupper. Det finns 15 Art Centres, 8 Workspaces samt 6 Artlabs.

Frankrike

Det franska kulturministeriet inledde 1984, i samverkan med regionala myndigheter, ett nationellt centrum för koreografi för att främja dansområdet. Frankrike har numera 19 nationella koreografiska Centre Chorégraphique National, CCN, i olika regioner med ledande danskonstnärer. De representerar en stor mångfald av genrer och konstnärliga uttryck. CCN ses som grunden för den starka franska koreografiska utvecklingen.

De är direktfinansierade av kulturdepartmentet. Centren leds av etablerade koreografer, och innefattar olika typer av verksamheter; klassiska och samtida kompanier samt resurscentrum för dans. CCN har som uppgift att producera föreställningar och presentera dem för publik.

För att utveckla dansområdet stödjer man konstnärskap baserade på egna verk, kompanier, utveckla koreografisk kultur och tillhandahåller daglig träning för dansare⁶⁸. CCN centren styrs av representanter från stat, region och kommun. Inrättandet av CCN på 80-talet var kostsamt, men en viktig strategisk del av decentraliseringspolitiken. Alla 19 center är koreografdrivna, med olika fokus. Fem av dem har permanent anställda dansare (Aix en Provence, Biarritz, Nancy, Marseille, Mulhouse, Nancy). De sista fem åren har det skett ett generationsskifte: tidigare fanns långa kontrakt, nu löper de under 10 år. Förändringen är nödvändig och har vitaliserat dansfältet både ur ett konstnärligt- och publikt perspektiv. Numera anlitar man även koreografer från utlandet. Petter Jacobsson är svensk koreograf och för närvarande verksamhetsledare i CCN i Nancy, en mindre stad i regionen Lorraine med 350 000 invånare i östra Frankrike. Han berättar att han har 57 anställda varav 26 dansare. Förordnandet är på max 10 år och kan sökas i ett s.k. Open Call, dvs ett konstnärligt avrop. CCN erbjuder egna lokaler, men spelar även på stadens operahus. Ca 3,2 milj euro, används till produktion och ca 80 föreställningar (30 hemma, 50 på turné). CCN erbjuder även residens (öronmärkt i budgeten) åt andra koreografer vilket inkluderar en budget och en studio.

England

Arts Council England har under senare år gjort vissa förändringar i sitt stöd till dansområdet. Utgångspunkterna för förändringarna grundar sig på den genomlysning av sektorn som

⁶⁸ Samtal med Petter Jacobsson, svensk koreograf som leder ett CCN Ballet du Lorrain

genomfördes 2004–2008 och presenterades i rapporten "Dance Mapping". Av rapporten framgår att dansområdet i England i många delar brottas med liknande problem som i Sverige vad gäller förutsättningar för produktion och presentation av professionell danskonst. Som ett resultat av rapporten formulerades en strategi för det fortsatta arbetet för att stärka dansen.

Danskonsten i England är starkt koncentrerad till London, och för att stärka intresset och öka kunskapen i övriga delar av landet arbetar man med ett pilotprojekt som syftar till att skapa fler nav för den professionella dansen även utanför London. Utvalda organisationer har fått förstärkta resurser och uppmuntras att samverka för att gemensamt skapa en starkare infrastruktur för dansen. För detta krävs goda kunskaper om dansens förutsättningar, och de personer som rekryteras har gedigen bakgrund från fältet.

En intressant modell för att stärka betydelsefulla konstnärskap som tillämpas på "Sadlers Wells"⁶⁹, en betydande plats för scenkonst i London, är en grupp "associated artists". Där ges ett antal koreografer samproduktionsmöjligheter och en stadig kontakt med scenen för sin producerande verksamhet. Genom detta ges flera koreografer både resurser för samproduktion, en plats för premiär och spelperiod, men också en tillhörighet. Samarbetet är inte tidsbegränsat utan pågår på obestämd tid, men scenen knyter också till sig yngre konstnärer för kortare samarbeten.

Tyskland

Tanzplan Deutschland (Dansplan Tyskland) var en stor satsning som gjordes 2006–2010 som ett utvecklingsprojekt där nio städer deltog med specifika projektförslag. Projektets syfte var att ge dansen ett större utrymme inom den nationella kulturpolitiken. Under projektets fem år skapades inom ramen för Tanzplan Deutschland 1 277 dansproduktioner och 180 arbetsstipendier/residens utlystes. I flera städer bedrevs workshops, professionell träning, masterclasses som bland annat motverkade flyttvågen till Berlin bland konstnärer. I Hamburg skapades t ex residenscentret K3 vid Kampnagel som nu permanentats.

Tanzhaus Haus NRW⁷⁰ i Düsseldorf är ett produktions- och gästspelshus, som även erbjuder danskurser för amatörer och barn. Det har stor betydelse lokalt/regionalt för de utövande genom tillgång till replokaler, professionell träning, residens, produktionsstöd samt en agenturplattform. Det har också internationell betydelse genom nätverkande och samverkan kring gästspelsproduktioner.

Norge

Norge har genomfört en stor satsning på dansen för utveckling av professionella dansmiljöer. Det var en del av Norges Kulturløftet, en kulturpolitisk satsning under en 10-årsperiod⁷¹. Den första delen av satsningen (2005–2009) gick ut på att stärka både produktionsvillkoren och förmedlingen av dans i landet. Den andra delen av satsningen (2009) kallades för "Satsning på dans" och var en bred satsning på olika dansuttryck. En liknande satsning gjordes 2008 "Bak kulisserna" med betoningen på att hela landet ska kunna ta del av ett brett scenkonstutbud. Dansen ska både stärkas och spridas. Dansen har en svag institutionsstruktur och det ledde bland annat till skapandet av Dansens hus 2008. Dansinformation är, liksom i Finland, en medlemsbaserad organisation.

⁷⁰ <http://tanzhaus-nrw.de/>

⁷¹ Koreokraft – en evaluering av pilotprojekt for utvikling av professionelle dansmiljøer av Ole Marius Hylland och Sigrid Røyseng (2014).

⁶⁹ <http://www.sadlerswells.com/>

Bilaga 4

Rum för Dans – en ny form av institutionsmodell i region Halland

Region Halland har under ett antal år beviljats statliga utvecklingsmedel för att stärka förutsättningarna för professionell dansverksamhet. Rum för Dans är en ny institutionsmodell vilken numera är en del av regionens ordinarie verksamhet. Region Halland valde att gå mot spets och samtida dans, att arbeta med den konstnärliga utvecklingen. Främjandeaktiviteter som amatör- och skolverksamhet valdes bort. Regionen har även en särskild barn- och ungdomsavdelning som arbetar konstområdesöverskridande. Amatörverksamhet inom dansområdet vilar på den lokala nivån. Fokus inom Rum för Dans riktades istället mot offentliga föreställningar, vilket visade sig framgångsrikt. När danskonsten syntes offentligt och fick medial uppmärksamhet tog det fart publikt och fick en starkare kommunal förankring.

Denna nya institutionsmodell för professionell dansverksamhet bygger på samverkan med två kommuner, Kungsbacka och Falkenberg, och region Halland. Arbetet har drivits strategiskt och initierat sedan 2009. Överenskommelserna av samarbetet färdigställdes under 2012 och då inleddes den publika verksamheten. Omfattningen av samarbetet regleras i form av utvecklingsavtal mellan regionen och de två kommunerna. Rum för Dans driver tillsammans med kommunerna gästspel, residensverksamhet, utvecklandet av nya spelplatser och publikarbete. Genom ett konstnärligt råd samarbetar alla tre parter kring programsättning.

Region Halland har förstärkt Rum för Dans med en dansproducent, kommunerna har förutom sina scenlokaler med personal byggt upp en intern organisation med befintlig personal som utför arbete kring marknadsföring, publikarbete och lokalt arrangörarbete. Personer med bakgrund inom dansområdet har rekryterats. Internationellt arbete i form av kontakter och nätverk har inletts.

Region Halland är även part i Dansnät Sverige. Rum för Dans samverkar även självständigt med delar av Dansnät Sverige genom egna samarbeten med parterna.